

Gemotiveerde burgers in stad en land

Stageproduct Onderzoeksverslag Burgercollectieven

Onderzoeksverslag Burgercollectieven

Roel van Beest | 3498417

w.r.vanbeest@students.uu.nl

12 juni 2014

Docentbegeleider: prof. dr. Tine de Moor

Stagebegeleider: Daniëlle Harkes, manager Aedes-ActiZ Kenniscentrum Wonen-Zorg

Inhoudsopgave

Inleiding.....	5
Methode van onderzoek en reflectie resultaten.....	6
Reflectie uitkomsten.....	7
Motivatie.....	9
Hypotheses rondom motivatie.....	9
Overeenkomsten in motivaties.....	10
Interviews.....	11
Verschillen in motivaties.....	11
Interviews.....	12
Mannen en Vrouwen.....	13
Hogeropgeleiden en lageropgeleiden.....	14
Beloning voor betrokkenheid.....	16
Over motivatie.....	19
Inzet en Betrokkenheid.....	20
Hypotheses rond actieve burgers.....	20
Tijd besteed aan collectief.....	20
Interviews.....	22
Bestuurders en organisators.....	23
Motivaties van kartrekkers.....	24
Interviews.....	24
Vrijwilligerswerk en verenigingsleven.....	25
Profijt vrijwilligerservaring/verenigingsleven.....	27
Interviews.....	28
Professionele kennis en ervaring.....	29
Interviews.....	30
Over inzet en betrokkenheid.....	31
Sociale Cohesie.....	33
Hypotheses rond sociale cohesie.....	33
Bekendheid met andere leden.....	33
Interviews.....	34
Uitbreiding netwerk.....	35
Interviews uitbreiding netwerk.....	36
Beëindigen lidmaatschap.....	36
Interviews.....	37
Over sociale cohesie.....	38
Conclusie.....	39
Motivaties.....	39
Inzet en betrokkenheid.....	39
Sociale cohesie.....	40
Literatuur.....	41

Appendix A – Overzicht deelnemende collectieven.....	42
Zorgcoöperatie Helenaveen U.A.....	42
Coöperatieve vereniging Noorderzon U.A.....	43
Buurtgroep Tussen Spoor en Singel.....	43
Appendix B – Analyse enquêteresultaten.....	44
Algemene informatie.....	44
Motivatie – tabellen en grafieken.....	49
Inzet en Betrokkenheid – tabellen en grafieken.....	56
Sociale cohesie – tabellen en grafieken.....	64
Appendix C – Interviewverslagen.....	67
Inleiding	
.....	67
Appendix C1 – Interviewverslag Helenaveen – 16 maart 2014.....	68
1. Interview met een uitvoerend lid.....	68
2. Interview met een gebruikend/betalend lid.....	70
3. Interview met een oud-bestuurslid, huidig uitvoerend lid.....	72
Appendix C2 – Interviewverslag Noorderzon – 20 maart 2014.....	74
1. Interview met een gebruikend (aspirant-)lid.....	74
2. Interview met een bestuurslid (secretaris).....	77
3. Interview met een organiserend lid.....	80
Appendix C3 – Interviewverslag Tussen Spoor en Singel – 11 april 2014.....	83
Interview met een initiatiefnemer.....	83

Inleiding

De afgelopen tien jaar zijn steeds meer burgerinitiatieven ontstaan met het doel om zaken als wonen, welzijn, zorg en (duurzame) energie zelf te regelen. Dit worden instituties voor collectieve actie, of burgercollectieven genoemd.¹ De wetenschappelijke belangstelling is hoog voor deze burgercollectieven, wat blijkt uit onderzoeken vanuit allerlei disciplines. Inmiddels is er veel geschreven over deze instituties. Ook dit verslag is het product van onderzoek naar burgercollectieven. Het onderzoek stond in het kader van de motivaties en drijfveren van mensen om zich aan te sluiten bij een burgercollectief. Dit met de gedachte: we weten over de instituties, maar eigenlijk weten we niet veel over de mens erachter. Daarom werd ook gekeken naar de persoonlijke achtergrond van de leden van burgercollectieven. Dan moet onder andere gedacht worden aan leeftijd, inkomen, opleidingsniveau en werkomstandigheden. Het onderzoek komt neer op een vergelijking tussen twee burgerinitiatieven op het gebied van wonen en zorg. Er is voor gekozen om één collectief op het platteland en één in de stad te vergelijken, om te kijken of het verschil in omgeving ook verschil in motivaties van actieve burgers geeft. Enkele publicaties van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) over het platteland leven worden daarom aangehaald.² De centrale vraag van dit onderzoek is: *Hoe verhouden de motivaties en achtergronden van mensen die zich hebben aangesloten bij een zorgcoöperatie in een krimpdorp zich tot die van mensen die lid zijn geworden van een coöperatie in een stad?*

De vergeleken collectieven zijn Zorgcoöperatie Helenaveen in de Noord-Brabantse gemeente Deurne en Coöperatieve vereniging Noorderzon uit Amsterdam. Dit zijn beiden coöperatieve verenigingen met medezeggenschap van leden. Helenaveen geldt als een succesverhaal als het gaat om het zelf regelen van zorg in het dorp. Het is een van de vele nieuwe particuliere initiatieven die de afgelopen jaren zijn ontstaan in krimpgebieden.³ Noorderzon is een collectief dat eigen voorzieningen in wonen, werken en zorg wil regelen voor een woongroep van ongeveer 30 mensen in een nog te realiseren pand binnen de ring van Amsterdam.

Voor een extra dimensie is het kleinschalige initiatief uit de Utrechtse buurt Tussen Spoor en Singel toegevoegd. Deze buurtgroep, bestaande uit zo'n 50 leden, beoogt de leefbaarheid van de buurt te verhogen met allerlei activiteiten en diensten zoals een leenauto of koken bij ouderen. Daarnaast wordt onderzoek gedaan naar het opzetten van een zorgcoöperatie met andere Utrechtse wijken. Omdat dit initiatief op dit moment geen uitgebreide organisatiestructuur heeft zoals de andere collectieven gaat de vergelijking niet volledig op. Toch zijn de motivaties van de leden van deze buurtgroep wel degelijk interessant als aanvulling op de andere twee collectieven. Dit komt met name omdat het zich presenteert als een stadsbuurt met een relatief hoge sociale cohesie. In de appendix is een korte omschrijving van de drie collectieven opgenomen.

Onderzoek is gedaan door middel van het uitzetten van enquêtes en het houden van interviews bij

1 Tine de Moor, *Homo Cooperans: Instituties voor collectieve actie en de solidaire samenleving* (Utrecht 2013).

2 Zo wordt gesproken over het lage opleidingsniveau van ouderen op het platteland (Anja Steenbekkers, Carola Simon en Vic Veldheer (red.), *Thuis op het platteland: De leefsituatie van platteland en stad vergeleken* (SCP, Den Haag 2006) 123), terwijl dorpelingen zich meer verbonden met en verantwoordelijk voor de lokale leefbaarheid voelen dan stedelingen (Anja Steenbekkers en Lotte Vermij, *De Dorpenmonitor: Ontwikkelingen in de leefsituatie van dorpbewoners* (SCP, Den Haag 2013) 16).

3 SCP, *Dorpenmonitor*, 227.

geselecteerde collectieven. Aan bod kwamen onderwerpen als de keuze en motivatie om lid te worden, de inzet en betrokkenheid bij het collectief en de toekomst van deze betrokkenheid bij het collectief, maar ook de toekomst van het collectief zelf. Dit verslag is een combinatie van de analyse van de enquêtes en informatie uit de interviews. Voor het verslag is de informatie die hieruit gekomen is ingedeeld in de onderdelen motivaties, inzet en betrokkenheid en sociale cohesie, waarbinnen de collectieven uiteindelijk zijn vergeleken. Bovendien zijn enkele stellingen geformuleerd uit literatuur over motieven van mensen om zich in te zetten in vrijwillige organisaties, waaraan de uitkomsten getoetst zijn. Zowel de enquêteresultaten met betrekking tot de eerder genoemde onderdelen als de verslagen van de interviews zijn opgenomen in appendices. Op de enquêteresultaten wordt in het volgende hoofdstuk kort gereflecteerd. Zaken als de betrouwbaarheid van de uitkomsten, de representatie van het collectief en mogelijke implicaties daarvan komen dan aan de orde.

Methode van onderzoek en reflectie resultaten

De eerste stap in het onderzoek was het vinden van collectieven van het platteland en de stad die bereid waren om deel te nemen aan het onderzoek. Dit bleek een lastige opgave. Veel van de bekendere zorgcoöperaties en andere burgercollectieven zijn de afgelopen jaren overvraagd door journalisten en andere onderzoekers. Als de tijd niet ontbrak, dan ontbrak de energie wel om deel te nemen. Vele beginnende coöperaties waren nog druk met het oriënteren van de eigen organisatie en wilden daarom liever niet deelnemen. Het overvragen van deze collectieven geeft maar eens aan hoe actueel dit onderwerp is. Uiteindelijk gaven zowel Helenaveen als Noorderzon aan om deel te nemen, twee organisatorisch volwassen coöperaties uit het platteland en de stad. Met de deelname Tussen Spoor en Singel werd ook een buurtinitiatief meegenomen in het onderzoek.

Na vooronderzoek door middel van publicaties en secundaire literatuur over deze collectieven zijn de enquêtes verspreid. De enquêtes zijn zowel online als op papier verspreid. Omdat veel van de leden in Helenaveen geen computer gebruiken heb ik persoonlijk in het dorp de enquêtes rondgebracht. In totaal zijn 147 enquêtes verspreid. Verderop wordt ingegaan en gereflecteerd op de respons van de collectieven en de persoonlijke kenmerken van de respondenten. In de appendix zijn tabellen opgenomen die de persoonlijke kenmerken van de respondenten weergeven.

Na het uitzetten van de enquête heb ik ook leden geïnterviewd. Met de interviews konden antwoorden van de enquête namelijk uitgebreider worden besproken en bovendien kon dieper ingegaan worden op dingen die opvielen in de antwoorden. De mensen die geïnterviewd zijn hebben zelf aangegeven dat ze hieraan wilden meedoen. De nodige voorkennis kwam deels uit de enquête, maar ook de achtergrond van de collectieven had ik al onderzocht in het eerdergenoemde vooronderzoek. Het was mijn bedoeling om van elk collectief drie mensen te interviewen, waarvan elk persoon een andere functie had dan de andere twee. Bij voorkeur wilde ik een bestuurslid, een andersoortig actief lid en een gebruikend of slapen lid interviewen. Vanwege onder andere de zeer lage respons vanuit Tussen Spoor en Singel hebben de interviews op deze manier alleen plaats gevonden bij Helenaveen en Noorderzon. Een van de initiatiefnemers van Tussen Spoor en Singel is uiteindelijk geïnterviewd om zowel over de persoonlijke motivaties als het collectief *an sich* te praten. Bronnen over de buurtgroep zijn immers schaars. Daarom is het interview wat uitgebreider dan de meeste andere in dit onderzoek.

Reflectie uitkomsten

In het geval van Helenaveen is de respons groot genoeg om uitspraken te doen over het hele collectief. Met 48% procent op 65 aanschrijvingen is het streven van ongeveer 40% bereikt. De respons uit de groep van 30 leden van Noorderzon ligt met 27% net onder dit streven en de resultaten zeggen dus iets minder zeker iets over het hele collectief. Toch is de respons goed bruikbaar met de nodige slag om de arm. Tussen Spoor en Singel heeft heel magere respons opgeleverd met maar 8% van de 52 aangeschreven leden. De leden zijn via een initiatiefnemer persoonlijk aangeschreven om de kans op respons te vergroten, maar dit baatte niet. Uitspraken zijn hier dus niet met zekerheid van toepassing op het hele collectief. Daarom worden de uitkomsten van Tussen Spoor en Singel in het onderzoek gebruikt als toevoeging op de vergelijking tussen Helenaveen en Noorderzon, als daardoor nuttige inzichten door ontstaan.

Leeftijd en geslacht

Veruit de meeste respondenten zijn gepensioneerd, behalve bij Tussen Spoor en Singel voor zover bekend. De oververtegenwoordiging van gepensioneerden is niet verrassend, omdat vooral gepensioneerden lid zijn bij zorgcoöperaties. Het beeld dat geschetst wordt door de enquête zal dus redelijk conform de werkelijkheid zijn. In alle drie de collectieven zijn vrouwen bovendien oververtegenwoordigd. Omdat vrouwen ouder worden dan mannen in algemene zin is dit niet een opvallend feit in overwegend oudereninitiatieven.

Nationaliteit:

Alle respondenten die de vraag over hun nationaliteit beantwoordden hebben geantwoord met "Nederlandse". Een enkeling heeft deze vraag overgeslagen. Dit komt waarschijnlijk omdat de respondent de vraag irrelevant/onnodig vond. Voor de betrouwbaarheid van de uitkomsten betekent dit niks. Wel geeft het aan dat alle drie de collectieven volledig uit autochtone leden bestaat. Hoewel dit in een Peeldorp als Helenaveen wellicht niet verrassend is, geeft het een idee over welke Nederlanders in de stad zich aansluiten bij een collectief.

Opleidingsniveau:

De respondenten van Helenaveen zijn van bijna alle opleidingsniveaus. Dit betekent dat niet alleen hoogopgeleiden aan het woord zijn, maar ook lageropgeleiden, wat een gevarieerd beeld geeft. Het ontbreken van wetenschappelijk opgeleiden tussen de respondenten valt op. Hogeropgeleiden zijn weer oververtegenwoordigd in de respons van Noorderzon en Tussen Spoor en Singel. Het is in het geval van de lage respons bij Tussen Spoor en Singel onduidelijk of dit collectief voornamelijk hogeropgeleiden onder de leden hebben, of dat maar een fractie van het ledenbestand is dat toevallig de enquête heeft beantwoord. Uit het vooronderzoek en het interview met een van de initiatiefnemers blijkt het beeld echter wel te kloppen.

Functie binnen collectief:

Er kon een keuze gemaakt worden door de respondenten tussen mogelijke functies/rollen in de organisatie. Een bestuursfunctie betekent logischerwijs dat de respondent onderdeel uitmaakt van het bestuur. Een organiserende rol wil zeggen dat de respondent activiteiten organiseert en regelt voor het

collectief. Een uitvoerende rol heeft betrekking op het uitvoeren van hand- en spandiensten voor het collectief. Als betalend lid steunt de respondent de organisatie, maar neemt het niet of nauwelijks deel aan activiteiten en bijeenkomsten. Onder gebruikende rol wordt het afnemen van goederen of diensten aangeboden door het collectief verstaan als kernactiviteit binnen het collectief. De respondent kon kiezen uit één van deze opties, of zelf een rol toevoegen in de categorie "Anders, namelijk".

Bij Helenaveen zijn bijna alle typen lidmaatschap vertegenwoordigd in de enquête, alleen de organiserende rol niet. Deze zal mogelijk overeenkomen met bestuurlijke/uitvoerende functies. De verdeling is representatief: er zijn meer uitvoerende, betalende en gebruikende leden dan bestuursleden. Dit komt de betrouwbaarheid van de uitkomsten ten goede. Bij Noorderzon is er ongeveer een gelijke verdeling in functies, wat ook een mooie dekking geeft van perspectieven. De functieverdeling binnen Tussen Spoor en Singel was niet relevant om te vergelijken op motivaties, omdat er geen formele organisatie bestaat.

Motivatie

In het onderzoek naar de drijfveren van betrokkenen van een burgercollectief is gekeken naar welke motivaties en beloningen respondenten noemen voor hun betrokkenheid. In de enquête werden verschillende motivaties en beloningen voorgelegd aan de respondenten, waaruit ze meerdere konden kiezen. De motivaties hadden betrekking op het moment van aansluiten, terwijl de beloningen redenen gaven om bij het collectief aangesloten te blijven. Bij de interviews werd opnieuw gevraagd welke motivaties en beloningen belangrijk waren en of deze dat nu nog steeds zijn. Aan de hand van secundaire literatuur over motivaties en betrokkenheid van actieve burgers zijn een aantal hypothesen opgesteld, waaraan de resultaten van de enquêtes en de interviews worden getoetst. Deze hypothesen hebben betrekking op de algemene resultaten per collectief, het verschil tussen mannen en vrouwen en tussen hogeropgeleiden en lageropgeleiden.

Hypothesen rondom motivatie

De eerste hypothese heeft betrekking op de algemene motivaties over vrijwillige inzet bij de collectieven in de zorgsector. Irene van der Vaart schrijft over vrijwillige inzet in de zorgsector dat deze voornamelijk gemotiveerd wordt vanuit solidariteit. In vergelijking met vrijwillige inzet in de natuursector stelt Van der Vaart dat "*Het normatieve motief wordt belangrijker gevonden door vrijwilligers in de zorgsector dan in de natuursector...*".⁴ Nu gaat het in dit onderzoek niet om een vergelijking met natuurinitiatieven, maar desondanks kunnen we vanwege het zorgelement in de onderzochte collectieven solidariteit als normatieve motivatie verwachten.

Het onderzoek *Zin in Meedoen* van Kees Penninx uit 2010 geeft ons enkele andere hypothesen over vrijwillige inzet. Penninx doet hierin onderzoek naar de wil om te participeren van mensen in hun derde levensfase, oftewel gepensioneerden. Vanwege het onderzoek naar collectieven met name gericht op ouderen is dit onderzoek zeer geschikt om een hypothese op te stellen. In het onderzoek stelt Penninx namelijk verschillende zaken aan de orde. In het algemeen noemt ook hij het belang van solidariteit bij gepensioneerden, wat een bevestiging is van solidariteit als belangrijke motivatie.

Een andere hypothese die af te leiden is uit het werk van Penninx is de veronderstelling dat er weinig verschil zit tussen de motieven van mannen en die van vrouwen om zich in hun derde levensfase actief in te zetten bij een organisatie.⁵ Mannen waarderen volgens Penninx het iets voor anderen betekenen wat hoger, terwijl vrouwen iets doorgeven aan andere generaties belangrijker vinden dan mannen. In dit onderzoek verwachten we dus minieme verschillen tussen de motivaties van mannen en vrouwen te zien. Naast mannen en vrouwen doet Penninx ook een uitspraak over verschillen tussen opleidingsniveaus wat betreft motivaties. Hij verdeelt de opleidingsniveaus in twee groepen. Onder lageropgeleiden verstaat hij mensen met een LBO- of MBO-diploma. Hogeropgeleiden zijn mensen met een HBO- of WO-diploma. Voor lageropgeleiden zijn het jezelf nuttig maken en iets voor anderen betekenen leidende motieven voor hun betrokkenheid, terwijl hogeropgeleiden graag hun kennis en vaardigheden willen inzetten en hun talenten gebruiken.⁶

4 Irene van der Vaart, *Motivaties voor vrijwilligerswerk: wat maakt het verschil?* (Movisie/Universiteit Utrecht 2010) 41.

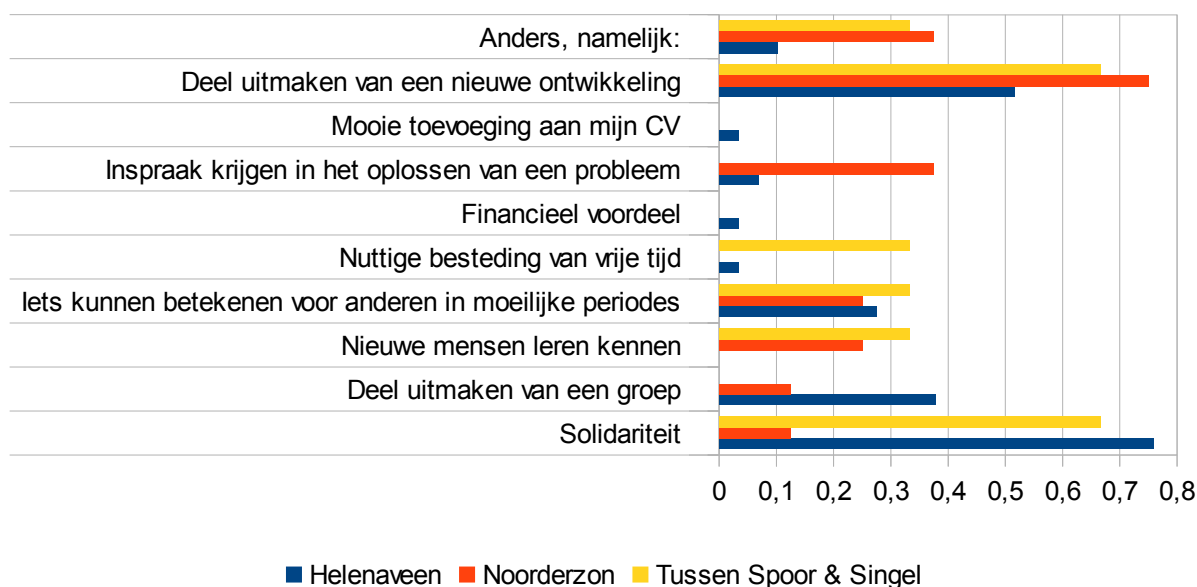
5 Kees Penninx, *Zin in Meedoen: werkzame principes voor het stimuleren van vrijwillige inzet van mensen in de derde levensfase* (Movisie 2010) 46-7.

6 Penninx, *Zin in meedoen*, 50-1.

Tabel 1: Motivaties per collectief in procenten en aantallen

Antwoordopties	Helenaveen		Noorderzon		Tussen Spoor & Singel	
Solidariteit	75,9%	22	12,5%	1	66,7%	2
Deel uitmaken van een groep	37,9%	11	12,5%	1	0,0%	0
Nieuwe mensen leren kennen	0,0%	0	25,0%	2	33,3%	1
Iets kunnen betekenen voor anderen in moeilijke periodes	27,6%	8	25,0%	2	33,3%	1
Nuttige besteding van vrije tijd	3,4%	1	0,0%	0	33,3%	1
Financieel voordeel	3,4%	1	0,0%	0	0,0%	0
Inspraak krijgen in het oplossen van een probleem	6,9%	2	37,5%	3	0,0%	0
Mooie toevoeging aan mijn CV	3,4%	1	0,0%	0	0,0%	0
Deel uitmaken van een nieuwe ontwikkeling	51,7%	15	75,0%	6	66,7%	2
Anders, namelijk:	10,3%	3	37,5%	3	33,3%	1

Afbeelding 1: Motivaties per collectief in procenten

Overeenkomsten in motivaties

Gelet op de overeenkomsten tussen de collectieven zien we dat het deel uitmaken van een nieuwe ontwikkeling in alle drie de collectieven een belangrijk motief is. Meer dan de helft van de respondenten van alle drie de collectieven geeft de sensatie te voelen van een nieuwe ontwikkeling. Bij Noorderzon zien we zelfs dat 75% van de respondenten er zo over denkt. Wat opvalt is dat bij Helenaveen blijkbaar inspraak krijgen niet hoort bij deze nieuwe ontwikkeling. Waar bijna de helft van de respondenten waarderen hecht aan een nieuwe ontwikkeling, daar geeft slechts 6,9% aan inspraak te willen krijgen in het oplossen van problemen. Dit is juist iets wat bij de ontwikkeling van burgerparticipatie een belangrijke motivatie kan zijn.

Een ander motief dat in min of meer dezelfde mate is terug te vinden bij de collectieven is het iets kunnen betekenen voor een ander. Als we de drie collectieven vergelijken schommelen de percentages tussen een kwart en een derde. Hieruit kan geconcludeerd worden dat het zeker een meespelende

motivatie is bij burgercollectieven algemeen, maar dat het niet de belangrijkste drijfveer is van de gemiddelde deelnemer. Deelname aan het collectief is verder volgens de enquête in alle drie de gevallen niet of nauwelijks gemotiveerd om er financieel voordeel van te krijgen. Hetzelfde geldt voor de toevoeging op het CV dat deelname aan het collectief zou kunnen hebben.

Interviews

Als we kijken naar de resultaten uit de interviews, zien we een aantal van de bovenstaande overeenkomsten terug, al moeten we het beeld uit de enquête gedeeltelijk bijstellen. Voor de eerstgenoemde overeenkomst, "deelname aan een nieuwe ontwikkeling" kon uit de enquêteresultaten al afgeleid worden dat deze ontwikkeling verschillend geïnterpreteerd wordt. De interviews bevestigen deze veronderstelling. Bij Noorderzon komen "zelf doen" en "duurzaamheid" als belangrijke onderdelen van die ontwikkeling naar voren, terwijl bij Helenaveen uit slechts één van de drie interviews een nieuwe manier van zorg regelen als motivatie naar voren kwam. Het feit dat wonen en zorg door de burger zelf geregeld wordt was in de interviews vaak niet de eerste ontwikkeling waaraan gedacht werd. Juist het duurzaam regelen van wonen en zorgen door bijvoorbeeld energieneutrale voorzieningen te ontwikkelen werd als eerste genoemd.

Een klein contrast met de enquête zien we bij hoe in de interviews "Iets voor een ander betekenen" als motivatie werd onderstreept. Dit gold vooral voor Helenaveen. Een van de geïnterviewden zei: *"De belangrijkste reden om lid te worden was om te zorgen dat voor de mensen die van de dagopvang gebruik wilden maken het mogelijk te maken dat ze daar heen konden gaan. Zonder geld lukt dat niet en dan zitten die mensen thuis."* Het kan dus gaan om actief mensen helpen met diensten, of vanuit altruïstische overwegingen dagbesteding financieren door contributie te betalen. Bij Noorderzon bleek dat niet altijd duidelijk was hoe een ander geholpen kon worden, omdat de plannen van Noorderzon nog niet gerealiseerd zijn. De hulp is dus nog niet nodig. Wel gaven twee van de drie bevroegden aan in ieder geval te willen helpen naar fysiek vermogen.

Een groter contrast met de enquêteresultaten zien we bij het financiële voordeel als motivatie. Zeker bij Noorderzon wordt dit als een belangrijke motivatie genoemd van de bevroegde zelf, of als motivatie van anderen: *"Naast het verhaal van samen wonen en werken was het financiële voordeel ook een motivatie voor me. De sociale huur is omlaag gegaan en daardoor val ik er nu net buiten. De vrije sector is te duur voor mij met mijn huidige inkomen, dus de coöperatie biedt mij een andere manier om aan een woning te komen waar ik geen trappen hoeft te lopen."* Ook het delen van kosten en inkoop wordt erkent als voordeel. Bovendien kunnen de leden van Noorderzon gaan werken en hun inkomen verhogen, wat ook als belangrijk gezien wordt. Het bevroegde lid van Tussen Spoor en Singel gaf in het interview ook aan waarde te hechten aan financieel voordeel, naast andere niet-financieel geïnspireerde motieven. In Helenaveen wordt het financiële aspect ook genoemd, maar in mindere mate en bovendien als minder belangrijk.

Verschillen in motivaties

Naast overeenkomsten zijn er ook verschillen te zien tussen de collectieven in de resultaten. Opvallend zijn de uitschieters bij solidariteit bij Helenaveen en Tussen Spoor en Singel. Dit komt overeen met wat Van der Vaart zegt over motivaties van mensen om actief te zijn in vrijwilligerswerk rond zorg wordt gezegd. Het solidaire element in de zorg is inderdaad terug te vinden in de reacties. Dat aan solidariteit

bij Helenaveen veel waarde gehecht wordt is ook te zien in één van de toegevoegde opmerkingen: "Er samen voor zorgen dat er voorzieningen zijn voor ouderen en die het nodig hebben". Deze uitspraak past binnen het idee van een dorpsgemeenschap. Ook binnen Tussen Spoor en Singel staat solidariteit hoog. Dit is niet verrassend, aangezien het gaat om een kleine buurt in de stad waar veel mensen elkaar kennen. Het is opvallend dat solidariteit zo laag gewaardeerd wordt bij Noorderzon als motief.

De hoge uitkomst voor solidariteit bij Helenaveen klopt met de stelling van Kees Penninx dat mensen in de derde levensfase (gepensioneerden) zich met name vrijwillig inzetten vanuit solidariteit en plezier, in plaats van carrièremotieven.⁷ Dit staat echter haaks op wat we aantreffen bij Noorderzon. In de grafiek is goed te zien dat daar solidariteit juist laag scoort ten opzichte van de andere collectieven. In de toegevoegde opmerkingen vinden we bovendien een aanwijzing voor een op werk gerichte motivatie bij sommige leden: "Mogelijkheid van wonen/werken samen met anderen.". Verderop in de interviews zal blijken dat deze gedachte inderdaad meer leeft bij Noorderzon.

Een ander verschil in de enquêteresultaten is dat bij Noorderzon een belangrijke motivatie het verkrijgen van invloed is op problemen, terwijl dit bij Helenaveen veel minder het geval is. Daarnaast zijn Noorderzon en Tussen Spoor en Singel anders ten opzichte van Helenaveen, omdat daar het leren kennen van nieuwe mensen een belangrijk motief is. Tegelijkertijd is bij Helenaveen het motief om bij een groep te horen vaker genoemd dan bij Noorderzon. Het lijkt er dus op dat in de stad het leren kennen van mensen belangrijker is dan in het dorp, waar juist het in contact blijven met een bepaalde groep van belang wordt geacht.

Interviews

Wederom onderstrepen de interviews grotendeels de bevindingen, maar er moeten enkele nuances worden aangebracht. Solidariteit werd in de enquête door respondenten Noorderzon nauwelijks genoemd als motivatie. Uit de interviews blijkt echter dat solidariteit toch ook een rol speelt bij Noorderzon. Zo zegt het geïnterviewde aspirant-lid, *"Het verhaal dat hij [de secretaris] vertelde over het combineren van wonen en werken met een groep in een pand en het allemaal samen doen sprak mij erg aan."* Een organiserend lid van Noorderzon zegt hierover: *"Het ouder worden met leeftijdsgenoten om je heen maakt het ouder worden veel aangenamer. Je kan elkaar dan inschakelen om hulp te geven of te ontvangen. Dat maakt het leven veel gemakkelijker en dan hoef je bovendien niet altijd alleen maar te rekenen op de kinderen...Ook het idee van werken in plaats van achter de geraniums zitten, waarbij ik niet van mezelf denk een bedrijfje te beginnen, vond ik erg leuk om aan bij te dragen."* Uit deze passages blijkt duidelijk dat het principe van actief blijven wonen en werken belangrijk is, maar solidariteit maakte ook zeker onderdeel uit van de overwegingen om lid te worden.

Het belang van inspraak bij Noorderzon ten opzichte van Helenaveen wordt bevestigd in de interviews. De geïnterviewden van Noorderzon hebben hier meer mee dan die van Helenaveen, waar slechts één van de geïnterviewde leden van Helenaveen dit als een primaire motivatie noemt. Bij Noorderzon vinden we de volgende uitspraken: *"Wat het [betrokkenheid] ook levert is dat wij later samen de baas zijn van het pand en van de coöperatie. We hebben dan niet alleen inspraak, maar samenspraak. Over wie er komt wonen en over de dienstverlening, dat kunnen we samen allemaal zelf bepalen."* en *"Ik miste ook inspraak op zaken als de hoogte van mijn huur en over mijn omgeving. Je bent aan de goden overgeleverd als je een andere woning zoekt in Amsterdam. Met de coöperatie wordt*

⁷ Penninx, *Zin in meedoen*, 42-3.

*samen overlegd waar het pand gaat komen, welke bedrijfjes er komen en wat de hoogte van je huur is.”. De respondent van Helenaveen verwoordde de wens om inspraak als volgt: *“Mijn drijfveer was vooral dat ik vond dat ouderenzorg anders moest kunnen en veel dichterbij geregeld. Ik vond het belangrijk dat er inspraak en invloed zou komen op hoe de zorg werd ingericht voor mensen in Helenaveen. Die inspraak heb je niet bij grote verzorgingstehuizen, maar op kleine schaal kun je die wel krijgen.”**

Als laatste verschil was te zien dat leden van Noorderzon en Tussen Spoor en Singel waarde hechten aan het leren kennen van nieuwe mensen, terwijl de respondenten van Helenaveen dit helemaal niet hebben genoteerd als antwoord. Tegelijkertijd vonden leden van Helenaveen het veel belangrijker om deel uit te maken van een groep. Twee leden van Helenaveen geven in hun interview aan dat ze de coöperatie zagen als een manier om onderdeel te worden/blijven van de gemeenschap, om betrokken te blijven en soms een praatje te kunnen maken. Zo zegt een van de bevroegde leden van Helenaveen op de vraag of ze wel eens nadenkt om te stoppen: *“Zomaar stoppen is toch geen optie, dan hoor je weer nergens bij. Nu zit ik sinds 1981 alleen, dus aan alleen zijn ben ik in zekere zin wel gewend. Toch biedt de coöperatie de mogelijkheid om een praatje te maken. Sommige mensen zie je niet elke dag...”*. Het is dus niet zozeer belangrijk om mensen te leren kennen, maar juist om in contact te blijven met de mensen die al bekend zijn.

In het geval van Noorderzon hebben mensen uit verschillende delen van Amsterdam, of daarbuiten, zich aangesloten omdat ze een woongroep willen vormen. De groep bestond dus nog niet voor de oprichting van de coöperatie. In dat geval is het dus belangrijker om je bekend te maken met andere leden. Bij Tussen Spoor en Singel kwam in het interview naar voren dat er veel sociaal contact is tussen mensen in de buurt, maar dat de mensen die hier actief gebruik van maken om iets te organiseren steeds dezelfde zijn. Om iets rondom wonen-zorg-welzijn iets te organiseren is het dus belangrijk om meer mensen uit de buurt erbij te betrekken en om ook de nog onbekende mensen uit de buurt te leren kennen. Wat het verschil tussen stad en platteland betreft lijkt het alsof stadse collectieven gemeen hebben dat ze mensen willen leren kennen, terwijl het plattelandscollectief juist wil consolideren wat het aan contacten heeft.

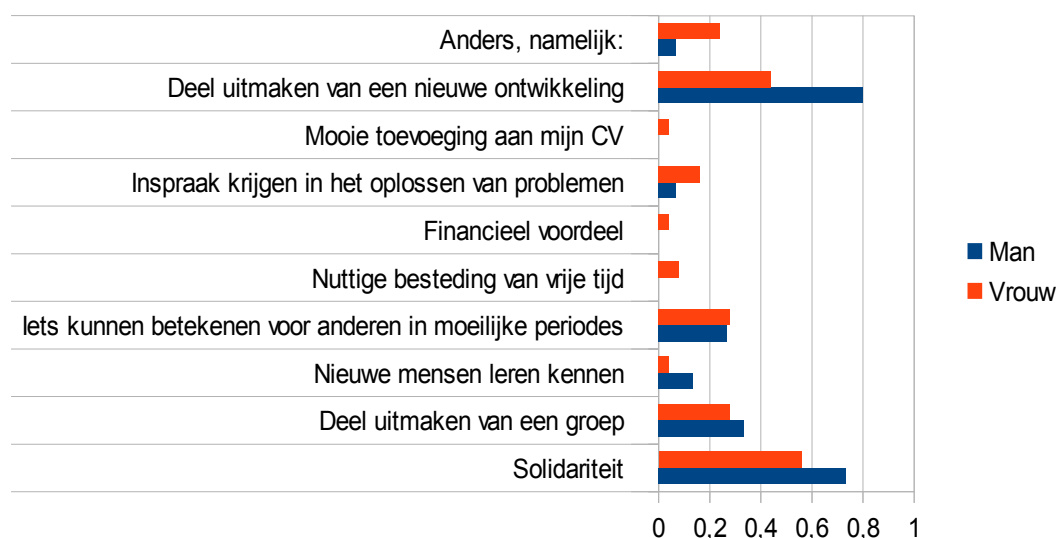
Mannen en Vrouwen

Om de resultaten van de enquête te toetsen kijken we ook naar het verschil tussen de motieven van mannen en vrouwen om zich in hun derde levensfase actief in te zetten bij een organisatie. De collectieven zijn niet onderling vergeleken op dit punt. De resultaten van deze vergelijking zijn in onderstaande tabel en grafiek weergegeven. Zoals Penninx schrijft is er inderdaad weinig onderscheid tussen alle mannen en vrouwen die deelnamen aan de enquête. Bij mannen leeft echter de sensatie van een nieuwe ontwikkeling veel sterker dan bij vrouwen, met 80% tegenover 44% van de reacties. Tegelijkertijd hebben meer vrouwen aangegeven het belangrijk te vinden inspraak te krijgen en de tijd nuttig te besteden. Bovendien motiveerde solidariteit ongeveer driekwart van de bevroegde mannen, terwijl vrouwen net onder de helft zitten. Vanwege de beperkte omvang kunnen er geen uitspraken gedaan worden over het verschil tussen mannen en vrouwen van de groep geïnterviewden.

Tabel 2: Motivaties van mannen en vrouwen

Antwoordopties	Man		Vrouw	
Solidariteit	73,3%	11	56,0%	14
Deel uitmaken van een groep	33,3%	5	28,0%	7
Nieuwe mensen leren kennen	13,3%	2	4,0%	1
Iets kunnen betekenen voor anderen in moeilijke periodes	26,7%	4	28,0%	7
Nuttige besteding van vrije tijd	0,0%	0	8,0%	2
Financieel voordeel	0,0%	0	4,0%	1
Inspraak krijgen in het oplossen van een probleem	6,7%	1	16,0%	4
Mooie toevoeging aan mijn CV	0,0%	0	4,0%	1
Deel uitmaken van een nieuwe ontwikkeling	80,0%	12	44,0%	11
Anders, namelijk:	6,7%	1	24,0%	6

Afbeelding 2: Motivaties van mannen en vrouwen

Hogeropgeleiden en lageropgeleiden

Om de resultaten van dit onderzoek te toetsen op de bestaande literatuur kijken we ook naar het verband tussen opleidingsachtergrond van de respondenten en hun motieven. Zoals gezegd stelt Penninx dat het nuttig maken van en iets voor anderen betekenen bij lageropgeleiden leidende motieven zijn voor hun betrokkenheid, terwijl hogeropgeleiden graag hun kennis en vaardigheden willen inzetten en hun talenten gebruiken.⁸ Ook hier zijn de resultaten uit de enquête samengevoegd, omdat sommige opleidingsniveaus niet voor kwamen bij alle drie de collectieven.

Er zijn inderdaad duidelijke verschillen, maar niet allemaal waar Penninx ze beschrijft. Het ondersteunen van anderen wordt juist door hogeropgeleiden net iets meer genoemd dan door lageropgeleiden. Nuttig de tijd besteden wordt door de lageropgeleide respondenten nauwelijks genoemd als motivatie. Wel hechten lageropgeleiden meer waarde aan solidariteit (71,4%) dan hogeropgeleiden (50%), terwijl

⁸ Penninx, *Zin in meedoen*, 50-1.

hogeropgeleiden deelname aan een nieuwe ontwikkeling (78,6%) veel hoger waarden dan lageropgeleiden (52,4%). In de interviews waren de mensen die refereerden naar een nieuwe ontwikkeling inderdaad met name hoogopgeleid. Een ander opvallend verschil is de motivatie deel uit te maken van een groep (Lager.: 42,9%; Hoger.: 14,3%), net als het leren kennen van nieuwe mensen dat alleen door hogeropgeleiden genoemd werd (21,4%). Uit de interviews komt duidelijk naar voren dat het behoren tot een groep ook zeker leeft bij hogeropgeleiden. Of dit te maken heeft met het opleidingsniveau is echter de vraag. Financieel voordeel werd ook vooral genoemd door hogeropgeleiden in de interviews. Het helpen van een ander wordt in beide groepen door rond dertig procent van de respondenten als motivatie gezien (Lager.: 28,6%; Hoger.: 35,7%).

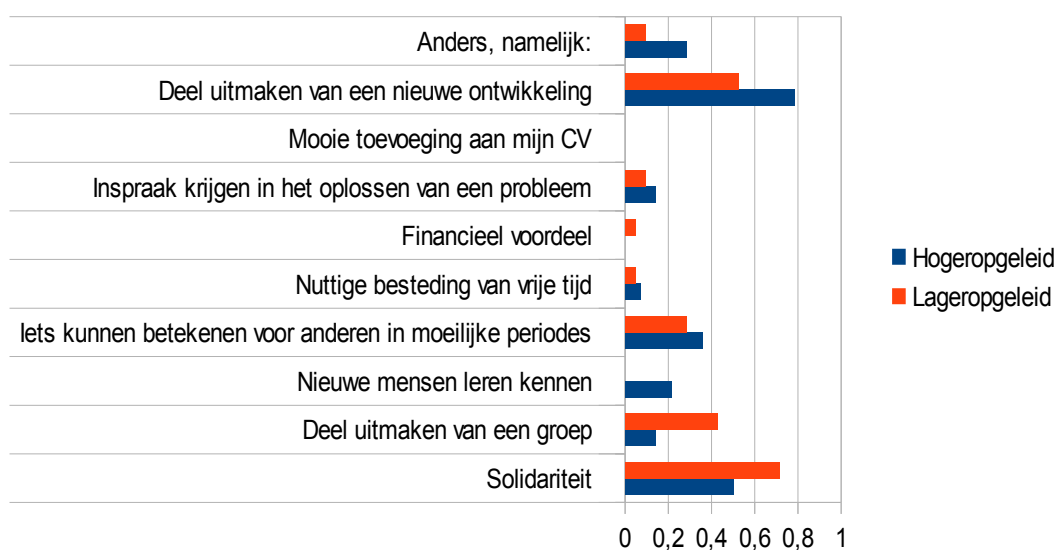
Tabel 3: Motivaties van hoger- en lageropgeleiden

Antwoordopties	Hogeropgeleid*	Lageropgeleid**
Solidariteit	50,0%	71,4%
Deel uitmaken van een groep	14,3%	42,9%
Nieuwe mensen leren kennen	21,4%	0,0%
Iets kunnen betekenen voor anderen in moeilijke periodes	35,7%	28,6%
Nuttige besteding van vrije tijd	7,1%	4,8%
Financieel voordeel	0,0%	4,8%
Inspraak krijgen in het oplossen van een probleem	14,3%	9,5%
Mooie toevoeging aan mijn CV	0,0%	0,0%
Deel uitmaken van een nieuwe ontwikkeling	78,6%	52,4%
Anders, namelijk:	28,6%	9,5%

*= Hogerberoepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs

**= Lager beroepsonderwijs en middelbaar beroepsonderwijs

Tabel 4: Motivaties van hoger- en lageropgeleiden

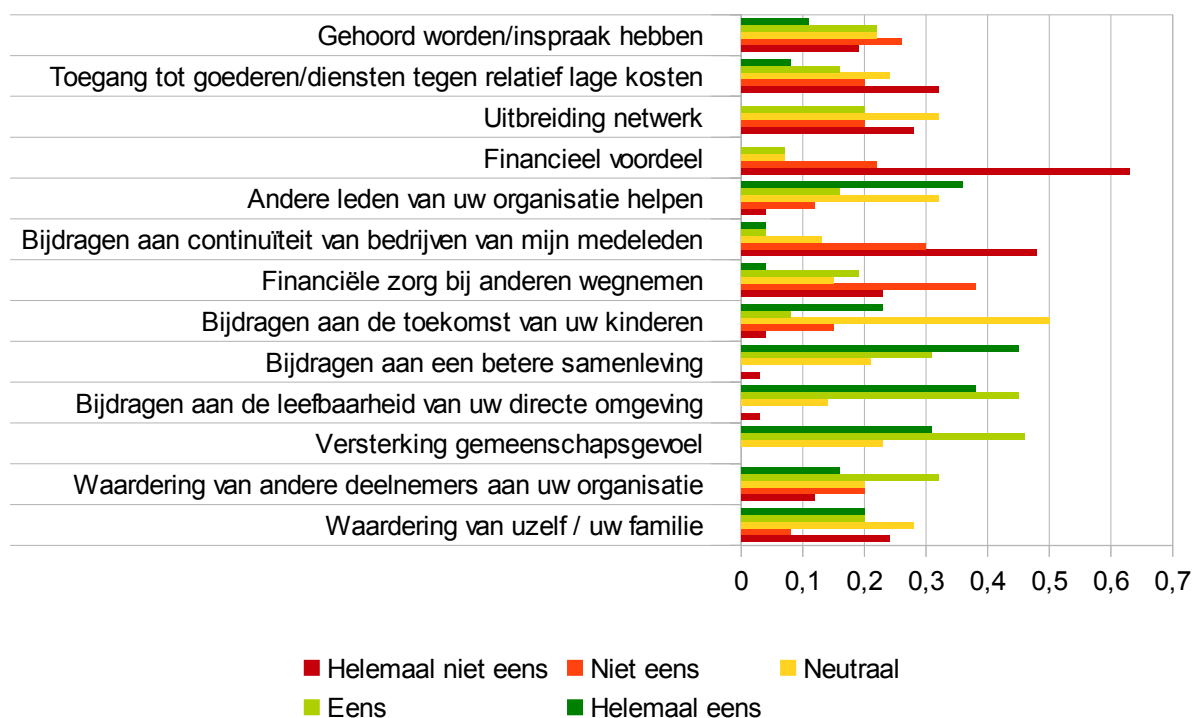
Beloning voor betrokkenheid

De respondenten werd ook de vraag voorgelegd wat voor beloningen ze krijgen voor betrokkenheid bij hun collectief. Een lijst met mogelijke beloningen werd voorgelegd. De respondenten moesten deze vervolgens waarderen op een schaal van 1 tot 5, waarbij 1 stond voor "Helemaal niet eens" en 5 voor "Helemaal eens".

Tabel 5: Waardering van beloningen betrokkenheid Helenaveen

Antwoordopties	Helemaal niet eens	Niet eens	Neutraal	Eens	Helemaal eens					
Waardering van uzelf / uw familie	24,00%	6	8,00%	2	28,00%	7	20,00%	5	20,00%	5
Waardering van andere deelnemers aan uw organisatie	12,00%	3	20,00%	5	20,00%	5	32,00%	8	16,00%	4
Versterking gemeenschapsgevoel	0,00%	0	0,00%	0	23,00%	6	46,00%	12	31,00%	8
Bijdragen aan de leefbaarheid van uw directe omgeving	3,00%	1	0,00%	0	14,00%	4	45,00%	13	38,00%	11
Bijdragen aan een betere samenleving	3,00%	1	0,00%	0	21,00%	6	31,00%	9	45,00%	13
Bijdragen aan de toekomst van uw kinderen	4,00%	1	15,00%	4	50,00%	13	8,00%	2	23,00%	6
Financiële zorg bij anderen wegnemen	23,00%	6	38,00%	10	15,00%	4	19,00%	5	4,00%	1
Bijdragen aan continuïteit van bedrijven van mijn medeleden	48,00%	11	30,00%	7	13,00%	3	4,00%	1	4,00%	1
Andere leden van uw organisatie helpen	4,00%	1	12,00%	3	32,00%	8	16,00%	4	36,00%	9
Financieel voordeel	63,00%	17	22,00%	6	7,00%	2	7,00%	2	0,00%	0
Uitbreiding netwerk	28,00%	7	20,00%	5	32,00%	8	20,00%	5	0,00%	0
Toegang tot goederen/diensten tegen relatief lage kosten	32,00%	8	20,00%	5	24,00%	6	16,00%	4	8,00%	2
Gehoord worden/inspraak hebben	19,00%	5	26,00%	7	22,00%	6	22,00%	6	11,00%	3

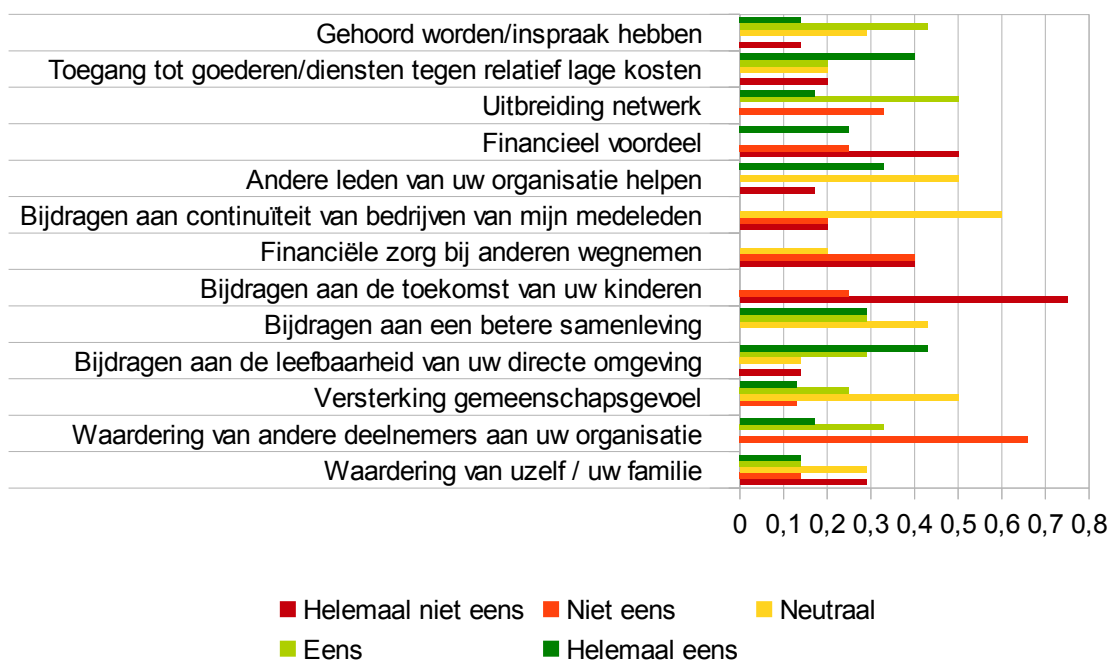
Afbeelding 3: Waardering beloningen voor betrokkenheid Helenaveen in procenten

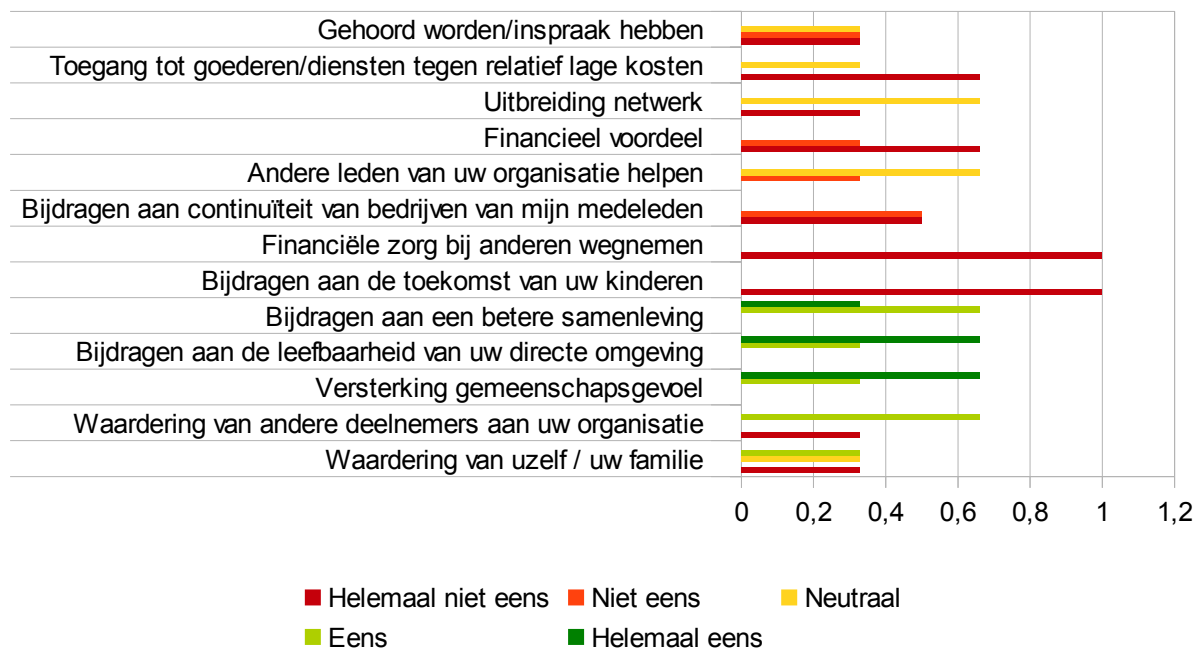
Tabel 6: Waardering beloningen voor betrokkenheid Noorderzon

Antwoordopties	Helemaal niet eens		Niet eens		Neutraal		Eens		Helemaal eens	
Waardering van uzelf / uw familie	29,00%	2	14,00%	1	29,00%	2	14,00%	1	14,00%	1
Waardering van andere deelnemers aan uw organisatie	0,00%	0	66,00%	4	0,00%	0	33,00%	2	17,00%	0
Versterking gemeenschapsgevoel	0,00%	0	13,00%	1	50,00%	4	25,00%	2	13,00%	1
Bijdragen aan de leefbaarheid van uw directe omgeving	14,00%	1	0,00%	0	14,00%	1	29,00%	2	43,00%	3
Bijdragen aan een betere samenleving	0,00%	0	0,00%	0	43,00%	3	29,00%	2	29,00%	2
Bijdragen aan de toekomst van uw kinderen	75,00%	3	25,00%	1	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0
Financiële zorg bij anderen wegnemen	40,00%	2	40,00%	2	20,00%	1	0,00%	0	0,00%	0
Bijdragen aan continuïteit van bedrijven van mijn medeleden	20,00%	1	20,00%	1	60,00%	3	0,00%	0	0,00%	0
Andere leden van uw organisatie helpen	17,00%	1	0,00%	0	50,00%	3	0,00%	0	33,00%	2
Financieel voordeel	50,00%	2	25,00%	1	0,00%	0	0,00%	0	25,00%	1
Uitbreiding netwerk	0,00%	0	33,00%	2	0,00%	0	50,00%	3	17,00%	1
Toegang tot goederen/diensten tegen relatief lage kosten	20,00%	1	0,00%	0	20,00%	1	20,00%	1	40,00%	2
Gehoord worden/inspraak hebben	14,00%	1	0,00%	0	29,00%	2	43,00%	3	14,00%	1

Afbeelding 4: Beloning voor betrokkenheid bij de coöperatieve vereniging Noorderzon

Afbeelding 5: Beloning voor betrokkenheid bij de buurtgroep Tussen Spoor en Singel

Wat opvalt is dat veel overwegend positieve en negatieve waarderingen de drie collectieven ongeveer op dezelfde plekken voorkomen. Met name zaken als “versterking gemeenschapsgevoel”, “bijdragen aan een betere samenleving” en “bijdragen aan de leefbaarheid van uw directe omgeving” worden positief gewaardeerd bij alle drie. Deze begrippen komen ook sterk terug in de interviews. Daarbij wordt in het geval van Noorderzon en Tussen Spoor en Singel vooral het plezier benadrukt dat het gemeenschapsgevoel oproept. Dit is dan ook een veel genoemde reden in de interviews om betrokken te blijven bij het collectief, mocht het niet direct meer iets materieels opleveren. Hierover later meer in het hoofdstuk over sociale cohesie. Financieel voordeel en het wegnemen van financiële zorgen bij anderen zijn zeer laag gewaardeerd, terwijl dit soort voordeel in de interviews met name bij Noorderzon en ook bij Tussen Spoor en Singel wel genoemd werd.

Tussen Noorderzon en Helenaveen zijn tevens een paar verschillen zichtbaar in de enquête. Waar continuïteit van de bedrijven van andere leden nog in neutrale zin wordt ervaren als beloning bij Noorderzon, daar ziet een grote meerderheid bij Helenaveen dit helemaal niet als beloning. Het verkrijgen van inspraak wordt meer beleefd bij Noorderzon, dan bij Helenaveen, waar de waardering hiervoor wisselend is.

Persoonlijke waardering wordt nergens noemenswaardig vermeld als belangrijk resultaat van betrokkenheid. Waardering van anderen in de organisatie speelt weer meer bij Helenaveen dan in Noorderzon, waar een grote meerderheid zegt dit niet belangrijk te vinden. Toch geven sommige bevroegde respondenten aan het fijn te vinden dat anderen binnen de groep weten wat ze aan hem of haar hebben.

Uitbreiding van het eigen netwerk is een belangrijk resultaat van het lidmaatschap bij Noorderzon, terwijl binnen Helenaveen respondenten dit veel minder het geval is. In de interviews komt het beeld inderdaad naar voren bij de leden van Noorderzon dat de kennissenkring inderdaad is

uitgebreid door het lidmaatschap bij Noorderzon, ongeacht of het een van de motivaties was om lid te worden. Uit het interview bij Tussen Spoor en Singel bleek dat het uitbreiden van het eigen netwerk handig kan zijn, maar dat er lang niet altijd iets concreets uitkomt, zoals nieuw werk of een nieuwe andere activiteit.

In de grafiek is goed te zien dat de dingen die binnen Tussen Spoor en Singel als waardevolle resultaten worden gezien van de betrokkenheid aan de buurtgroep sterk overeenkomen met Helenaveen en Noorderzon. De begrippen "gemeenschapsgevoel", "bijdragen aan leefbaarheid" en "bijdragen aan een betere samenleving" hadden 100% van de reacties op het niveau "Eens" of "Helemaal eens". Het tegenovergestelde is waar voor financiële voordelen, het bijdragen aan de toekomst van de kinderen en het helpen van bedrijven van leden. Deze begrippen kregen 100% "Niet eens" of "Helemaal niet eens" als waardering.

Over motivatie

Al met al zijn de volgende bevindingen opgevallen. Ten eerste zijn voor leden van alle drie de collectieven de verbetering van de samenleving, de gemeenschap en de directe omgeving belangrijke zaken om zich voor in te zetten. De meesten worden hierin gemotiveerd door nieuwe maatschappelijke ontwikkelingen, al verschilt het nog al eens welke dit precies zijn. Wel geeft het aan dat voor deze verschillende ontwikkelingen kennelijk plaats is binnen het collectief. Solidariteit is een belangrijke motivatie voor de leden van Helenaveen. In de stad wordt dit in aanzienlijk mindere mate gevoeld, alhoewel solidariteit blijkens de interviews een grotere rol speelt dan in de enquête naar voren komt. Het uitbreiden van het eigen netwerk komt in de stadse collectieven prominenter voor dan bij het collectief op het platteland.

Inzet en Betrokkenheid

Naast de motivaties staan ook de achtergronden van betrokkenen van een burgercollectief centraal. In de appendices is een bijlage opgenomen van algemene informatie over de respondenten. Hieruit komt onder andere naar voren dat bij Helenaveen inderdaad relatief weinig hoogopgeleiden en tegelijkertijd veel laagopgeleiden lid zijn van de coöperatie. Tegelijkertijd zien we dat bij de stedelijke collectieven alleen maar hogeropgeleiden tussen de respondenten zitten. Het lijkt er dus op dat wat betreft het door het SCP beschreven verschil in opleidingsniveau tussen platteland en stad inderdaad opgaat. Deze notie gaat echter over de bevolking in het algemeen. Wat zien we terug van dit verschil bij de actieve leden van Helenaveen in tegenstelling tot Noorderzon?

In dit hoofdstuk zullen we kijken naar de achtergrond van actieve leden. Eerst zullen we kijken naar wie de mensen zijn die het meeste tijd besteden aan het collectief. Gekeken is naar hun functie binnen het collectief en naar hun opleidingsachtergrond. Daarna kijken we vanuit een andere invalshoek naar het actieve lid. In dit geval is gekeken naar mensen die aangegeven hebben een bestuursfunctie of een organiserende rol te hebben. Respondenten konden ook kiezen uit de keuze "uitvoerende rol". Hoewel dit zeker geen passieve functie is, is er vanwege het gebrek aan uitvoerders tussen de respondenten van Noorderzon gekozen deze niet mee te nemen. Anders zou de vergelijking scheef komen te liggen. Van de geïsoleerde groep mensen met actieve functies is vervolgens ook naar het opleidingsniveau gekeken. Aan de hand van literatuur over actieve burgers zijn hypothesen opgesteld waarmee we kunnen controleren hoe de onderzochte collectieven zich verhouden tot het algemene beeld van burgercollectieven.

Hypothesen rond actieve burgers

Wat betreft de achtergrond van actieve burgers is de literatuur vrij duidelijk. Zo schrijven Menno Hurenkamp, Evelien Tonkens en Jan Willem Duyvendak in hun onderzoek *Wat burgers bezielt* dat burgerinitiatieven voornamelijk worden gedragen door hogeropgeleiden.⁹ Volgens Evelien Tonkens in "Herover de participatiesamenleving" helpt de Doe-Democratie de Diplomademocratie: "*Actieve burgers zijn ... verre van representatief voor de gehele bevolking. Ze zijn gemiddeld een stuk hoger opgeleid en in alle opzichten actiever*".¹⁰ Wat we dus kunnen verwachten is dat het opleidingsniveau van actieve leden van de onderzochte collectieven overwegend hogerberoepsonderwijs of wetenschappelijk onderwijs zal zijn. De actieve leden binnen Helenaveen, Noorderzon en Tussen Spoor en Singel zullen daarom niet representatief zijn voor de bevolking, maar voor slechts een kleine minderheid. Omdat slechts 17,2% van de respondenten van Helenaveen heeft aangegeven hoogopgeleid te zijn, zou dit theoretisch betekenen de paar hogeropgeleiden de kar trekken, ondanks de grote groep lageropgeleiden in het collectief.

Tijd besteed aan collectief

Om een beeld te krijgen van de actieve leden werden de respondenten gevraagd om aan te geven hoeveel tijd ze kwijt waren aan hun activiteiten voor het collectief. Voor de duidelijkheid, het gaat hier om alle typen leden. Pas later worden bestuurders en organisatoren eruit "gefilterd". De opties waaruit de

9 Menno Hurenkamp, Evelien Tonkens en Jan Willem Duyvendak, *Wat burgers bezielt: onderzoek naar burgerinitiatieven* (UvA/NICIS 2006).

10 Evelien Tonkens, 'Herover de participatiesamenleving', *S & D* 71 (1) (Februari 2014) 85-95.

respondenten konden kiezen varieerden van “Minder dan een halve dag per maand” tot “meer dan twee dagen per week”. In tabel 7 staan hiervan de resultaten. Maar een kleine groep van de leden besteedt een halve dag of meer per week aan het collectief. Verreweg de meeste respondenten in Helenaveen besteden minder dan een halve dag per maand aan de zorgcoöperatie. In het geval van Tussen Spoor en Singel besteden de respondenten allemaal minder dan een halve dag per week, maar vanwege het

Tabel 7: Tijd besteed aan collectief

Tijd besteed	Helenaveen		Noorderzon		Tussen Spoor en Singel	
Minder dan een halve dag per maand	59,3%	16	25,0%	2	33,3%	1
Een halve dag tot één dag per maand	3,7%	1	12,5%	1	33,3%	1
Een tot twee dagen per maand	7,4%	2	25,0%	2	33,3%	1
Een halve dag per week	3,7%	1	12,5%	1	0,0%	0
Een dag per week	22,2%	6	0,0%	0	0,0%	0
Twee dagen per week	3,7%	1	0,0%	0	0,0%	0
Meer dan twee dagen per week	0,0%	0	25,0%	2	0,0%	0

ontbreken van een organisatiestructuur is dit niet verrassend.

Als we vervolgens kijken naar wie de leden zijn die minimaal een halve dag per week aan het collectief besteden zien we een paar opvallende dingen. Gekeken is naar de functie en het opleidingsniveau van de leden.

Tabel 8: Functies van leden die minimaal een halve dag per week besteden aan het collectief

Functie	Helenaveen		Noorderzon	
Een bestuursfunctie	25,0%	2	50,0%	1
Een organiserende rol	0,0%	0	50,0%	1
Een uitvoerende rol	25,0%	2	0,0%	0
Betalende rol	0,0%	0	0,0%	0
Een gebruikende rol	25,0%	2	0,0%	0
Anders, namelijk:	25,0%	2	0,0%	0

Bij Helenaveen, dat al een gevestigde organisatie is met een bepaalde groep gebruikers, zijn onder de leden die het meeste tijd besteden aan de organisatie verschillende functies te zien: bestuurders, uitvoerders en gebruikers. De verdeling van de uitkomsten zijn nagenoeg gelijk per categorie. Tegelijkertijd vormt de groep die niet actief is een meerderheid van 59% van de bevrageden. De actiefste mensen bij Noorderzon zijn alleen besturende en organiserende leden. Dit is niet gek, aangezien de plannen van Noorderzon om een pand in te richten voor wonen, werken en zorg, nog gerealiseerd moet worden. Er zijn dus op dit moment nog geen gebruikers en het bestuur is met name veel tijd kwijt aan het voorbereiden van de plannen voor het pand. Uit de resultaten van Tussen Spoor en Singel blijkt de lage complexiteit van de buurtgroep. Omdat er nog geen organisatie staat is er ook nog niets om veel tijd eraan te besteden. Een aanwijzing hiervoor is dat het organiserend lid (tevens een van de initiatiefnemers) dat de enquête invulde gemiddeld niet meer dan een dag per maand kwijt is aan het buurtgroepswork. Tijdens het interview met dezelfde persoon bleek inderdaad de activiteit binnen de

buurtgroep op een laag niveau te liggen.

Als we kijken naar de opleidingsachtergrond van de groep leden die het vaakst bezig is voor of met het collectief, moet geconcludeerd worden dat in Helenaveen de actieve leden vrij representatief zijn voor de bevolking. Hogeropgeleiden zijn bij Helenaveen veruit in de minderheid. Als we met actief burgerschap bedoelen hoeveel tijd er wordt gestoken in het initiatief, dan valt Helenaveen niet in de categorie die Tonkens beschrijft. Mogelijk zijn er zoveel laagopgeleiden op die manier actief omdat enkele laagopgeleide ouderen een of twee keer per week gebruik maken van de dagopvang als gebruikend lid, maar dat is niet met zekerheid op te maken uit deze cijfers. Bij Noorderzon zijn de hogeropgeleiden wel degenen die het actiefst zijn voor de organisatie. Verrassend is dit niet, omdat de respondenten van Noorderzon allen minimaal hogerberoepsonderwijs gevolgd hebben. Wat Noorderzon betreft gaat de stelling van Tonkens dus op.

Tabel 9: Opleidingsniveau van leden die minimaal een halve dag per week besteden aan het collectief

Opleidingsniveau	Helenaveen		Noorderzon	
Lager beroepsonderwijs	37,5%	3	0,0%	0
Middelbaar beroepsonderwijs	37,5%	3	0,0%	0
Hoger beroepsonderwijs	12,5%	1	66,7%	2
Wetenschappelijk onderwijs	0,0%	0	33,3%	1
Anders, namelijk:	12,5%	1	0,0%	0

Interviews

Als we kijken naar de resultaten uit de interviews dan zien we een bevestiging van het bovengenoemde beeld. De veronderstelling dat het bestuur van Noorderzon druk bezig is met plannen voor mogelijke panden blijkt uit het interview met de secretaris van Noorderzon. Deze ziet zichzelf en de andere bestuursleden als de kartrekkers van de coöperatie. Hierover zegt hij het volgende: *"Wij zoeken panden en gaan dan met partijen overleggen en onderhandelen. Daarvoor hebben we ook bedrijfsplannen nodig, wat we deskundig uitbesteden. Ook zijn we veel in contact met architecten over die panden. En we moeten natuurlijk het volledige beheer van het pand allemaal zelf regelen, want het wordt ons eigen pand en niet van een woningbouwvereniging. Dus daar zijn we ook veel mee bezig. Daarnaast organiseren we met het bestuur dat voor degenen die willen vooraf aan de ledenvergadering samen gegeten kan worden. Met al deze dingen ben ik gemiddeld 20 uur per week bezig, denk ik."*

Een van de andere geïnterviewde leden gaf aan als commissielid en organisator van enkele activiteiten gemiddeld niet meer dan 8 uur per maand kwijt te zijn. Daar zit dus een duidelijke discrepantie tussen. Het oud-bestuurslid van Helenaveen geeft ook aan veel uur kwijt geweest te zijn aan de zorgcoöperatie in haar bestuurstijd. *"Naast mijn bestuursfunctie was ik ook in de uitvoer actief bij de dagbesteding. Dan was ik vaak meer dan een dag per week bezig met de coöperatie... Daar heb ik van geleerd en daarom ben ik nu ook met een ander project bezig. Bij de coöperatie ben ik nu aan het begin van het seizoen weer uitvoerend bezig met het onderhouden van de kruidentuin die we hier hebben. Dat doe ik zo'n uur in de week."*

De oud-bestuurder kwam aan een dag per week die ze inzette voor het collectief met een dubbele functie. Met een uur per week na de bestuursperiode komt ze gemiddeld op een halve werkdag per maand uit, zoals de meeste andere leden van Helenaveen. Het lijkt er op dat bestuurders inderdaad het

meeste tijd in het initiatief stoppen. Of het bestuur van Noorderzon na oplevering van het pand nog steeds 20 uur in de week zal maken, valt te bezien. De taken omvatten nu inderdaad voornamelijk het lobbyen voor een pand.

Bestuurders en organisators

Er is ook een andere manier om "kartrekkers" te omschrijven. Wie zijn bijvoorbeeld de mensen die hebben aangegeven in de enquête een bestuursfunctie of organiserende rol te hebben binnen het collectief, of die bij aanmelding voor het lidmaatschap een dergelijke rol voor ogen hadden? Zoals eerder gezegd kunnen deze functies worden gezien als dragend voor het collectief. Volgens Hurenkamp, Tonkens en Duyvendak worden burgerinitiatieven gedragen door hogeropgeleiden. Zijn de dragers van Helenaveen en Noorderzon hogeropgeleiden of lageropgeleiden?

Tabel 10: Opleidingsniveau "kartrekkers"

Opleidingsniveau	Helenaveen		Noorderzon		Tussen Spoor en Singel	
Lager beroepsonderwijs	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0
Middelbaar beroepsonderwijs	80,0%	4	0,0%	0	0,0%	0
Hoger beroepsonderwijs	20,0%	1	66,7%	2	0,0%	0
Wetenschappelijk onderwijs	0,0%	0	33,3%	1	100,0%	1
Anders, namelijk:	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0

Net zoals bij de inzet wat betreft tijd, zijn lageropgeleiden bij Helenaveen zeer actief. Dit keer gaat het echter om enkel middelbaar beroepsgeschoolden, in plaats van ook lager beroepsgeschoolden. De stelling van Hurenkamp, Tonkens en Duyvendak gaat voor de zorgcoöperatie Helenaveen wederom niet op. Voor Noorderzon klopt de veronderstelling wel. De actieve hogeropgeleiden lijken dezelfde te zijn als de drie leden die het meest tijd kwijt zijn aan de organisatie, wat geen verrassing mag heten.

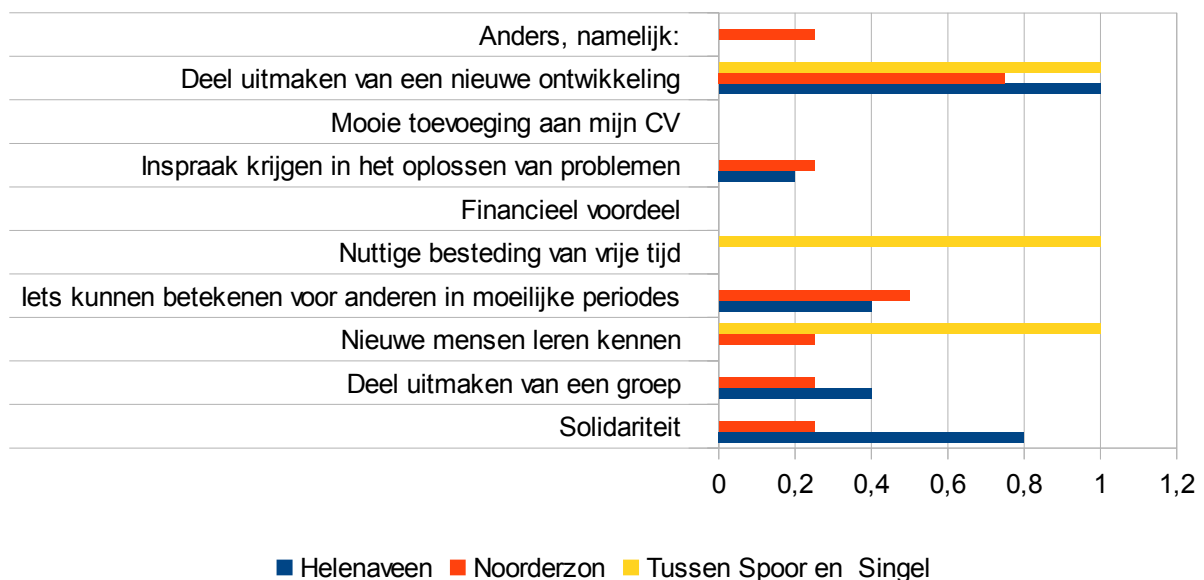
De eerder genoemde stelling van Tonkens dat actieve burgers niet representatief zijn voor de bevolking lijkt nu in Helenaveen iets meer te kloppen. De lageropgeleiden worden nu alleen vertegenwoordigd door middelbaar beroepsgeschoolden in plaats van ook door lager beroepsgeschoolden. Het zou voor Helenaveen zo kunnen zijn dat de relatief hoogopgeleiden inderdaad het actiefst zijn. Voor de afspiegeling wat betreft opleidingsachtergrond van de bevolking van de Helenaveen kunnen we in dit onderzoek echter niet anders dan uitgaan van de bevindingen van het SCP-rapport uit 2007. Hierin wordt geconcludeerd dat zo'n 75% van de bevolking vanaf 65 jaar op het platteland gemiddeld laagopgeleid zijn.¹¹ Dit in combinatie met de ruime meerderheid van 42,9% van laagopgeleiden onder de respondenten in Helenaveen geeft een aanwijzing dat een groep die niet volledig representatief is voor de volledige bevolking van Helenaveen de kar inderdaad trekt. Hier kan echter tegenin gebracht worden dat van de vijf hoogopgeleide respondenten slechts één kartrekker is. Ondanks dat de kartrekkers niet voortkomen uit de groep laagopgeleiden, vinden we dus slechts 20% van de hoogopgeleide respondenten terug als kartrekker. De hoogopgeleiden laten het wat kartrekken betreft grotendeels afweten. Dit betekent dat Tonkens' veronderstelling over hogeropgeleiden in absolute zin niet opgaat. Vooralsnog blijft de participatie van lageropgeleiden dus hoog binnen de zorgcoöperatie Helenaveen. In het geval van Noorderzon (en voor zover aanvaardbaar ook van Tussen Spoor en Singel) klopt inderdaad de stelling dat voornamelijk hoogopgeleiden de kar trekken.

11 SCP, *Thuis op het platteland*, 124

Motivaties van kartrekkers

Zien we opvallende verschillen in de motivaties van de kartrekkers? Er zijn enkele opvallende dingen te zien. Ten eerste leeft de sensatie van een nieuwe ontwikkeling sterk bij alle drie de collectieven, zoals al eerder bleek bij de algemene motivaties. Verder is volgens de enquête niemand uit carrièremotieven of uit financiële overwegingen lid geworden, wat te zien is aan de onderwaardering voor de opties "toevoeging aan mijn CV" en "Financieel voordeel". Voor de respondenten van Noorderzon en Helenaveen betekent het helpen van anderen die het moeilijk hebben ongeveer evenveel, net als het krijgen van inspraak.

Afbeelding 6: Motivaties van "kartrekkers"

In mindere mate is het "deel uitmaken van een groep" vergelijkbaar als motief, maar zowel de respondenten van Helenaveen als Noorderzon hechten hier waarde aan. Wat opvalt is de uitschieter van "solidariteit" bij Helenaveen ten opzichte van Noorderzon. Dit viel al op bij de algemene vergelijking tussen motieven, maar ook bij de dragers is dit onderscheid dus te bemerken. Tussen Spoor en Singel vult het beeld gedeeltelijk aan, maar is enig in de waardering voor de nuttige besteding van tijd via het collectief. Zoals in de tabel te zien was voldeed maar één respondent aan de criteria voor kartrekker, waardoor de antwoorden tot 100% uitslaan. De resultaten zijn dus niet met zekerheid van toepassing op de rest van de kartrekkers in het collectief, maar het is interessant om te zien hoe een organiserend lid van Tussen Spoor en Singel te plaatsen is ten opzichte van actieve leden binnen andere collectieven.

Interviews

Uit de interviews met (oud-)bestuursleden blijkt inderdaad ook dat een nieuwe ontwikkeling gemotiveerd heeft tot deelname. Zoals eerder gezegd werd verschilde nog al welke ontwikkelingen bedoeld werden door de respondent. De initiatiefneemster van Tussen Spoor en Singel refereert duidelijk naar het zelf organiseren van zorg in de buurt: "Over zorg ben ik gaan nadenken toen hier een echtpaar vertrok uit de buurt, omdat de man van vijfenzeventig het niet meer zag zitten om de trap naar hun bovenwoning op te

klimmen. Hoewel er weinig ouderen wonen in deze wijk, vroeg ik me toen toch af hoe je nou toekomstbestendig hier kan blijven wonen. Een van de andere initiatiefnemers is in de vijftig en heeft longklachten, wat kan hij doen als binnenkort de PGB afgeschaft wordt? Nu heeft hij een probleem in dat geval. Kun je zoiets in de buurt oppakken?“. Andere bestuurders refereerden aan duurzame energie en sociale duurzaamheid als ontwikkeling waarmee hun coöperatie mee bezig was die hen motiveerde om actief te zijn.

In tegenstelling tot het beeld dat ontstaat uit de enquête, werd het krijgen van financieel voordeel werd in de interviews wel genoemd door bestuursleden en organisatoren als motivatie. Dit werd al dan niet van primair belang geacht. Naast andere motieven *“wordt het later door het samenwonen ook allemaal goedkoper. Nu moet ik als er een lampje kapot is naar Amstelveen bellen via allerlei nummers en dan komt er iemand uit Amstelveen het lampje maken. Dat is een duur lampje. Bij ons hoeft dat later niet, want dat doen we zelf en dat bespaart gewoon veel geld.”*, aldus de secretaris van Noorderzon. Ook bij Helenaveen kwam voorbij dat in *“een kleine kern kunnen dingen duurzaam, persoonlijk en goedkoper geregeld worden.”*. Financieel voordeel wordt steeds in een rijtje met andere voordelen genoemd en dus wel degelijk erkend als motivatie.

Inspraak werd ook al in de enquête genoemd, hetzij door een bescheiden percentage respondenten. In de interviews bij alle leden met bestuurstaken of een organiserende rol kwam deze motivatie duidelijk naar voren. Bij Noorderzon klonk: *“Wat het [lidmaatschap, red.] ook levert is dat wij later samen de baas zijn van het pand en van de coöperatie. We hebben dan niet alleen inspraak, maar samenspraak. Over wie er komt wonen en over de dienstverlening, dat kunnen we samen allemaal zelf bepalen.”*. Gedeelde medezeggenschap wordt door de kartrekkers als motiverend bestempeld. Dus niet alleen de eigen inspraak.

Vrijwilligerswerk en verenigingsleven

Om een goed beeld te krijgen van wie zich aansluit bij een burgercollectief kunnen we, naast de kartrekkers van de collectieven te vergelijken, ook kijken naar hoe actief de leden al van zich zelf zijn. Zijn de respondenten ook actief buiten het collectief in vrijwilligerswerk of het verenigingsleven? In de enquête konden respondenten hierop antwoord geven door aan te geven in welke gebieden ze actief waren. Het was mogelijk om meer dan één activiteit aan te geven.

Een eerste element dat opvalt is dat er weinig respondenten zijn die buiten de organisatie geen ander vrijwilligerswerk doen of bij verenigingen lid zijn. Bij Noorderzon is dit aandeel van de leden met 25% een stuk groter dan de groep in Helenaveen. De minderheid die niet betrokken is met vrijwilligerswerk of het verenigingsleven bij Helenaveen vormt slechts 11%. In de grafieken is de categorie “niet van toepassing” uit de cirkel getrokken ter verduidelijking van de minderheid van de groep. In welke gebieden zijn de leden actief? Levensbeschouwing, verzorging en maatschappelijke dienstverlening zijn bij beide collectieven veelgenoemde gebieden waar men actief in is. De mate waarin leden van Helenaveen betrokken zijn in maatschappelijke dienstverlening is zeer opvallend. In de categorie “Anders, namelijk” komt betrokkenheid bij de Katholieke Bond voor Ouderen (KBO) een aantal keer voor bij Helenaveen, waardoor deze categorie een groot deel van de taartgrafiek inneemt.

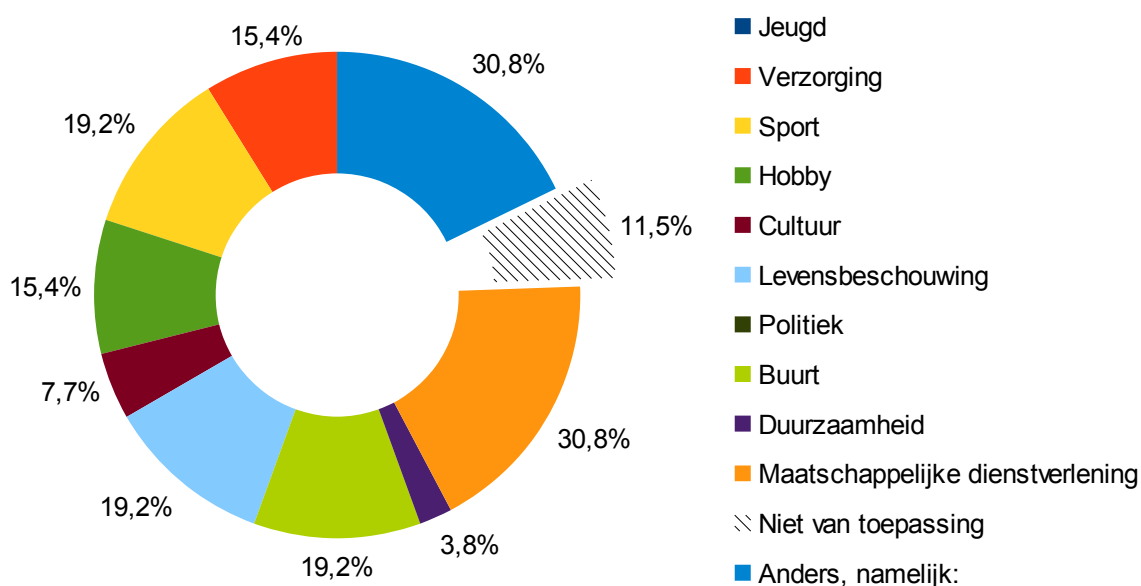
Van de respondenten van Tussen Spoor en Singel hebben een paar leden aangegeven actief te zijn in levensbeschouwing en de buurt. In alle onderzochte collectieven zien we levensbeschouwing

terugkeren. Het is een bekend fenomeen dat mensen die verbonden zijn aan een kerk gemiddeld genomen veel vrijwillige inzet tonen.¹²

Tabel 11: Betrokkenheid bij vrijwilligerswerk of vereniging naast collectief per sector

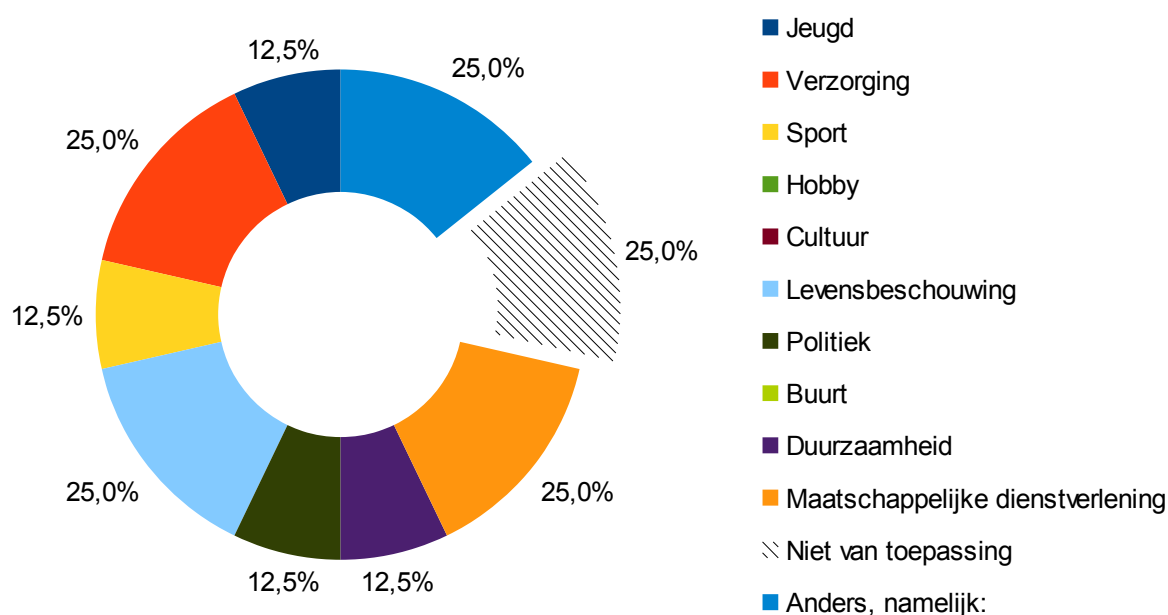
Sector	Helenaveen		Noorderzon	
Jeugd	0,0%	0	12,5%	1
Verzorging	15,4%	4	25,0%	2
Sport	19,2%	5	12,5%	1
Hobby	15,4%	4	0,0%	0
Cultuur	7,7%	2	0,0%	0
Levensbeschouwing	19,2%	5	25,0%	2
Politiek	0,0%	0	12,5%	1
Buurt	19,2%	5	0,0%	0
Duurzaamheid	3,8%	1	12,5%	1
Maatschappelijke dienstverlening	30,8%	8	25,0%	2
Niet van toepassing	11,5%	3	25,0%	2
Anders, namelijk:	30,8%	8	25,0%	2

Afbeelding 7: Helenaveen: Betrokkenheid bij vrijwilligerswerk of vereniging naast collectief

12 Pepijn van Houwelingen, Anita Boele en Paul Dekker, *Burgermacht op eigen kracht? Een brede verkenning van ontwikkelingen in burgerparticipatie* (SCP, Den Haag 2014) 50

Afbeelding 8: Noorderzon: Betrokkenheid bij vrijwilligerswerk of vereniging naast collectief

Profijt vrijwilligerservaring/verenigingsleven

Vinden de respondenten echter dat het vrijwilligerswerk dat ze doen of hun betrokkenheid bij een vereniging een rol speelt binnen het collectief? Hebben ze er profijt van dat ze naast het collectief ook elders actief zijn of niet? Uit deze vragen is af te leiden of het vrijwilliger zijn meespeelt in de keuze om lid te worden.

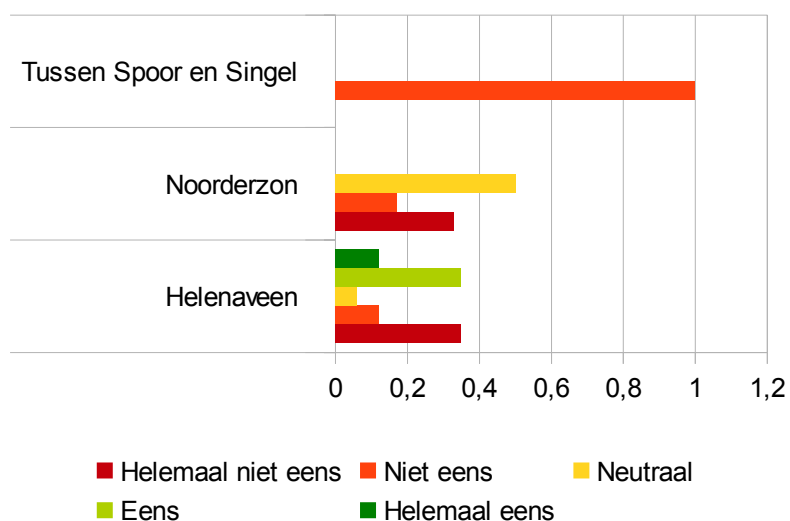
In de enquête konden respondenten reageren op een aantal stellingen door een waardering te geven van 1 tot en met 5, waarbij 1 stond voor "Helemaal niet eens" en 5 voor "Helemaal eens". De stelling rond vrijwilligerswerk luidde: *Ik heb veel aan mijn ervaring als vrijwilliger bij mijn werkzaamheden voor mijn organisatie.*

Over de bijdragen van nevenactiviteiten aan de werkzaamheden binnen het collectief wordt verschillend gedacht per collectief, maar ook ontstaat er een ander beeld dan de interviews schetsen. Waar in de interviews een vrij positief beeld over de (mogelijke) inzet van vrijwilligerservaring naar voren komt bij Noorderzon, daar zien we in de enquête juist dat niemand dit hoger waardeerde dan neutraal. Bij Helenaveen zien we evenveel stemmen aan ontkennende zijde als bevestigende zijde, met meer gewicht bij "Helemaal niet eens" dan bij "Helemaal eens". Een overwegend negatieve beoordeling is de algemene indruk. De enquête geeft op die manier een omgekeerd beeld van wat in sommige interviews naar voren kwam.

Afbeelding 9: Stelling: *Ik heb veel gehad aan mijn ervaring als vrijwilliger bij de werkzaamheden voor mijn organisatie.*

Collectief	Helemaal niet eens		Niet eens		Neutraal		Eens		Helemaal eens	
Helenaveen	35,00%	6	12,00%	2	6,00%	1	35,00%	6	12,00%	2
Noorderzon	33,00%	2	17,00%	1	50,00%	3	0,00%	0	0,00%	0
Tussen Spoor en Singel	0,00%	0	100,00%	2	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0

Afbeelding 10: Gebruik van eigen vaardigheden uit vrijwilligerswerk in collectief

Interviews

In de interviews kwam zowel bij Helenaveen als bij Noorderzon naar voren dat leden zich naast het collectief op veel andere manieren vrijwillig inzetten, variërend van jong tot oud. Op de vraag naar het profijt van ervaring als vrijwilliger en ervaringen met het verenigingsleven werd wisselend gereageerd. Sommigen zeiden erg actief te zijn of te zijn geweest als vrijwilliger, maar met het collectief daar weinig mee te doen. Actieve inzet bij andere organisaties werd bovendien genoemd als reden om niet actief te zijn bij de coöperatie. Zo zegt het betalende lid van Helenaveen: *“Naast dat ik niet veel gebruik maak van diensten heb ik ook geen actieve rol binnen de coöperatie. Wel ben ik al 25 jaar ben ik actief bij de kerk. Ik wilde het werk voor de kerk niet afstoten om te beginnen bij de coöperatie. Momenteel ben ik koster, maar daarvoor heb ik ook de bloemendienst verzorgd. Als koster was ik de hele zondagochtend en middag vanaf 8 uur bezig. Maar ook doordeweeks ben ik met kerkenwerk een paar dagen per week bezig geweest. Daar ga ik nu mee stoppen, maar als koster blijf ik actief. Het belangrijke van de kerk is dat het voelt als mijn thuis, daarom wil ik daar actief blijven. Bij de oprichting van de coöperatie kreeg ik niet een gevoel iets te moeten doen binnen de coöperatie.”*

Ook het lid dat vooral uitvoerend betrokken is bij de coöperatie geeft aan actief te zijn geweest in de kerk, hij als penningmeester van het kerkbestuur van de Rooms Katholieke kerk. Bij Noorderzon gaven alle drie de leden aan als vrijwilliger actief te zijn. Hier werd positiever gesproken over de inzet van vrijwilligerservaring. Daarbij ging het zowel om huidige activiteiten binnen het collectief als mogelijke activiteiten in de toekomst, zoals het helpen met de administratie van andere leden. De geïnterviewde initiatiefneemster van Tussen Spoor en Singel gaf opvallend genoeg aan dat zij nooit actief is geweest binnen een vereniging of ander vrijwilligerswerk buiten de buurt om.

Wat zegt dit over de keuze van mensen om zich aan te sluiten bij een burgercollectief? Kennelijk speelt het vrijwilligerswerk of de betrokkenheid bij andere verenigingen geen bewuste rol in het toetreden tot een collectief. Althans, als het wel meespeelde dan doen alle respondenten daar gemiddeld gezien weinig mee binnen het lidmaatschap. Over de achtergrond van de leden is wel duidelijk een verband te zien met nevenactiviteiten. Het gros van de leden zijn van zichzelf ook actief buiten het

collectief in de zin dat ze betrokken zijn bij vrijwilligerswerk en verenigingen van allerlei soorten.

Professionele kennis en ervaring

Naast ervaring uit ander vrijwilligerswerk kan ook de inzet van kennis en ervaring uit de professionele achtergrond meespelen voor mensen om actief te zijn in het collectief. Volgens Kees Penninx zouden hogeropgeleiden het vooral belangrijk vinden om hun talenten en kennis in te zetten (Penninx 2010). Dit betekent dat bij Noorderzon en Tussen Spoor en Singel de inzet van professionele ervaring hoger gewaardeerd zou moeten worden dan bij Helenaveen, gezien het verschil in het gemiddelde opleidingsniveau van de leden.

Net als bij de inzet van vrijwilligerservaring werden de respondenten stellingen voorgelegd met betrekking tot de inzet van hun eigen professionele ervaring, maar ook die van anderen binnen het collectief. Deze stellingen moesten op dezelfde manier als hierboven beschreven worden gewaardeerd. In de beschrijving van de tabel staat telkens de stelling.

Tabel 12: Stelling: Ik heb veel gehad aan mijn opleiding in het werk dat ik voor mijn organisatie doe

Collectief	Helemaal niet eens		Niet eens		Neutraal		Eens		Helemaal eens	
Helenaveen	28,00%	5	22,00%	4	22,00%	4	17,00%	3	11,00%	2
Noorderzon	0,00%	0	17,00%	1	50,00%	3	17,00%	1	17,00%	1
Tussen Spoor en Singel	0,00%	0	50,00%	1	0,00%	0	50,00%	1	0,00%	0

Tabel 13: Stelling: Ik zet mijn professionele ervaringen vaak in bij mijn werkzaamheden voor mijn organisatie

Collectief	Helemaal niet eens		Niet eens		Neutraal		Eens		Helemaal eens	
Helenaveen	22,00%	4	22,00%	4	6,00%	1	39,00%	7	11,00%	2
Noorderzon	0,00%	0	33,00%	2	17,00%	1	33,00%	2	17,00%	1
Tussen Spoor en Singel	0,00%	0	50,00%	1	0,00%	0	50,00%	1	0,00%	0

Tabel 14: Stelling: Zonder mijn ervaring en kennis uit het professionele leven zou ik mijn taken voor mijn organisatie niet naar behoren kunnen uitvoeren

Collectief	Helemaal niet eens		Niet eens		Neutraal		Eens		Helemaal eens	
Helenaveen	28,00%	5	22,00%	4	17,00%	3	28,00%	5	6,00%	1
Noorderzon	17,00%	1	33,00%	2	33,00%	2	17,00%	1	0,00%	0
Tussen Spoor en Singel	0,00%	0	100,00%	2	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0

Tabel 15: Stelling: Ik vind dat er voldoende gebruik wordt gemaakt van de kennis en vaardigheden van de leden van mijn organisatie.

Collectief	Helemaal niet eens		Niet eens		Neutraal		Eens		Helemaal eens	
Helenaveen	24,00%	4	18,00%	3	24,00%	4	24,00%	4	12,00%	2
Noorderzon	20,00%	1	0,00%	0	40,00%	2	40,00%	2	0,00%	0
Tussen Spoor en Singel	0,00%	0	50,00%	1	50,00%	1	0,00%	0	0,00%	0

Bij Helenaveen zien we dat de respondenten gemiddeld overwegend negatief denken over de toegevoegde waarde van hun professionele achtergrond voor hun werkzaamheden binnen het collectief. Het profijt van de vaardigheden, maar ook de noodzaak ervan worden sterk afgewezen. Over de

mogelijkheid dat eigen vaardigheden kunnen worden ingezet is met 39% een groot deel van de respondenten het weer wel eens, maar meer mensen vinden dat ze hun professionele bagage helemaal niet inzetten dan helemaal wel. De mate waarin de vaardigheden binnen de groep gebruikt worden wordt bij Helenaveen wisselend gewaardeerd, maar het gewicht helt ook hier licht naar de negatieve kant.

De respondenten van Noorderzon zijn volgens de enquête in het algemeen positiever over het profijt van de eigen professionele achtergrond en de inzet hiervan binnen het collectief. Dit lijkt aan te sluiten met wat Penninx veronderstelt ten opzichte van hogeropgeleiden en hun motivaties voor vrijwillige inzet. Het gebruik van vaardigheden binnen de groep wordt in de enquête wisselend beoordeeld, met iets meer nadruk op positieve waarderungen dan negatieve. De noodzaak van vaardigheden voor de eigen taken worden in de enquête gemiddeld ongeveer neutraal beoordeeld, wat niet erg verschilt van wat bij Helenaveen te zien is. Er was wel een groter percentage positief over het gebruik van elkaars vaardigheden, dan bij Helenaveen.

Bij Tussen Spoor en Singel zien we geen duidelijke overeenkomsten met Noorderzon als initiatief uit de stad met hoogopgeleide leden. Iets dat opvalt is dat op de stelling of de eigen kennis en vaardigheden noodzakelijk zijn de respons negatief is. Waarschijnlijk heeft dit wederom te maken met de afwezigheid van een organisatievorm, waardoor niet duidelijk is hoe de eigen vaardigheden in te zetten zijn.

Interviews

De geïnterviewde leden van Helenaveen bevestigen het licht negatieve beeld uit de enquête over de inzet van professionele vaardigheden. Twee leden gaven aan geen werkervaring te hebben om te kunnen inzetten of dat de eigen werkervaring wel bij andere vrijwillige organisaties werd ingezet maar niet bij de coöperatie. Het oud-bestuurslid gaf echter te kennen dat haar kennis van de zorgwereld erg belangrijk is geweest voor haar werk in de zorgcoöperatie: *"In de zorg leerde ik het belang van persoonlijk contact en persoonlijke aandacht bij zorg. Doordat ik toen werkzaam was in de zorg heb ik eigenlijk doorgekregen hoe het werkte en welke instanties er allemaal waren. Dit gaf een belangrijke achtergrond om te kunnen beginnen met de dagbesteding, omdat je weet waar je aan moet denken. Nu hebben we bijvoorbeeld een AED hangen. Zonder die achtergrond was het misschien niet van de grond gekomen zoals het nu is."*

De leden van Noorderzon ook in de interviews over het algemeen eens dat hun vaardigheden nuttig waren voor Noorderzon. Er was duidelijk een verschil tussen wat de zeer actieve bestuursleden aan hun vaardigheden hebben en wat een gebruikend lid met de eigen vaardigheden kan op dit moment. Zodra een pand gerealiseerd is dachten daarom de leden die niet in het bestuur zitten gebruik te kunnen maken van hun vaardigheden voor de medeleden en het collectief. *"Mijn professionele achtergrond is in de financiële dienstverlening. Ik werkte bij een leasebureau voor grote bedrijfsobjecten (vliegtuigen, mammoetkranen). Bij de coöperatie zou ik als volwaardig lid mijn bancaire kennis goed kunnen gebruiken voor het financiële plaatje. Bijvoorbeeld om te zien waar ze het geld vandaan willen halen voor het pand en dergelijke. Mijn bijdrage kan ik leveren door te wijzen op zwakke punten in de financiële plannen. Zo kreeg de coöperatie laatst uiteindelijk toch geen pand toegewezen en wilde men weten waarom. Toen heb ik gezegd dat in de ledenvergadering dat het waarschijnlijk kwam omdat het financiële plaatje niet klopte. Wie weet dat ik later – eenmalig – in een financieel clubje kan komen of zoiets."*

In de interviews werd bij alle drie de collectieven over de kennis en vaardigheden van de groep

gepraat. Bij alle collectieven kwamen missende vaardigheden naar voren. In het interview met een van de initiatiefnemers van Tussen Spoor en Singel kwam naar voren dat er veel talent zit in de buurt en dat ook van de eigen vaardigheden wel eens gebruik gemaakt wordt, maar niet vaak. Als de coöperatie een feit is zouden deze vaardigheden inderdaad van pas kunnen komen.

In twee interviews bij Noorderzon werd een gebrek van financiële knowhow, ondernemingszin en communicatieve vaardigheid geconstateerd. Dit laatste werd ook genoemd bij Helenaveen in combinatie met conflictbemiddeling voor de leden onderling.: *"Doordat iedereen bevlogen is en met passie samen aan een doel werkt kan er frictie ontstaan. Dat betekent niet meteen ruzie, maar vaak juist een onuitgesproken probleem. Dit heeft te maken met de verwevenheid van persoonlijke contacten in de coöperatie. Iedereen wil de lieve vrede bewaren. Wat dus miste was een mengvorm van begeleiding voor conflictbemiddeling, duidelijke communicatie en begeleiding in relaties. Het moeilijke is namelijk dat je geen functioneringsgesprekken kan voeren zoals in een bedrijf. Zo'n kleine club blijft toch kwetsbaar door al die persoonlijke verhoudingen. Conflictvermijdend gedrag is niet goed. Het is mooi dat iedereen bezig is met zijn passie, maar die persoonlijke banden maken het wel een zwak geheel."*

Naast het gebrek aan vaardigheden komt uit deze passage iets anders naar voren dat belangrijk werd geacht in een paar interviews. Het verschil tussen de werkvloer en het werken in een vrijwillige omgeving. Mensen met leidinggevende ervaring gaven aan dat de manier van werken binnen de coöperatie of buurt heel anders is dan op de werkvloer. Het aansturen van mensen wordt binnen een vrijwillige setting als iets onwenselijks gezien, omdat iedereen op persoonlijke titel met een gedeelde passie bezig is. Wat dat betreft draagt deze ervaring niet bij aan de werkzaamheden binnen het collectief, zo niet tegen. *"Dat ik leiding heb gegeven aan een paar mensen op de werkvloer heb ik echter niet kunnen gebruiken voor de coöperatie naar mijn mening. Daarvoor lagen de betrokkenheid en de belangen toch anders."*, zien we in Helenaveen. Het aspirant-lid van Noorderzon stelde: *"In mijn loopbaan ben ik bovendien leidinggevende geweest, maar dit gebruik ik niet voor de coöperatie. Het is juist een andere reden dat ik aarzel om actief betrokken te zijn. Iedereen staat in zo'n coöperatie namelijk op hetzelfde niveau en daar moet je voorzichtig mee zijn. Dus ik denk dat die ervaring mij juist tegenwerkt."*

Er wordt ingezien dat aansturing wel moet kunnen, maar dat het niet op de professionele, hiërarchische manier kan. Bij Tussen Spoor en Singel werd het volgende hierover gezegd: *"Ik heb ervaring als leidinggevende opgedaan, maar ik vind niet dat het helpt binnen de buurtgroep. Het is namelijk een andere manier van samenwerken dan op de gemiddelde werkvloer. Je wil op positieve wijze draagvlak creëren zodat mensen met elkaar en apart verantwoordelijkheden op zich nemen, terwijl je ze ook op hun verantwoordelijkheden kan aanspreken. Iedereen doet het hier vrijwillig in de buurt, maar het is wel belangrijk dat dingen die moeten gebeuren ook gebeuren. Plezier blijft namelijk erg belangrijk, zonder dat werkt een initiatief niet lang in de buurt."* Uit deze passages blijkt tussen de regels door dat een missende vaardigheid in alle drie de collectieven een vorm van leiderschap mist dat weet hoe gepassioneerde vrijwilligers op zo'n manier kan aansturen dat collectief kan blijven rekenen op gepassioneerde vrijwilligers.

Over inzet en betrokkenheid

Als we de collectieven naast elkaar leggen wat betreft inzet dan zien we dat bij Helenaveen een groep die vrij representatief is voor de bevolking zich inzet in het collectief, terwijl Noorderzon en Tussen Spoor en

Singel bestaan uit hogeropgeleiden. De actieve leden van Helenaveen werden veel meer gemotiveerd uit solidariteit dan de leden van Noorderzon, hoewel uit interviews blijkt dat solidariteit bij Noorderzon een grotere rol speelde dan uit de enquête naar voren kwam. Voor alle drie de collectieven geldt dat de leden veelal ook actief zijn als vrijwilliger of in het verenigingsleven, hoewel dit niet overtuigend bijdraagt aan de activiteiten binnen het collectief. De gemiddeld lage waardering voor de inzet van professionele ervaring in Helenaveen staat in contrast met de meer positieve waardering hiervoor bij Noorderzon.

Sociale Cohesie

Het doel van dit hoofdstuk is met name bedoeld om te zien of er verschillen te zien zijn in de sociale cohesie van een plattelandscoöperatie en een coöperatie uit de stad. Dit zou iets meer kunnen zeggen over de functie dat een collectief inneemt in de samenleving. Natuurlijk hebben de collectieven doelstellingen die mensen aantrekken om lid te worden. Zo is het regelen van zorg op lokaal niveau met eigen regie voor de zorgvrager een goede reden om lid te worden. Toch moet ook de sociale component van een organisatie niet onderschat worden. Mensen worden immers vaak lid van een tennisclub, niet alleen om te kunnen tennissen, maar ook omdat een vereniging een ontmoetingsplek is. De onderlinge sociale binding van leden is daarom erg interessant en wordt in dit hoofdstuk op verschillende manieren bekeken.

Eerst wordt gekeken naar de bekendheid met andere leden, omdat dit een eerste indruk geeft over hoe hecht een groep is. Vervolgens wordt gekeken in hoeverre respondenten hebben aangegeven dat ze hun netwerk hebben uitgebreid door hun betrokkenheid bij het collectief. Als dit percentage binnen een collectief hoog is wil dat zeggen dat men elkaar grotendeels nog niet kende voordat ze zich bij het collectief aansloten. Natuurlijk zegt dit niet direct iets over de hechtheid van een groep, omdat een groep waarvan de leden elkaar pas net kennen net zo goed een hechte eenheid kunnen vormen. Het zou echter een verschil kunnen opleveren, omdat het zou passen bij een dorp dat het percentage dat zegt nieuwe mensen te hebben leren kennen laag is. In de anonieme stad zou het passen dat door het collectief juist veel nieuwe contacten zijn ontstaan. De stap om iets te zeggen over de sociale cohesie is vervolgens om te kijken of de leden eenvoudig hun lidmaatschap zouden beëindigen of niet. Wordt het collectief gezien als sociaal relevant, of hebben leden zich vooral aangesloten voor persoonlijk voordeel? Bij wegvallen van het persoonlijk voordeel zullen de leden waarvoor het laatste geldt zeer waarschijnlijk het lidmaatschap opzeggen.

Hypotheses rond sociale cohesie

De veronderstelling is dat in een dorp zoals Helenaveen een sterke onderlinge samenhang is onder de mensen, die mogelijk doorwerkt in de coöperatie. Dorpelingen zijn in de regel meer betrokken met de directe leefomgeving dan stedelingen, zoals we lezen in de Dorpenmonitor van het SCP.¹³ Voor een stad, zoals Amsterdam, wordt daarom verondersteld dat onderlinge binding lager is en dat inwoners een meer individualistische kijk hebben op de directe leefomgeving. In de stad zijn immers eerder alternatieven voorradig dan in een dorp. Een hechte buurt kan dorps trekjes hebben, ook al ligt de buurt in een stedelijke omgeving. Tussen Spoor en Singel wordt daarom gezien als een tussenvorm tussen de individualistische stad en de dorpsgemeenschap. In hoeverre komen de onderzochte collectieven overeen met deze veronderstellingen?

Bekendheid met andere leden

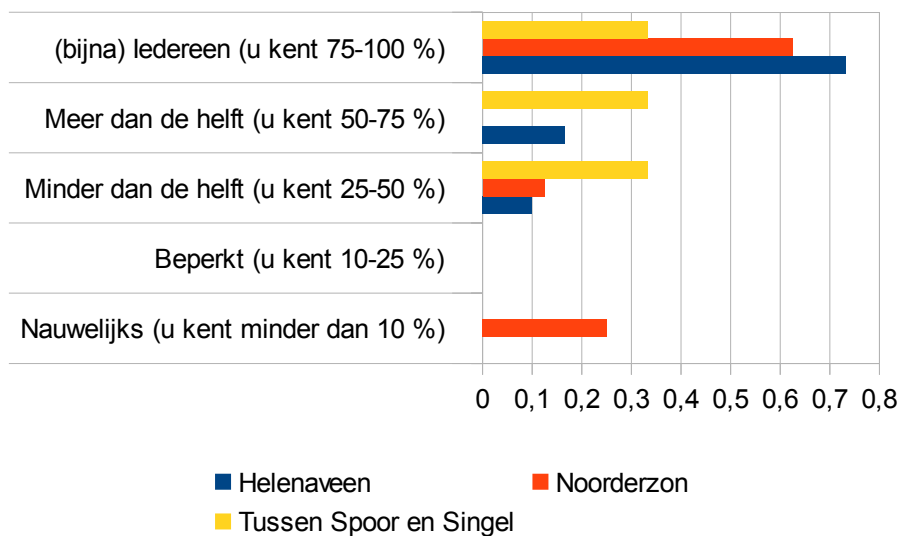
In de enquête werden de respondenten gevraagd in hoeverre zij de andere leden van het collectief kenden bij naam. Zij konden kiezen tussen antwoorden die liepen van "Nauwelijks (u kent 10% of

13 SCP, *Dorpenmonitor*, 16

Tabel 16: Mate van bekendheid met andere leden van het collectief

Mate van bekendheid	Helenaveen		Noorderzon		Tussen Spoor en Singel	
Nauwelijks (u kent minder dan 10 %)	0,0%	0	25,0%	2	0,0%	0
Beperkt (u kent 10-25 %)	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0
Minder dan de helft (u kent 25-50 %)	10,0%	3	12,5%	1	33,3%	1
Meer dan de helft (u kent 50-75 %)	16,7%	5	0,0%	0	33,3%	1
(bijna) Iedereen (u kent 75-100 %)	73,3%	22	62,5%	5	33,3%	1

Afbeelding 11: Mate van bekendheid met andere leden in procenten

minder" tot "(bijna) Iedereen (u kent 75%-100%)". Hoe meer respondenten aangegeven hebben veel mensen te kennen, hoe groter de indicatie over de cohesie van de groep is.

De meeste respondenten geven aan meer dan de helft van de andere leden bij naam te kennen. De overtuigende meerderheid van de respondenten van Helenaveen die (bijna) iedereen zegt te kennen is treffend en klopt goed met de veronderstelling dat gemeenschapsgevoel belangrijk is op het platteland. Toch is bij Noorderzon ook het grootste deel bekend met de andere leden. Tegelijkertijd is Noorderzon het enige collectief waar respondenten hebben aangegeven nauwelijks iemand bij naam te kennen van het collectief. Het kan heel goed zo zijn dat inderdaad niet iedereen elkaar kent zoals in Helenaveen het geval is. De resultaten van Tussen Spoor en Singel spreken van matige bekendheid tot complete bekendheid met de andere leden, maar niemand is onbekend.

Interviews

De interviews ondersteunen de vermoedens volgend uit de enquêteresultaten. Bij Helenaveen wordt stevig benadrukt dat haast niemand onbekend is in het dorp. Uit de gesprekken met de leden van Noorderzon blijkt dat nieuwe leden moeilijk bekend raken met andere leden, onder andere vanwege slechte communicatie. "Toen ik samen met mijn vriendin bij onze eerste ledenvergadering kwam werden wij niet eens voorgesteld.". Dit komt de sociale binding natuurlijk niet ten goede. Wel is er geprobeerd wat te doen aan de lage onderlinge bekendheid geeft het organiserende lid aan: "Ik ben met mijn partner

begonnen met een initiatief om elkaar beter te leren kennen, omdat er nogal een vergadercultuur heerste bij Noorderzon en niemand elkaar echt kende. We hebben toen voorgesteld een koffiemorgen te organiseren een keer in de maand. Dat heeft een jaar gedraaid bij ons in de woonkamer, maar dat is helaas geen succes geworden.”. Het feit dat een koffiegroep die speciaal was begonnen om elkaar te leren kennen weinig bezoekers trok en daarom gestopt is, geeft een sterke aanwijzing dat de binding tussen de leden bij Noorderzon zwak is.

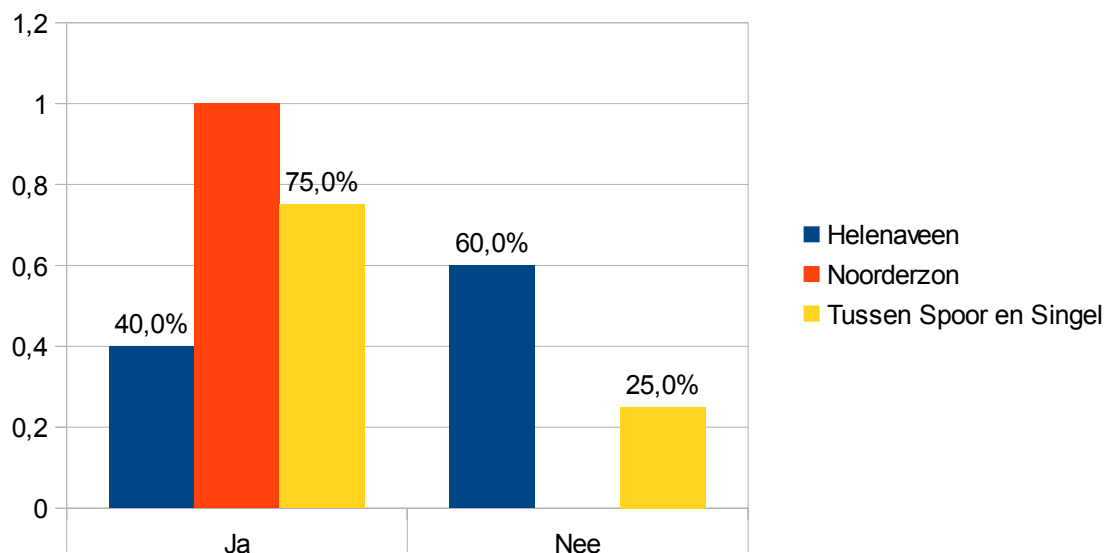
Bij Tussen Spoor en Singel wordt de eerder uitgesproken veronderstelling ook onderstreept. Uit het interview blijkt inderdaad dat de buurtgroep schippert tussen de dorpse samenhang van “ons kent ons” en stedelijk individualisme. *“Het heeft iets dorps hier. Niet dat iedereen op straat zit in de zomer, maar het is wel heel normaal om op iemand af te stappen voor een praatje op straat. Mensen weten het van elkaar als iemand ziek is, of lang weg, of als er diefstal is geweest. Tegelijkertijd wordt in deze buurt je vrijheid je ook heel erg gegund. Er is een samenhang zonder dat het voelt als sociale controle. Mensen die hier weggaan zeggen ook wel dat ze het gemeenschapsgevoel missen.”.*

Uitbreiding netwerk

Een andere indicatie voor sterke sociale cohesie is de vraag of het netwerk van de leden is uitgebreid bij deelname aan het collectief. Hier wordt niet mee bedoeld dat mensen die netwerken geen saamhorigheidsgevoel kunnen hebben, maar de saamhorigheid is logischerwijs groter in een groep die vooral bestaat uit bekenden dan uit onbekenden. In de grafiek hieronder zijn de percentages van respondenten per collectief die aangegeven hebben hun netwerk te hebben uitgebreid.

De respons van Noorderzon ligt er niet om. Alle respondenten hebben hun netwerk uitgebreid nadat ze lid zijn geworden.

Afbeelding 12: Mate van uitbreiding van het eigen netwerk door betrokkenheid met het collectief

Bij Helenaveen heeft slechts 40% van de respondenten zijn of haar netwerk uitgebreid. Tussen Spoor en Singel zit wederom tussen Helenaveen en Noorderzon in met 75%. Met deze cijfers zien we dus de

veronderstelling bevestigd dat in een dorp als Helenaveen veel bekenden elkaar treffen in het collectief, terwijl een coöperatie als Noorderzon een verzameling is van individuen met een gezamenlijke geschiedenis die niet verder terug gaat dan de oprichting van die woongroep, op enkele bekenden in de groep na die soms de aanleiding zijn voor het aansluiten bij de groep. Zoals aan het begin van dit hoofdstuk werd gezegd is dit een aanwijzing over de mogelijk lossere samenhang van de groep, maar bewijs is het nog niet. Immers, een nieuw samengestelde groep kan toch heel hecht zijn.

Interviews uitbreiding netwerk

Het beeld uit de enquêtes wordt onderstreept door de interviews. De leden van Noorderzon hadden allen hun netwerk uitgebreid. Wel blijkt dat uitbreiding van het netwerk niet voor iedereen een doel was, maar dat het eerder een (fijne) bijkomstigheid was: *"Toen ik uiteindelijk lid werd speelde het leren kennen van nieuwe mensen niet echt mee. Inmiddels had ik namelijk al aardig wat mensen leren kennen. Tegelijkertijd sloot ik me er niet voor af. Dat mijn kring groter werd was wat dat betreft een toevoeging."* Een ander lid zegt: *"Mijn netwerk is via de coöperatie weliswaar uitgebreid, maar ik had daar helemaal niet bewust bij stil gestaan toen ik lid werd. Dit is iets dat ik heb gemerkt dat gebeurde. Bij een ledenvergadering zaten we bijvoorbeeld een keer in een pas geopend huiskamerrestaurant van een jong stel. Daarin zat ook een klein winkeltje. Nu handel ik voor hobby in antiek en curiosa en daar had zij interesse in. Zo kwam ik dus in contact met een voor mij interessant persoon. Het is meer een bijkomstigheid dan dat ik het opzoek."*

Ook bij Tussen Spoor en Singel werd de contactenkring uitgebreid. Hier werd opgemerkt dat de nieuwe contacten echter niet direct iets hoefden op te leveren, maar dat het voor het opzetten van een initiatief belangrijk is om een stevig sociaal netwerk op te bouwen. Uit dit laatste blijkt dat er zich nog veel buurtbewoners buiten het sociale netwerk bevinden van de buurt. Het is verder niet verwonderlijk dat een initiatiefnemer haar netwerk uitbreid.

Beëindigen lidmaatschap

Een stap dichterbij een mogelijke uitspraak over sociale cohesie zetten we door te kijken naar redenen voor leden om te stoppen met hun lidmaatschap. In de enquête en tijdens de interviews werd hier aandacht aan besteed. De respondenten kregen in de enquête de vraag voorgelegd of ze zouden stoppen met hun lidmaatschap bij hun collectief als de diensten die via het collectief geleverd worden ook door de overheid of commercieel zouden worden aangeboden. Uit deze vraag is af te leiden wat de waarde is van het lidmaatschap. "Ja" als antwoord geeft aan dat er meer gehaald wordt uit de betrokkenheid dan voordeel van diensten, zoals bijvoorbeeld de sociale binding of solidariteit voor andere leden. "Nee" suggereert dat de respondent in eerste instantie betrokken is voor persoonlijk voordeel, wat betekent dat de betrokkenheid wordt gestopt als dat voordeel niet meer gehaald wordt.

Tabel 17: Betrokkenheid als diensten van het collectief ook elders worden aangeboden

Betrokken blijven	Helenaveen		Noorderzon		Tussen Spoor & Singel	
Weet ik niet	14,8%	4	12,5%	1	0,0%	0
Ja	74,1%	20	87,5%	7	100,0%	3
Nee	11,1%	3	0,0%	0	0,0%	0

De mate waarin de respondenten aangeven lid te blijven van het collectief, ondanks dat de toegevoegde waarde van dienstverlening wegvalt, is erg overtuigend. De veronderstelling dat in de stad mensen eerder geneigd zouden zijn te stoppen met het lidmaatschap ten opzichte van het platteland lijkt niet op te gaan. Opvallend genoeg reageren alleen bij Helenaveen respondenten met "Nee", terwijl in de steden alle respondenten positief of neutraal antwoorden. De betrokkenen van Helenaveen hebben misschien hechtere banden en meer gedeelde geschiedenis, maar uit de enquête blijkt toch dat ook voor de leden van Noorderzon en Tussen Spoor en Singel een duidelijke reden is naast het gewin van diensten. Het collectief wordt als meer dan een leverancier gezien.

In de toegevoegde opmerkingen zien we echter wel verschillende redenen voor het aanblijven als lid. Bij Helenaveen wordt onder andere gezegd: "Solidariteit in dorpsgemeenschap", "In ons dorp werken we voor elkaar, zonder dat het meteen geld moet kosten" en "hulp wordt geboden door mensen uit de eigen omgeving". De meerwaarde van de diensten van Helenaveen heeft dus alles te maken met dat men in een dorpsgemeenschap woont.

Bij Noorderzon zien we: "Wij kunnen dat allemaal veel beter en veel goedkoper en ik kan er zelf nog wat aan verdienen" en "Om zo zelfstandig en onafhankelijk mogelijk te blijven". Hoewel er inderdaad "wij" gezegd wordt ligt bij de opmerkingen van Noorderzon de nadruk meer op het individuele aspect van het lidmaatschap.

Bij Tussen Spoor en Singel werden aan opmerkingen onder andere toegevoegd: "Dichtbij geregeld vind ik prettiger" en "Want het is sociaal en aan plek gebonden". Hieruit is zowel het praktische aspect van dingen zelf doen en regelen als de gebondenheid aan de gemeenschap terug te lezen. Zoals blijkt uit de enquêtes geven leden hun lidmaatschap niet gemakkelijk op, maar in het dorp om andere redenen dan in de stad. De stadsbuurt hangt er wederom tussenin.

Interviews

De interviews geven een ander beeld van de uitkomsten van de enquête. Dit geldt vooral voor Noorderzon en Tussen Spoor en Singel. Bij Helenaveen bleek inderdaad hoe moeilijk het was voor de leden om zich voor te stellen dat ze geen lid meer zouden zijn van de coöperatie. De antwoorden die werden gegeven op de vraag wat redenen zouden kunnen zijn om te stoppen waren vooral gebaseerd op hypothetische scenario's: *"Als bij de coöperatie het doel gaat worden om geld te verdienen of als het eetpunt uitgroeit tot een plek waar mensen buiten de doelgroep goedkoop gaan eten, dan zou ik daar zeker problemen mee hebben. Als iedereen voor elke dienst betaald moet worden, of het bestuur besteedt het geld aan andere zaken dan het doel, dan zou ik niet meer betrokken willen zijn. Natuurlijk moet er soms iets gevierd kunnen worden door het bestuur. Dat hoort erbij, maar er moet niet elke week een uitstapje gemaakt worden. Ik kan het me echter niet voorstellen dat dit zou gebeuren. Het opzeggen van mijn lidmaatschap zie ik dan ook niet zitten, maar zeg nooit: nooit."* Wel gaf een van de leden aan dat de grens voor haar lag bij te hoge contributie. Tegelijkertijd was deze mevrouw vooral lid zodat anderen van dagopvang gebruik konden maken, waar weer veel verbondenheid met andere leden uit spreekt.

In het geval van Noorderzon kwam bij twee leden naar voren dat er wel degelijk reële mogelijkheden waren dat het lidmaatschap zou worden opgezegd: *"Voor mij zou het wel een reden zijn om te stoppen als de plannen niet realistischer worden. Anders ben ik zo nog tien jaar bezig. Voor mezelf heb ik geen termijn vastgelegd om te bepalen of ik door wil, dat niet. Binnenkort komt echter wel de*

begroting en daar ben ik heel benieuwd naar. Als de plannen nog steeds niet realistisch zijn dan zou het kunnen zijn dat ik opsta en zeg dat ik mij terugtrek.”. Een ander potentieel breekpunt bleek het pand: “Als het pand me niet aanstaat zal ik op het laatste nippertje besluiten om het toch maar niet te doen. Ik zit niet met spoed op een woonplek te wachten, want ik woon mooi en heb nog geen enkele zorg nodig. Langs een drukke verkeersweg of een donker stuk van een gebouw hoef ik niet te wonen bijvoorbeeld. Natuurlijk hoop ik niet dat het zover komt.”. Financiën en de uiteindelijke locatie kunnen dus tot gevolg hebben dat de sociale samenhang niet genoeg is om deze leden bij het collectief te houden.

Een ander interessant verschil tussen dorp en stad viel op. Zo gaven leden van Noorderzon aan dat er alternatieven waren om solidair samenleven met anderen te realiseren. Zo vertelde een van de leden dat ze *“niet op één spoor mikte”*, maar ook in haar hof bezig is met een initiatief op te zetten om samenleven tussen bewoners te bevorderen. Als dat succesvol opgestart zou worden gaf dat een reden om te stoppen bij Noorderzon. Daarbij voegde ze toe: *“Dit betekent niet dat ik van Noorderzon af wil, maar wel dat ik het voor mogelijk houd dat naast Noorderzon ook nog andere woonvormen bestaan.”*. Bij een ander lid kwam naar voren dat ze ook aan het kijken was bij andere projecten in de stad. Ze gaf daarbij aan direct lid-af zou worden bij de coöperatie als ze op een andere manier een betaalbare woning zou vinden met werkruimte. Dit achtte ze zelf niet reëel, omdat een reden van het lidmaatschap was dat het vinden van een geschikte woonruimte zo lastig was. Dit is een duidelijk verschil met een dorp als Helenaveen, waar de inwoners van het dorp niet in de positie zijn om alternatieven te ontdekken.

Een andere aanwijzing voor lage cohesie binnen Noorderzon is een ontstane schifting tussen mensen die alleen wonen en zorg willen in het plan en mensen die ook werken erbij willen. Dit kwam ook naar voren tijdens de interviews bij Noorderzon. De derde deelnemer aan het interview was juist uitgesproken in zijn toekomstige betrokkenheid en kon zich niet voorstellen te stoppen zolang hij goed bij geest was.

Over sociale cohesie

Al met al lijkt er qua sociale cohesie toch een verschil te zijn tussen Helenaveen en Noorderzon. Bij Helenaveen is de gemeenschap erg belangrijk. Het is in een klein dorp immers eerder het geval dat telkens dezelfde mensen met elkaar oplossingen moeten verzinnen om doelen te bereiken, dan in de stad. Hierdoor heb je elkaar dus nodig en moet de onderlinge binding dan ook groter zijn. In de stad wonen nu eenmaal veel mensen, waardoor er altijd weer een nieuwe groep mensen is om “aan te boren” om een bepaald doel te bereiken, als dat met de vorige groep niet lukt. Nieuwe mensen leren kennen was niet voor niets een motief voor leden van Noorderzon. De functie van een collectief is dus anders in de stad. Deelname aan de coöperatie in een dorp als Helenaveen is een middel om bij de gemeenschap te horen, of te blijven horen. In de stad is het een plek om samen te komen, wat bij Noorderzon duidelijk het geval is, maar deze is relatief inwisselbaar. Mensen zonder voorgeschiedenis vinden elkaar vanwege hetzelfde doel, ook al wonen ze verspreid over de stad. Als het echter om een woonwijk of buurt gaat, dan zien we dat gemeenschapsgevoel en onderlinge binding belangrijker wordt, zoals bij Tussen Spoor en Singel. Plaatsgebondenheid geeft sociale binding. Hoewel in de interviews bij Noorderzon door leden wel wordt aangegeven belang te hechten om in een een groep samen te leven, gaat dit steeds over een te vormen groep in plaats van een groep die “tot elkaar veroordeeld” is doordat ze burens van elkaar zijn.

Conclusie

Met dit onderzoek werd geprobeerd een verband te vinden tussen motivaties en achtergronden van mensen die zich hebben aangesloten bij een burgercollectief, waarbij bovendien het verschil tussen de stad en het platteland onderzocht werd. Zorgcoöperatie Helenaveen en Coöperatieve Vereniging Noorderzon zijn met elkaar vergeleken door te kijken naar de motivaties en beloningen, de inzet en betrokkenheid van de respondenten en aanwijzingen over de sociale cohesie van de groep. Buurtgroep Tussen Spoor en Singel als extra dimensie aan het geheel toegevoegd.

Motivaties

Tussen deze collectieven zagen we zowel overeenkomsten als verschillen als we kijken naar motivaties, inzet en betrokkenheid en sociale cohesie. Bij motivaties van de leden, ten eerste, hebben we gezien dat leden van Helenaveen vooral uit solidariteit lid zijn geworden, terwijl bij Noorderzon het vormen van een nieuwe groep mensen en het krijgen van inspraak in problemen belangrijke motieven zijn. De waardering van solidariteit is een belangrijk verschil tussen Helenaveen en Noorderzon dat de veronderstelling over het verschil tussen de stad en het dorp lijkt te bevestigen. Tegelijkertijd is het maken van contacten bij Noorderzon, in de stad, belangrijker. Tussen Spoor en Singel, als stadse buurtgroep, lijkt tussen de twee in te vallen op het gebied van solidariteit en het uitbreiden van contacten. Er heerst een solidair gemeenschapsgevoel bij de buurtbewoners die graag een coöperatie willen vormen met andere buurten, maar de buurt zelf blijft een stadse, anonieme omgeving in vergelijking met een dorp. Het willen uitbreiden van het netwerk bevestigt het anonieme stadse karakter dat naast het gemeenschapsgevoel heerst in de buurt.

Bij alle collectieven, dus ook Tussen Spoor en Singel, is er een sensatie van een nieuwe ontwikkeling die motiveert. Hoewel bij Noorderzon dit meer benadrukt wordt dan bij Helenaveen. Hoewel de bedoelde nieuwe ontwikkeling niet altijd overeenkwam met de ontwikkelingen die andere noemden, worden er kennelijk voldoende motiverende nieuwe ontwikkelingen gezien om aansluiting te zoeken bij een burgercollectief. Als beloning voor hun betrokkenheid noemen respondenten van alle drie de collectieven met name het leveren van een bijdrage aan de omgeving, maar ook het versterken van het gemeenschapsgevoel en anderen helpen is min of meer algemeen genoemd. Financieel voordeel wordt in de enquête niet als beloning gezien, maar uit gesprekken blijkt dat in ieder geval bij Noorderzon en Tussen Spoor en Singel wel degelijk mee te spelen en minder bij Helenaveen.

De verschillen in motivaties tussen karakteristieke groepen die Kees Penninx beschrijft gingen niet allemaal op in dit onderzoek. Deze vergelijking oversteeg de collectieven en keek slechts naar zaken als geslacht en opleidingsachtergrond. Inderdaad waren er weinig verschillen tussen mannen en vrouwen, zoals Penninx zegt, behalve dat meer mannen deelname aan een nieuwe ontwikkeling als motivatie noemden. De verschillen die Penninx noemt tussen hoger- en lageropgeleiden kwamen niet helemaal naar voren. Het nuttig besteden van tijd werd bijvoorbeeld niet zo belangrijk gevonden door de lageropgeleide respondenten.

Inzet en betrokkenheid

Bij inzet en betrokkenheid zagen we dat bij Helenaveen veel laagopgeleiden actief zijn, terwijl de respondenten van Noorderzon en Tussen Spoor en Singel allen hoogopgeleid zijn. Helenaveen past wat

dat betreft niet in het beeld van Hurenkamp, Tonkens en Duyvendak, die stellen dat hogeropgeleiden de dragende krachten zijn van burgercollectieven. Dit geldt hetzelfde voor de notie dat de actieve burger niet representatief is voor de bevolking, zoals Evelien Tonkens in haar artikel stelt. Noorderzon en Tussen Spoor en Singel passen wel in allebei deze beelden.

Opvallend is dat de meerderheid van de leden van de burgercollectieven ook vrijwilliger of lid van een andere vereniging is. Dit bleek echter bij geen enkel collectief uitgesproken bij te dragen aan de eigen werkzaamheden van de leden. In een enkel geval gaf het een reden om juist niet actief te zijn binnen het collectief.

De inzet van de eigen professionele ervaring in werkzaamheden voor het collectief werd over het algemeen positiever gewaardeerd bij Noorderzon dan bij Helenaveen. Bij Helenaveen kon de helft van de respondenten beroepservaring wel kwijt, maar werden nut en noodzaak hiervan laag gewaardeerd. Dat Noorderzon positiever tegenover de inzet van professionele ervaring staat lijkt de stelling van Penninx te ondersteunen dat hogeropgeleiden graag hun kennis en talenten willen inzetten. De respondenten van Noorderzon waren immers allen hoogopgeleid. Tegelijkertijd moet gesteld worden dat de aanwijzingen niet volledig overtuigen.

Sociale cohesie

Wat betreft sociale cohesie is er een belangrijk verschil tussen Helenaveen en Noorderzon. De onderlinge bekendheid is bij Helenaveen veel groter dan bij Noorderzon. Bij de leden van Helenaveen is lidmaatschap bovendien veel meer een vanzelfsprekendheid, omdat het verbinding betekent met de gemeenschap. Het lidmaatschap opzeggen is dus geen reële optie. Hoewel leden van Noorderzon in de enquête aangaven lidmaatschap niet gauw op te zeggen, bleek uit de interviews dat het tegendeel soms waar was. Bovendien waren de redenen die genoemd werden in de enquête om lid te blijven meer vanuit het individu gereedeneerd dan vanuit de gemeenschap.

De functie van een collectief in een dorp kan dus erg anders zijn die in een stad. Dat een collectief in de stad wel degelijk een gemeenschapsfunctie kan hebben blijkt uit de resultaten van Tussen Spoor en Singel, ook al zitten hier grote haken en ogen aan wat betreft representatie van het gehele collectief. Bij Tussen Spoor en Singel spelen termen als buurtcohesie en plaatsgebondenheid een rol. Daarin verschilt Tussen Spoor en Singel natuurlijk fundamenteel van Noorderzon, omdat het een plaatsgebonden initiatief is, net zoals Helenaveen. Voor Noorderzon is het gemeenschapsgevoel onderdeel van een *Catch 22*: Omdat Noorderzon nog geen pand heeft waarin de woongroep zich kan vestigen kan een gemeenschapsgevoel moeilijk ontstaan, maar omdat er geen saamhorigheid is komen de plannen voor het pand onder druk komen te staan. Hoewel in de interviews bij Noorderzon door leden wel wordt aangegeven er waarde aan te hechten om in een een groep samen te leven, gaat dit feitelijk steeds over een nog te vormen groep in plaats van een groep die "tot elkaar veroordeeld" is doordat ze burens van elkaar zijn. De noodzaak om met die bewuste groep iets te regelen ligt daarom per definitie lager dan bij plaatsgebonden initiatieven. Bij Tussen Spoor en Singel zien we dat een plaatsgebonden stedelijk initiatief in een buurt met veel sociale cohesie moeite heeft met het opstarten van een organisatie, omdat buurtbewoners veel waarde hechten aan hun anonimiteit. Met andere woorden, ook al wonen daar mensen bij elkaar in een stadsbuurt, ze trekken minder snel naar elkaar toe. Deze anonimiteit bestaat haast niet in een dorp als Helenaveen, waar iedereen elkaar kent.

Literatuur

- Beltman, Henk, Karin Sok, Anne Lucassen en Theo Royers, *Burgerprojecten in zorg en welzijn* (Aandacht voor Iedereen, Utrecht 2012)
- Houwelingen, Pepijn van, Anita Boele en Paul Dekker, *Burgermacht op eigen kracht?: Een brede verkenning van ontwikkelingen in burgerparticipatie* (SCP, Den Haag 2014)
- Hurenkamp, Menno, Evelien Tonkens en Jan Willem Duyvendak, *Wat burgers bezielt: een onderzoek naar burgerinitiatieven* (UvA/Nicis 2006)
- Hurenkamp, Menno en Martijn Rooduijn, *Kleinschalige burgerinitiatieven in perspectief* (UvA ?)
- Moor, Tine de, *Homo cooperans: Instituties voor collectieve actie en de solidaire samenleving*, Oratie uitgesproken bij aanvaarding van het ambt van hoogleraar Instituties voor Collectieve Acties in Historisch Perspectief, 30 augustus 2013 (Utrecht 2013)
- Penninx, Kees, *Zin in Meedoen: werkzame principes voor het stimuleren van vrijwillige inzet van mensen in de derde levensfase* (Movisie 2010)
- Steenbekkers, Anja, Carola Simon en Vic Veldheer (red.), *Thuis op het platteland: De leefsituatie van platteland en stad vergeleken* (SCP, Den Haag 2006)
- Steenbekkers, Anja en Lotte Vermij (red.), *De Dorpenmonitor: Ontwikkelingen in de leefsituatie van dorpsbewoners* (SCP, Den Haag 2013)
- Tonkens, Evelien, 'Herover de participatiesamenleving', *S & D 71* (1) (Februari 2014) 85-95
- Tonkens, E.H. en I. Verhoeven, *Bewonersinitiatieven: proeftuin voor partnerschap tussen burgers en overheid* (2011)
- Van der Vaart, Irene, *Motivaties voor vrijwilligerswerk: wat maakt het verschil?* (Movisie/Universiteit Utrecht 2010)

Bronnen Gevalstudies

- Statuten Zorgcoöperatie Helenaveen U.A., 1 december 2009 te Deurne
- Huishoudelijk reglement Zorgcoöperatie Helenaveen 2010
- SRE, *Zorgcoöperatie Helenaveen: Zorgcoöperatieve Ontwikkelingen Brabant 2011* (2011)
- Statuten Coöperatieve Vereniging Noorderzon U.A., 2 juli 2012 te Castricum
- Hunsche, Petra, 'Moderne ouderen slaan de handen ineen: 'We blijven niet op onze kont zitten'', *Daklozenkrant*, 6 september 2013, 22-4
- Telefonisch contact/via mail met Jan Gerrits (Helenaveen), Han de Jong (Noorderzon), Karen Hillege (Tussen Spoor en Singel)

Websites

- Zorgcoöperatie Helenaveen: <http://www.zorghelenaveen.nl/>
- Coöperatieve Vereniging Noorderzon: <http://www.noorderzon.org/>

Stageproducten Roel van Beest (zie dossier Lokale Kracht: <http://www.kcwz.nl/lokale-kracht>)

- *Inventarisatie Zorgcoöperaties 2014* (Utrecht 2014)
- *Gemotiveerde Burgers in Stad en Land* (Utrecht 2014)
- *Van bedelstaf tot bejaardenhuis: ouderenzorg in Leiden en Utrecht, 1500-1800* (Utrecht 2014)

Appendix A – Overzicht deelnemende collectieven

Zorgcoöperatie Helenaveen U.A.

Deze coöperatie is op 1 december is de coöperatie bij statuten opgericht. Helenaveen is een dorp in de gemeente Deurne, in Noord-Brabant.

Beknopte geschiedenis

De oprichting kwam voort uit een oriëntatie op faciliteiten in het dorp naar aanleiding van het in de verkoop zetten van de kerk en het klooster in combinatie met het opzetten van het Integraal Dorpsontwikkelingsprogramma (iDOP). Dorpsbewoners constateerden dat Helenaveen vooral op het gebied van zorg weinig mogelijkheden had. Er werd vervolgens contact gezocht met vereniging het Wit Gele Kruis Helenaveen en het Provinciaal Opbouworgaan Noord-Brabant (PON) met de bedoeling een plan te ontwikkelen voor "zorg in de breedste betekenis van het woord" in het dorp. Het PON kwam met een plan van aanpak dat zich richtte onder andere op continuering van mantelzorg, eenzaamheidsbestrijding, een initiërende rol in ideeën over het gemeentelijk loket voor WMO-aanvragen, het houden van info-bijeenkomsten en het vormen van een coöperatie. Het ontwikkelde plan werd voorgesteld aan de gemeente Deurne en het Samenwerkingsverband Regio Eindhoven (SRE), die het verwerkten in een oplegger van het iDOP. Op deze manier werd Helenaveen een pilot, als voorbeeld voor andere dorpsontwikkelingsprogramma's. Halverwege 2008 gaf de provincie Noord-Brabant toestemming om het plan te verwezenlijken en stelde middelen hiervoor beschikbaar. Omdat het belangrijk was de inwoners van Helenaveen achter de plannen te krijgen, werd met een informatieavond en –middag geprobeerd draagvlak te creëren. Samen met een aangestelde adviseur werden zo de wensen van de dorpsbewoners in kaart gebracht. Om het plan kans van slagen te geven werd nadruk gelegd op uitvoerbaarheid en realisme van de wensen. Valse hoop geven zou het plan alleen maar schade toedoen. Gedurende 5 maanden zijn de ideeën uitgewerkt. Hieruit zijn de volgende diensten ontstaan: gelegenheid voor dagbesteding, een zorginformatiepunt, een klussendienst en de realisatie van zorgwoningen. Deze diensten hadden beheer nodig om goed verleend te kunnen worden. Het advies van het PON om een coöperatie te vormen werd daarom gevolgd. De uiteindelijke Zorgcoöperatie Helenaveen U.A. werd vervolgens opgericht op 1 december 2009.

Doel

Volgens de statuten is het doel "het in het kerkdorp Helenaveen aanbieden van faciliteiten en diensten aan haar leden, teneinde dezen zolang mogelijk in hun eigen woonomgeving te laten verblijven en aldus hun welzijn te bevorderen. De coöperatie tracht haar doel te bereiken door onder meer: a. primair: het coördineren met en tussen enerzijds haar leden en anderzijds de op het terrein van de welzijn- en gezondheidszorg opererende instanties en zorgaanbieders, zodat, indien nodig, haar leden zo snel en adequaat mogelijk passende welzijn- en gezondheidszorg verleend wordt; b. secundair: zelf welzijn- en gezondheidszorg te verlenen, daar waar de reguliere zorg om welke reden dan ook te kort schiet."

Leden

De coöperatie telt ongeveer 70 leden. Alle leden hebben de verplichting contributie te betalen. Deze bedraagt 24 euro per jaar. Vanaf 16 jaar is het mogelijk om lid te worden.

Coöperatieve vereniging Noorderzon U.A.

De coöperatie Noorderzon is bij statuten opgericht op 11 juli 2012 en is gevestigd in Amsterdam.

Beknopte geschiedenis

In 2004 is de oorspronkelijke woongroep Noorderzon opgericht. Woongroepen komen meer voor in steden. In de beginjaren lag de focus echter alleen op de functie wonen. In 2010 is een nieuwe start gemaakt met nieuwe ideeën, waarbij de focus kwam te liggen op wonen-werken-zorgen. Om binnen deze focus activiteiten te kunnen realiseren moest een rechtsvorm worden gekozen. Er werd voor de coöperatie als rechtsvorm gekozen, omdat deze biedt dat Noorderzon kan "optreden als serieuze gesprekspartner van overheden en marktpartijen". In de zomer van 2012 werd deze opgericht. Er is een bestuur met een paar commissies die door het bestuur zijn aangesteld. Het bestuur houdt zich voornamelijk bezig met het realiseren van een pand voor deze woongroep. In deze zoektocht door heel de stad wordt gepraat met verschillende stadsdelen. Samenwerking met sommige stadsdelen gaat erg moeizaam, wat het proces een van de lange adem maakt.

Doel

Het doel van de coöperatie Noorderzon is om mensen van de leeftijd 50+ een plek binnen de ring A10 van Amsterdam te geven waar ze kunnen wonen, werken en ook toegang hebben tot zorg. Het plan om wonen, werken en zorgen te combineren bevat de aankoop van een pand binnen de ring van Amsterdam, zodat alles onder één dak komt te zitten. Bovendien is het doel ook om zelfvoorzienend te zijn in energie door middel van zonnepanelen en om eigen groenten te verbouwen op het dak van het pand door een moestuin aan te leggen.

Leden

Op dit moment zijn er iets meer dan 30 leden. In principe kan iedereen lid worden en is er geen leeftijdsgrens op de woongroep. Men kan zich aanmelden voor aspirant-lidmaatschap. Het bestuur besluit binnen een maand over het accepteren van een aanvraag hiervoor. Binnen een jaar besluit de algemene vergadering over het omzetten in regulier lidmaatschap.

Buurtgroep Tussen Spoor en Singel

2013 begonnen, geen officiële organisatie.

Beknopte geschiedenis

De buurtgroep in de wijk Tussen Spoor en Singel in Utrecht begon in 2013 te kijken naar mogelijkheden om de leefbaarheid en de cohesie in de buurt te verhogen. Dit gebeurde al met verschillende buurtdagen en borrels, maar er was behoefte ontstaan om het leven in de buurt meer toekomstbestendig te maken. Via contacten met Stichting Nieuwe Oude Dag konden subsidies verkregen worden voor het ontwikkelen van nieuwe buurtinitiatieven. Al gauw kwamen ideeën op als het organiseren van een leenauto, die de buurt kan delen, net als het initiatief om één keer per maand bij een alleenstaande te gaan eten. Op die manier zou eenzaamheid aangepakt worden en tegelijkertijd de burens dichterbij elkaar komen. De voedingsbodems voor dit soort initiatieven was gunstig, omdat de buurt gekenmerkt wordt door actieve bewoners met veel onderling sociaal contact. Bovendien is de samenstelling erg gevarieerd, met allerlei leeftijden en achtergronden. Een volgend initiatief was het opzetten van een zorgcoöperatie eind 2013. Al snel werd besloten dat dit niet haalbaar was, omdat de buurt met ongeveer 140 huishoudens en 220 tot 230 bewoners te klein zou zijn om zo iets op te zetten. Bovendien waren er genoeg bewoners die liever geen formeel kader willen aanbrengen op wat nu al aan informele zorg gebeurt in de buurt. Om deze redenen is de buurtgroep vanaf november betrokken bij het opzetten van een zorgcoöperatie in Utrecht Oost met andere Utrechtse wijken, zoals Oudwijk, Wilhelminapark, Schildersbuurt en Buiten Witte vrouwen. Aanvankelijk zou het gaan om zorg en opvang in combinatie met culturele activiteiten, maar na enkele bijeenkomsten richt de coördinatiegroep zich vooral op zorg en welzijn. Op het niveau van de buurt blijft de buurtgroep nu nog een beweging zonder bestuurlijke organisatiestructuur. Er is een redactie die ervoor zorgt dat belangrijke dingen gecommuniceerd worden naar iedereen en dat iedereen op de hoogte is van nieuws en activiteiten. Laagdrempeligheid is erg belangrijk voor de groep. Vanwege de tegenstand op de plannen voor een coöperatie vanuit sommige bewoners staan de activiteiten op een laag pitje.

Leden

Via Facebook zijn 52 mensen verbonden aan de buurtgroep, daarnaast bestaat een mailgroep van zo'n 90 mensen die op hoge uitzondering of bij noodzaak gebruikt wordt. Contributie wordt niet geheven, vanwege het ontbreken van een officiële organisatie. De Facebookpagina dient als webpagina voor de leden. Deze is niet opgenomen in de bronnenlijst, omdat deze slechts voor leden toegankelijk is.

Appendix B – Analyse enquêteresultaten

Algemene informatie

Respons op de enquête:

Tabel 18: Respons enquête van deelnemende burgerinitiatieven

Collectief	Aangeschreven	Ontvangen	Streefmarge*	Respons
Helenaveen	65	31	26	48,0%
Noorderzon	30	8	12	27,0%
Tussen Spoor en Singel	52	4	21	8,0%

* 40% van aangeschreven respondenten

Onvoltooide enquêtes: 5

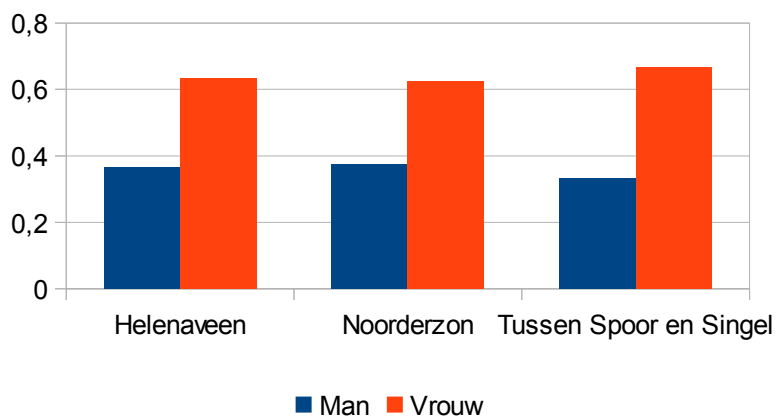
Respondenten:

Mannen/vrouwen:

Tabel 19: Geslacht respondenten per collectief in percentages en aantallen

Collectief	Man	Vrouw
Helenaveen	36,7% 11	63,3% 19
Noorderzon	37,5% 3	62,5% 5
Tussen Spoor & Singel	33,3% 1	66,7% 2

Afbeelding 13: Geslacht respondenten per collectief in percentages

Leeftijd

Tabel 20: Leeftijd van respondenten Helenaveen per leeftijdscategorie in aantallen en procenten

Leeftijdscategorie	Aantal	Procent
<45	0	0,0%
45-55	3	10,2%
55-65	5	17,0%
65-75	10	34,0%
75-85	7	23,8%
85 plus	4	13,6%

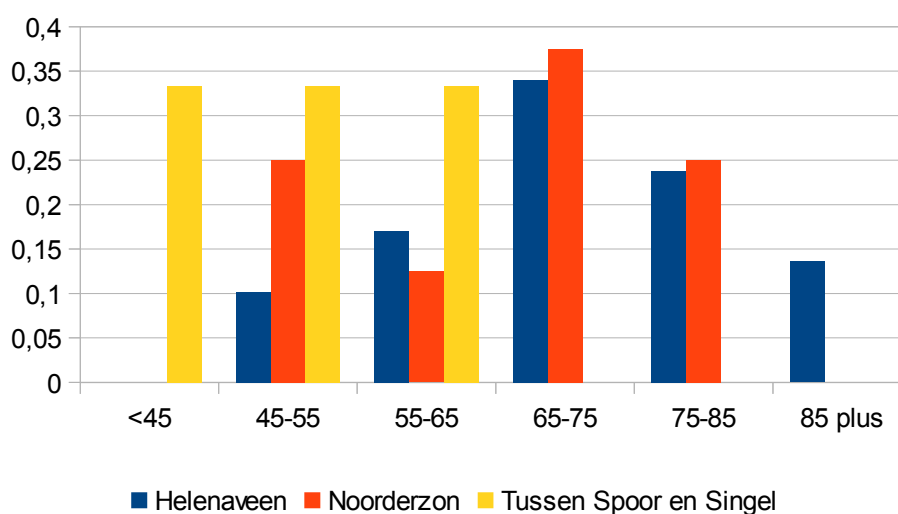
Tabel 21: Leeftijd van respondenten Noorderzon per leeftijdscategorie in aantallen en procenten

Leeftijdscategorie	Aantal	Procent
<45	0	0,0%
45-55	2	25,0%
55-65	1	12,5%
65-75	3	37,5%
75-85	2	25,0%
85 plus	0	0,0%

Tabel 22: Leeftijd van respondenten Tussen Spoor en Singel per leeftijdscategorie in aantallen en procenten

Leeftijdscategorie	Aantal	Procent
<45	1	33,3%
45-55	1	33,3%
55-65	1	33,3%
65-75	0	0,0%
75-85	0	0,0%
85 plus	0	0,0%

Afbeelding 14: Verdeling van leeftijden binnen Helenaveen, Noorderzon en Tussen Spoor en Singel (in procenten)

Opleidingsniveau:

Tabel 23: Opleidingsniveau van de respondenten per collectief

Opleidingsachtergrond	Helenaveen		Noorderzon		Tussen Spoor en Singel	
Lager beroepsonderwijs	42,9%	12	0,0%	0	0,0%	0
Middelbaar beroepsonderwijs	32,1%	9	0,0%	0	0,0%	0
Hoger beroepsonderwijs	17,9%	5	71,4%	5	0,0%	0
Wetenschappelijk onderwijs	0,0%	0	28,6%	2	100,0%	2
Anders, namelijk:	7,1%	2	0,0%	0	0,0%	0

Toevoeging "Anders, namelijk":

- Helenaveen
 - lagere school
 - Middelbare school Mavo/Havo op latere leeftijd

NB: Hoewel de respons laag is bij Tussen Spoor en Singel lijkt het aannemelijk dat er in deze wijk vooral hogeropgeleiden wonen, gezien de ruime woningen waarvan veel koopwoningen zijn. Uit het interview met een van de initiatiefnemers van zal moeten blijken of deze veronderstelling inderdaad klopt.

Professionele situatie:

Tabel 24: Professionele situatie van de respondenten van Helenaveen en

Professionele situatie	Helenaveen		Noorderzon	
Bezig met een (beroeps)opleiding	3,4%	1	0,0%	0
Full time werkzaam	13,8%	4	14,3%	1
Part time werkzaam	13,8%	4	0,0%	0
Huisman/vrouw	10,3%	3	0,0%	0
(tijdelijk) werkloos	3,4%	1	0,0%	0
Gepensioneerd	62,1%	18	71,4%	5
Anders, namelijk:	6,9%	2	28,6%	2

Noorderzon

Toevoegingen "Anders, namelijk":

- Helenaveen
 - WIA
- Noorderzon
 - WAO
 - Ben nog wel actief met tennislessen geven

NB: Binnen Tussen Spoor en Singel leverde deze vraag alleen het antwoord op van een parttime werkzaam lid. Vanwege de zeer lage respons op deze vraag leek het onzinnig om deze in tabel te tonen. Het beeld van actieve mensen in de buurt zal dus moeten blijken uit het interview.

Nationaliteit:

Helenaveen: 30/30 Nederlands → 100%, 1 overgeslagen

Noorderzon: 8/8 Nederlands → 100%

Tussen Spoor en Singel: 3/3 Nederlands → 100%, 1 overgeslagen

NB: Het lijkt voor deze vraag niet uit te maken dat een enkeling deze heeft overgeslagen. Alle respondenten lijken autochtone Nederlanders te zijn.

Representatie type lidmaatschap :

Er kon een keuze gemaakt worden door de respondenten tussen mogelijke functies/rollen in de organisatie. Een bestuursfunctie betekent logischerwijs dat de respondent onderdeel uitmaakt van het bestuur. Een organiserende rol wil zeggen dat de respondent activiteiten organiseert en regelt voor het collectief. Een uitvoerende rol heeft betrekking op het uitvoeren van hand- en spandienste voor het collectief. Als betalend lid steunt de respondent de organisatie, maar neemt het niet of nauwelijks deel aan activiteiten en bijeenkomsten. Onder gebruikende rol wordt het afnemen van goederen of diensten aangeboden door het collectief verstaan. De respondent kon kiezen uit één van deze opties, of zelf een rol toevoegen in de categorie "Anders, namelijk".

Tabel 25: Functies van respondenten per collectief

Functie binnen collectief	Helenaveen		Noorderzon		Tussen Spoor en Singel	
Een bestuursfunctie	14,3%	4	28,6%	2	0,0%	0
Een organiserende rol	0,0%	0	28,6%	2	33,3%	1
Een uitvoerende rol	25,0%	7	0,0%	0	0,0%	0
Betalende rol	28,6%	8	0,0%	0	0,0%	0
Een gebruikende rol	17,9%	5	28,6%	2	0,0%	0
Anders, namelijk:	14,3%	4	14,3%	1	66,7%	2

Toevoegingen "Anders, namelijk":

- Helenaveen
 - vrijwilligerswerk
 - ga alleen naar dagbesteding
 - alleen lid, want zonder leden kan geen vereniging bestaan
 - ondersteunend lid
- Noorderzon
 - meedenken, bijeenkomsten, vergaderingen
- Tussen Spoor en Singel
 - organiserend en uitvoerend en gebruikend
 - rol als lid

NB: Tussen Spoor en Singel heeft geen officiële bestuursstructuur, maar een redactionele groep voor communicatie met de leden van de buurtgroep. Daarom zijn deze functies tegelijkertijd wel en niet van toepassing. De toegevoegde opmerkingen geven de irrelevantie van functieomschrijvingen nogmaals aan.

Reflectie uitkomsten

In het geval van Helenaveen is de respons groot genoeg om uitspraken te doen over het hele collectief. Met 48% procent respons is de marge van ongeveer 40% bereikt. De respons van Noorderzon (27%) ligt onder de marge en de resultaten zeggen dus iets minder over het hele collectief. Toch is de respons goed bruikbaar met de nodige slag om de arm. Tussen Spoor en Singel heeft heel magere respons opgeleverd met maar 8%. Uitspraken zijn hier dus niet met zekerheid van toepassing op het hele collectief. Daarom worden de uitkomsten van Tussen Spoor en Singel gebruikt als toevoeging op de vergelijking tussen Helenaveen en Noorderzon, als daardoor nuttige inzichten door ontstaan.

Leeftijd en geslacht:

Veruit de meeste respondenten zijn gepensioneerd, behalve bij Tussen Spoor en Singel voor zover bekend. De oververtegenwoordiging van gepensioneerden is niet verrassend, omdat vooral gepensioneerden lid zijn bij zorgcoöperaties. Het beeld dat geschetst wordt door de enquête zal dus redelijk conform de werkelijkheid zijn. In alle drie de collectieven zijn vrouwen bovendien oververtegenwoordigd. Omdat vrouwen ouder worden dan mannen in algemene zin is dit niet een opvallend feit in overwegend oudereninitiatieven.

Nationaliteit:

Alle respondenten die de vraag over hun nationaliteit beantwoordden hebben geantwoord met "Nederlandse". Een enkeling heeft deze vraag overgeslagen. Dit komt waarschijnlijk omdat de respondent de vraag irrelevant/onnodig vond. Voor de uitkomst betekent dit niks. Wel geeft het aan dat alledrie de collectieven volledig uit autochtone leden bestaat. Hoewel dit in een Peeldorp als Helenaveen wellicht niet verrassend is, geeft het een idee over welke Nederlanders in de stad zich aansluiten bij een collectief.

Opleidingsniveau:

De respondenten van Helenaveen zijn van bijna alle opleidingsniveaus. Dit betekent dat niet alleen hoogopgeleiden aan het woord zijn, maar ook lageropgeleiden, wat een gevarieerd beeld geeft. Het ontbreken van wetenschappelijk opgeleiden valt op. Hogeropgeleiden zijn weer oververtegenwoordigd in de respons van Noorderzon en Tussen Spoor en Singel. Het is vanwege de lage respons onduidelijk of deze collectieven voornamelijk hogeropgeleiden onder de leden hebben, of dat maar een fractie van het ledenbestand is dat toevallig de enquête heeft beantwoord. Dit betekent dat uitspraken met betrekking op opleidingsniveau van leden voor deze twee collectieven met enige voorzichtigheid gepaard gaan.

Functie binnen collectief:

Bij Helenaveen zijn verder bijna alle typen lidmaatschap vertegenwoordigd in de enquête, alleen de organiserende rol niet, maar deze zal waarschijnlijk overeenkomen met bestuurlijke/uitvoerende functies. De verdeling is representatief: er zijn meer uitvoerende, betalende en gebruikende leden dan bestuursleden. Dit komt de betrouwbaarheid van de uitkomsten ten goede. Bij Noorderzon is er ongeveer een gelijke verdeling in functies, wat ook een mooie dekking geeft van perspectieven. De functieverdeling binnen Tussen Spoor en Singel is niet relevant om te vergelijken op motivaties, omdat er geen formele organisatie bestaat.

Motivatie – tabellen en grafieken

Welke motieven worden door respondenten aangehaald om lid te worden van het collectief?

Helenaveen:

Tabel 26: Motivaties van respondenten (Helenaveen)

Motivaties	Percentage	Aantal
Solidariteit	75,9%	22
Deel uitmaken van een groep	37,9%	11
Nieuwe mensen leren kennen	0,0%	0
Iets kunnen betekenen voor anderen in moeilijke periodes	27,6%	8
Nuttige besteding van vrije tijd	3,4%	1
Financieel voordeel	3,4%	1
Inspraak krijgen in het oplossen van een probleem	6,9%	2
Mooie toevoeging aan mijn CV	3,4%	1
Deel uitmaken van een nieuwe ontwikkeling	51,7%	15
Anders, namelijk:	10,3%	3

Toevoeging bij "anders, namelijk":

- "Er samen voor zorgen dat er voorzieningen zijn voor ouderen en die het nodig hebben"
- "Omdat in een klein dorp zulke organisatie van nut kan zijn"
- "Om 't project te kunnen laten slagen! Voorheen was ik bestuurslid van de Kruisver. Helenaveen, die later is opgegaan in de Zorggroep."

Noorderzon:

Tabel 27: Motivaties van respondenten (Noorderzon)

Motivaties	Percentage	Aantal
Solidariteit	12,5%	1
Deel uitmaken van een groep	12,5%	1
Nieuwe mensen leren kennen	25,0%	2
Iets kunnen betekenen voor anderen in moeilijke periodes	25,0%	2
Nuttige besteding van vrije tijd	0,0%	0
Financieel voordeel	0,0%	0
Inspraak krijgen in het oplossen van een probleem	37,5%	3
Mooie toevoeging aan mijn CV	0,0%	0
Deel uitmaken van een nieuwe ontwikkeling	75,0%	6
Anders, namelijk:	37,5%	3

Toevoeging bij "anders, namelijk":

- "Mogelijkheid van wonen/werken samen met anderen."
- "Zorg voor eigen toekomst i.v.m. ontwikkelingen in de zorg."
- "Actief wonen."

Tussen Spoor en Singel:

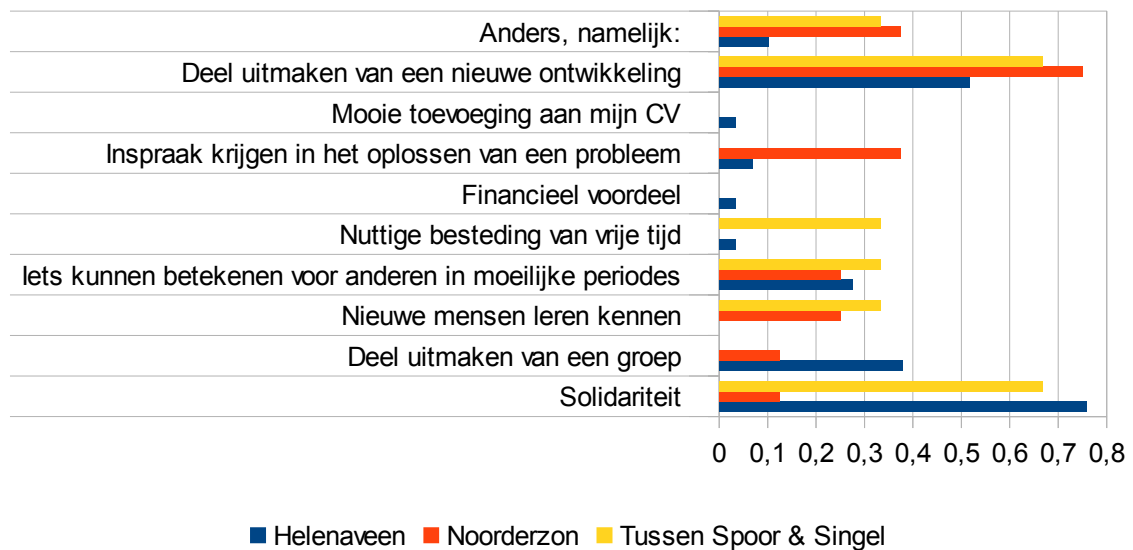
Tabel 28: Motivaties van respondenten (Tussen Spoor en Singel)

Motivaties	Percentage	Aantal
Solidariteit	66,7%	2
Deel uitmaken van een groep	0,0%	0
Nieuwe mensen leren kennen	33,3%	1
Iets kunnen betekenen voor anderen in moeilijke periodes	33,3%	1
Nuttige besteding van vrije tijd	33,3%	1
Financieel voordeel	0,0%	0
Inspraak krijgen in het oplossen van een probleem	0,0%	0
Mooie toevoeging aan mijn CV	0,0%	0
Deel uitmaken van een nieuwe ontwikkeling	66,7%	2
Anders, namelijk:	33,3%	1

Toevoeging bij "anders, namelijk":

- "Buurtcohesie"

Afbeelding 15: Motivaties van leden voor hun betrokkenheid in procenten

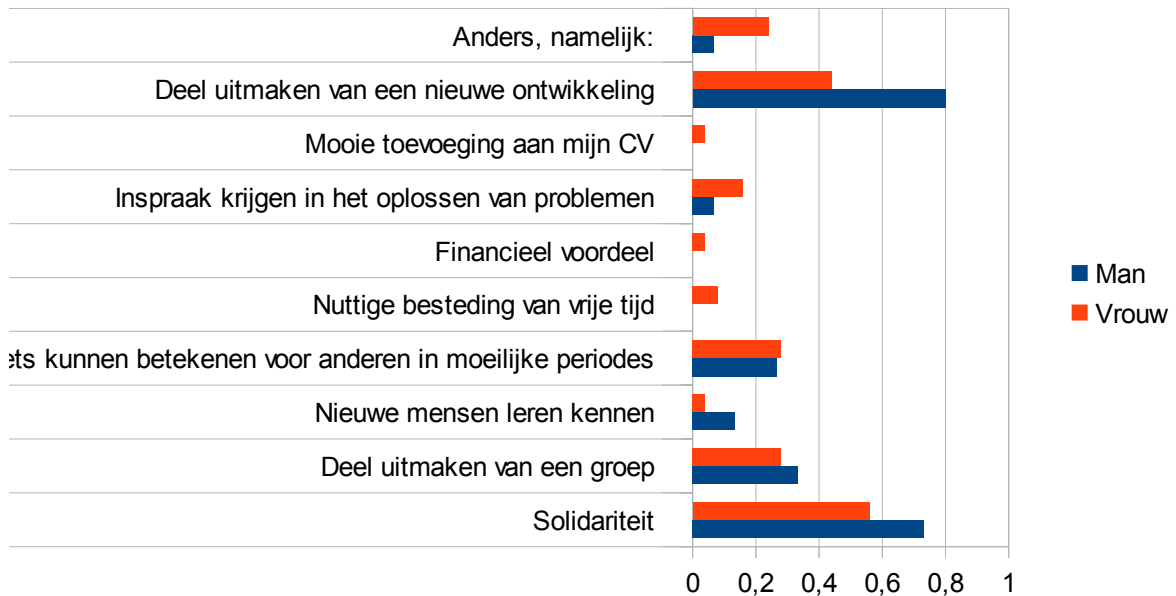

Zijn er verschillen in motivatie tussen mannen/vrouwen?

Tabel 29: Motivaties van mannen en vrouwen

Antwoordopties	Man		Vrouw	
	%	Aantal	%	Aantal
Solidariteit	73,3%	11	56,0%	14
Deel uitmaken van een groep	33,3%	5	28,0%	7
Nieuwe mensen leren kennen	13,3%	2	4,0%	1
Iets kunnen betekenen voor anderen in moeilijke periodes	26,7%	4	28,0%	7
Nuttige besteding van vrije tijd	0,0%	0	8,0%	2
Financieel voordeel	0,0%	0	4,0%	1
Inspraak krijgen in het oplossen van een probleem	6,7%	1	16,0%	4
Mooie toevoeging aan mijn CV	0,0%	0	4,0%	1
Deel uitmaken van een nieuwe ontwikkeling	80,0%	12	44,0%	11
Anders, namelijk:	6,7%	1	24,0%	6

Afbeelding 16: Motivaties van mannen en vrouwen

Hebben mensen met een hoger opleidingsniveau andere motieven dan mensen met een lager opleidingsniveau?

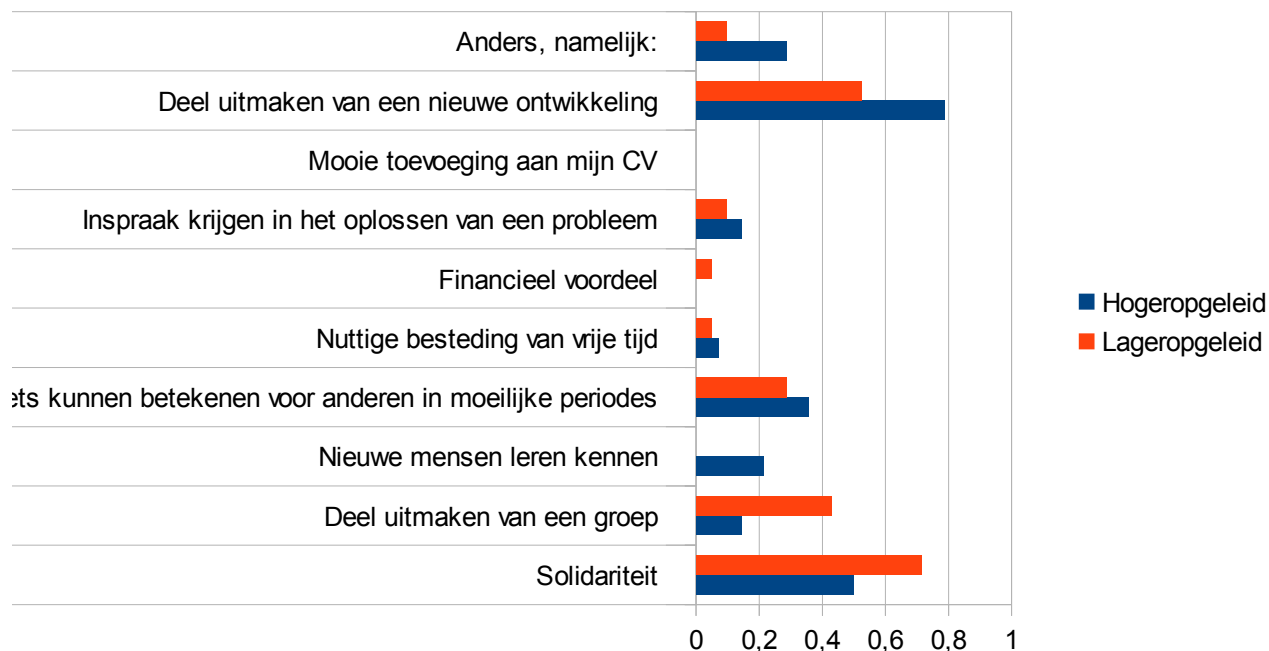
Tabel 30: Motivaties van hoger- en lageropgeleiden

Antwoordopties	Hogeropgeleid*		Lageropgeleid**	
Solidariteit	50,0%	7	71,4%	15
Deel uitmaken van een groep	14,3%	2	42,9%	9
Nieuwe mensen leren kennen	21,4%	3	0,0%	0
Iets kunnen betekenen voor anderen in moeilijke periodes	35,7%	5	28,6%	6
Nuttige besteding van vrije tijd	7,1%	1	4,8%	1
Financieel voordeel	0,0%	0	4,8%	1
Inspraak krijgen in het oplossen van een probleem	14,3%	2	9,5%	2
Mooie toevoeging aan mijn CV	0,0%	0	0,0%	0
Deel uitmaken van een nieuwe ontwikkeling	78,6%	11	52,4%	11
Anders, namelijk:	28,6%	4	9,5%	2

*= Hogerberoepsopleiding en wetenschappelijk onderwijs

**= Lager beroepsopleiding en middelbaar beroepsopleiding

Afbeelding 17: Motivaties van hogeropgeleiden in vergelijking met lageropgeleiden

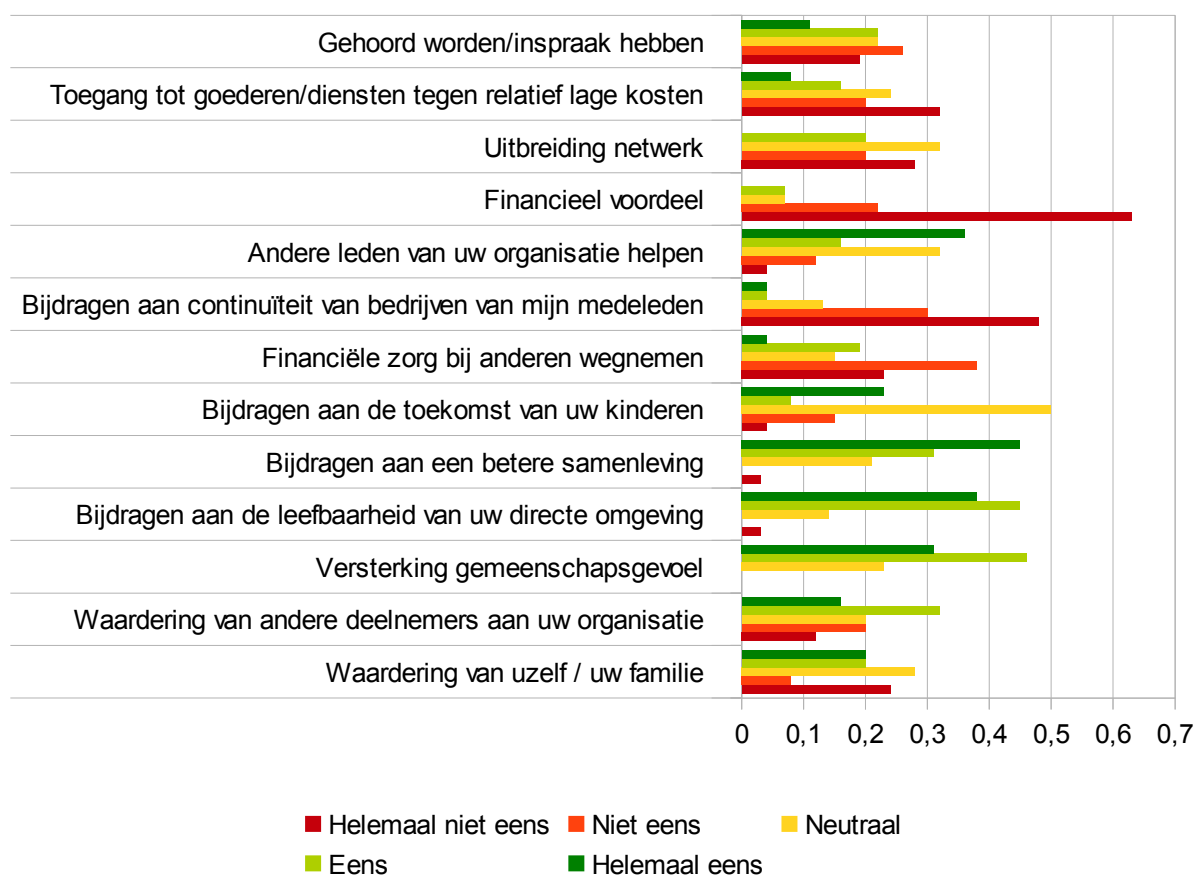
Welke beloning zien de respondenten voor hun betrokkenheid bij het collectief?

Helenaveen:

Tabel 31: Waardering van beloningen betrokkenheid Helenaveen

Antwoordopties	Helemaal niet eens		Niet eens		Neutraal		Eens		Helemaal eens	
Waardering van uzelf / uw familie	24,00%	6	8,00%	2	28,00%	7	20,00%	5	20,00%	5
Waardering van andere deelnemers aan uw organisatie	12,00%	3	20,00%	5	20,00%	5	32,00%	8	16,00%	4
Versterking gemeenschapsgevoel	0,00%	0	0,00%	0	23,00%	6	46,00%	12	31,00%	8
Bijdragen aan de leefbaarheid van uw directe omgeving	3,00%	1	0,00%	0	14,00%	4	45,00%	13	38,00%	11
Bijdragen aan een betere samenleving	3,00%	1	0,00%	0	21,00%	6	31,00%	9	45,00%	13
Bijdragen aan de toekomst van uw kinderen	4,00%	1	15,00%	4	50,00%	13	8,00%	2	23,00%	6
Financiële zorg bij anderen wegnemen	23,00%	6	38,00%	10	15,00%	4	19,00%	5	4,00%	1
Bijdragen aan continuïteit van bedrijven van mijn medeleden	48,00%	11	30,00%	7	13,00%	3	4,00%	1	4,00%	1
Andere leden van uw organisatie helpen	4,00%	1	12,00%	3	32,00%	8	16,00%	4	36,00%	9
Financieel voordeel	63,00%	17	22,00%	6	7,00%	2	7,00%	2	0,00%	0
Uitbreiding netwerk	28,00%	7	20,00%	5	32,00%	8	20,00%	5	0,00%	0
Toegang tot goederen/diensten tegen relatief lage kosten	32,00%	8	20,00%	5	24,00%	6	16,00%	4	8,00%	2
Gehoord worden/inspraak hebben	19,00%	5	26,00%	7	22,00%	6	22,00%	6	11,00%	3

Afbeelding 18: Beloning voor betrokkenheid bij Zorgcoöperatie Helenaveen

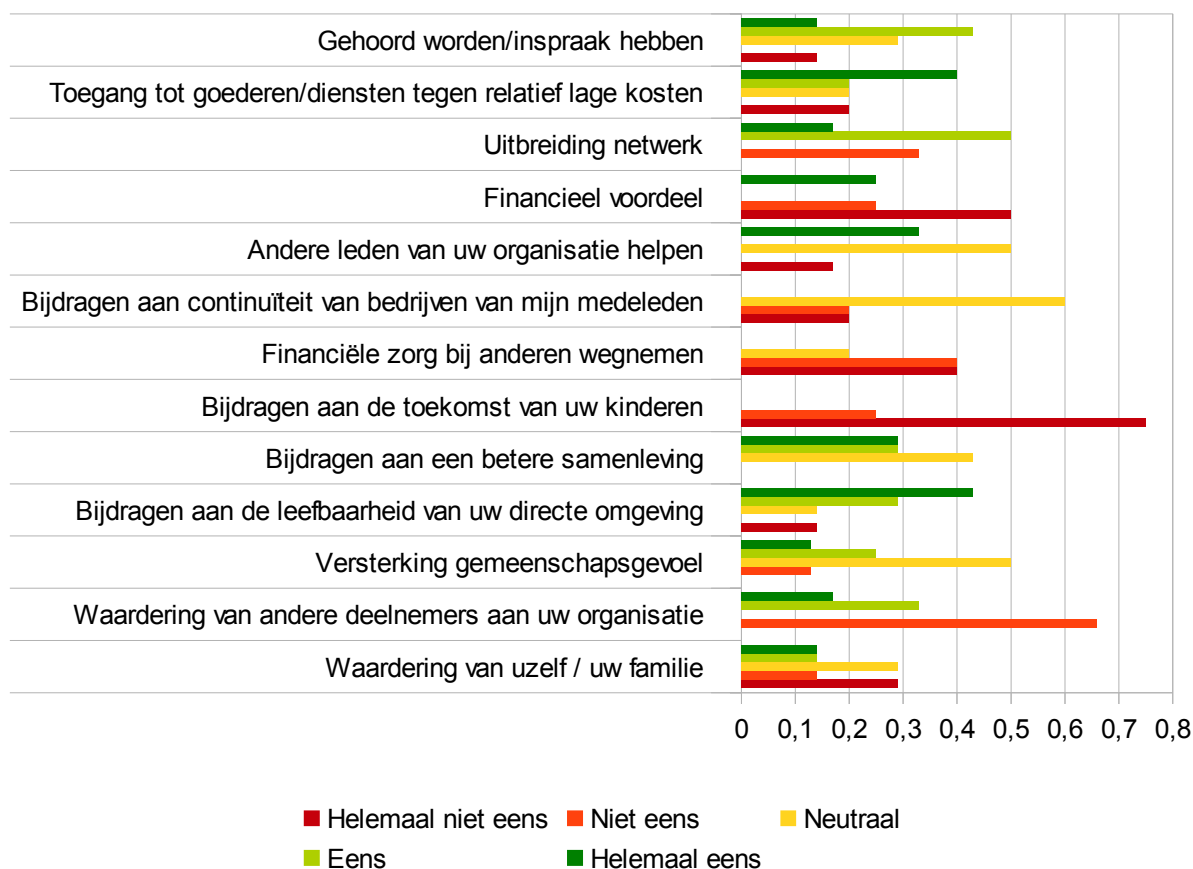

Noorderzon:

Tabel 32: Waardering beloningen voor betrokkenheid Noorderzon

Antwoordopties	Helemaal niet eens	Niet eens	Neutraal	Eens	Helemaal eens					
Waardering van uzelf / uw familie	29,00%	2	14,00%	1	29,00%	2	14,00%	1	14,00%	1
Waardering van andere deelnemers aan uw organisatie	0,00%	0	66,00%	4	0,00%	0	33,00%	2	17,00%	0
Versterking gemeenschapsgevoel	0,00%	0	13,00%	1	50,00%	4	25,00%	2	13,00%	1
Bijdragen aan de leefbaarheid van uw directe omgeving	14,00%	1	0,00%	0	14,00%	1	29,00%	2	43,00%	3
Bijdragen aan een betere samenleving	0,00%	0	0,00%	0	43,00%	3	29,00%	2	29,00%	2
Bijdragen aan de toekomst van uw kinderen	75,00%	3	25,00%	1	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0
Financiële zorg bij anderen wegnemen	40,00%	2	40,00%	2	20,00%	1	0,00%	0	0,00%	0
Bijdragen aan continuïteit van bedrijven van mijn medeleden	20,00%	1	20,00%	1	60,00%	3	0,00%	0	0,00%	0
Andere leden van uw organisatie helpen	17,00%	1	0,00%	0	50,00%	3	0,00%	0	33,00%	2
Financieel voordeel	50,00%	2	25,00%	1	0,00%	0	0,00%	0	25,00%	1
Uitbreiding netwerk	0,00%	0	33,00%	2	0,00%	0	50,00%	3	17,00%	1
Toegang tot goederen/diensten tegen relatief lage kosten	20,00%	1	0,00%	0	20,00%	1	20,00%	1	40,00%	2
Gehoord worden/inspraak hebben	14,00%	1	0,00%	0	29,00%	2	43,00%	3	14,00%	1

Afbeelding 19: Beloning voor betrokkenheid bij de Noorderzon

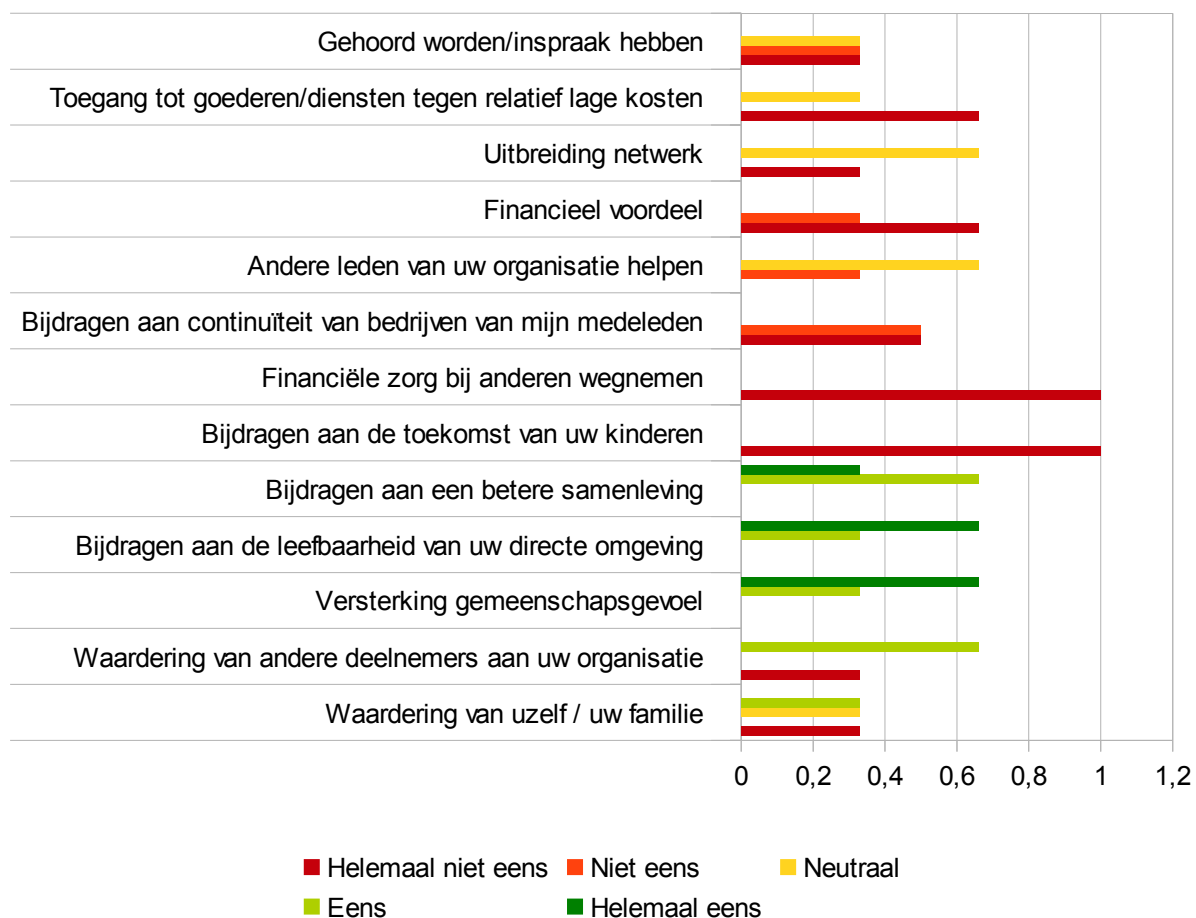

Tussen Spoor en Singel:

Tabel 33: Waardering voor beloningen Tussen Spoor en Singel

Antwoordopties	Helemaal niet eens	Niet eens	Neutraal	Eens	Helemaal eens
Waardering van uzelf / uw familie	33,00%	1	0,00%	0	33,00%
Waardering van andere deelnemers aan uw organisatie	33,00%	1	0,00%	0	66,00%
Versterking gemeenschapsgevoel	0,00%	0	0,00%	0	33,00%
Bijdragen aan de leefbaarheid van uw directe omgeving	0,00%	0	0,00%	0	33,00%
Bijdragen aan een betere samenleving	0,00%	0	0,00%	0	66,00%
Bijdragen aan de toekomst van uw kinderen	100,00%	1	0,00%	0	0,00%
Financiële zorg bij anderen wegnemen	100,00%	2	0,00%	0	0,00%
Bijdragen aan continuïteit van bedrijven van mijn medeleden	50,00%	1	50,00%	1	0,00%
Andere leden van uw organisatie helpen	0,00%	0	33,00%	1	66,00%
Financieel voordeel	66,00%	2	33,00%	1	0,00%
Uitbreiding netwerk	33,00%	1	0,00%	0	66,00%
Toegang tot goederen/diensten tegen relatief lage kosten	66,00%	2	0,00%	0	33,00%
Gehoord worden/inspraak hebben	33,00%	1	33,00%	1	33,00%

Afbeelding 20: Beloning voor betrokkenheid bij de buurtgroep Tussen Spoor en Singel

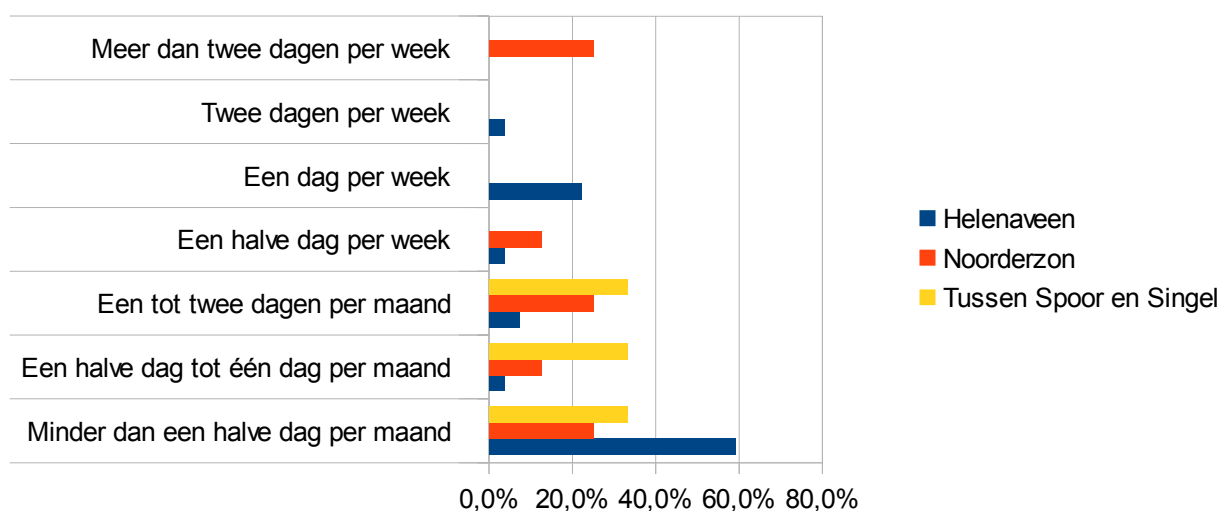
Inzet en Betrokkenheid – tabellen en grafieken

Hoeveel tijd zijn de respondenten kwijt aan het collectief?

Tabel 34: Tijd besteed aan collectief

Tijd besteed	Helenaveen		Noorderzon		Tussen Spoor en Singel	
Minder dan een halve dag per maand	59,3%	16	25,0%	2	33,3%	1
Een halve dag tot één dag per maand	3,7%	1	12,5%	1	33,3%	1
Een tot twee dagen per maand	7,4%	2	25,0%	2	33,3%	1
Een halve dag per week	3,7%	1	12,5%	1	0,0%	0
Een dag per week	22,2%	6	0,0%	0	0,0%	0
Twee dagen per week	3,7%	1	0,0%	0	0,0%	0
Meer dan twee dagen per week	0,0%	0	25,0%	2	0,0%	0

Tabel 35: Tijd besteed aan collectief

Wat is de functie van leden die minimaal een halve dag per week aan het collectief besteden?

Tabel 36: Functies van leden die minimaal een halve dag per week besteden aan het collectief

Functie	Helenaveen		Noorderzon	
Een bestuursfunctie	25,0%	2	50,0%	1
Een organiserende rol	0,0%	0	50,0%	1
Een uitvoerende rol	25,0%	2	0,0%	0
Betalende rol	0,0%	0	0,0%	0
Een gebruikende rol	25,0%	2	0,0%	0
Anders, namelijk:	25,0%	2	0,0%	0

NB: Tussen Spoor en Singel is hierin niet opgenomen, omdat a) (nog) geen duidelijk verschil in functies bestaat en b) de meest actieve respondent (organisator) onder de halve dag per week zit.

Wat is het opleidingsniveau van leden die minimaal een halve dag per week aan het collectief besteden?

Tabel 37: Opleidingsniveau van leden die minimaal een halve dag per week besteden aan het collectief

Opleidingsniveau	Helenaveen		Noorderzon	
Lager beroepsonderwijs	37,5%	3	0,0%	0
Middelbaar beroepsonderwijs	37,5%	3	0,0%	0
Hoger beroepsonderwijs	12,5%	1	66,7%	2
Wetenschappelijk onderwijs	0,0%	0	33,3%	1
Anders, namelijk:	12,5%	1	0,0%	0

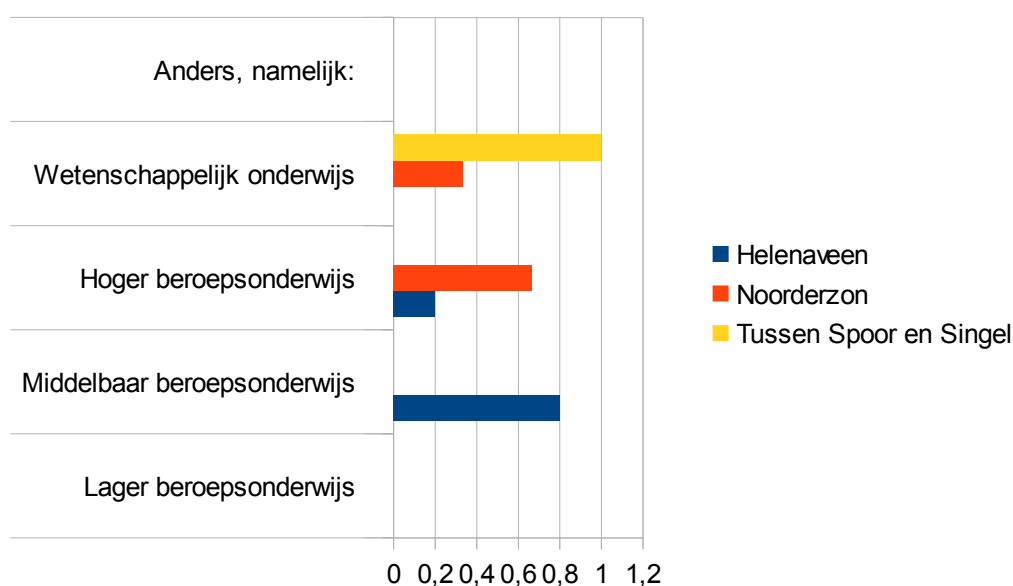
NB: Het gemiddeld opleidingsniveau van de respondenten van Tussen Spoor en Singel was wetenschappelijk onderwijs. Het is aannemelijk dat veel andere leden van de buurtgroep, net als de eerder genoemde organisator en de andere respondenten hoogopgeleid zijn. Wegens gebrek aan gegevens kan dit niet aangetoond worden en vindt deze veronderstelling geen onderbouwing.

Wat is het opleidingsniveau van leden met een bestuursfunctie of organiserende rol, of leden die bij aanmelding voor het lidmaatschap een bestuursfunctie of organiserende rol voor ogen hadden?

Tabel 38: Opleidingsniveau "kartrekkers"

Opleidingsniveau	Helenaveen		Noorderzon		Tussen Spoor en Singel	
Lager beroepsonderwijs	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0
Middelbaar beroepsonderwijs	80,0%	4	0,0%	0	0,0%	0
Hoger beroepsonderwijs	20,0%	1	66,7%	2	0,0%	0
Wetenschappelijk onderwijs	0,0%	0	33,3%	1	100,0%	1
Anders, namelijk:	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0

Afbeelding 21: Het opleidingsniveau van "kartrekkers"

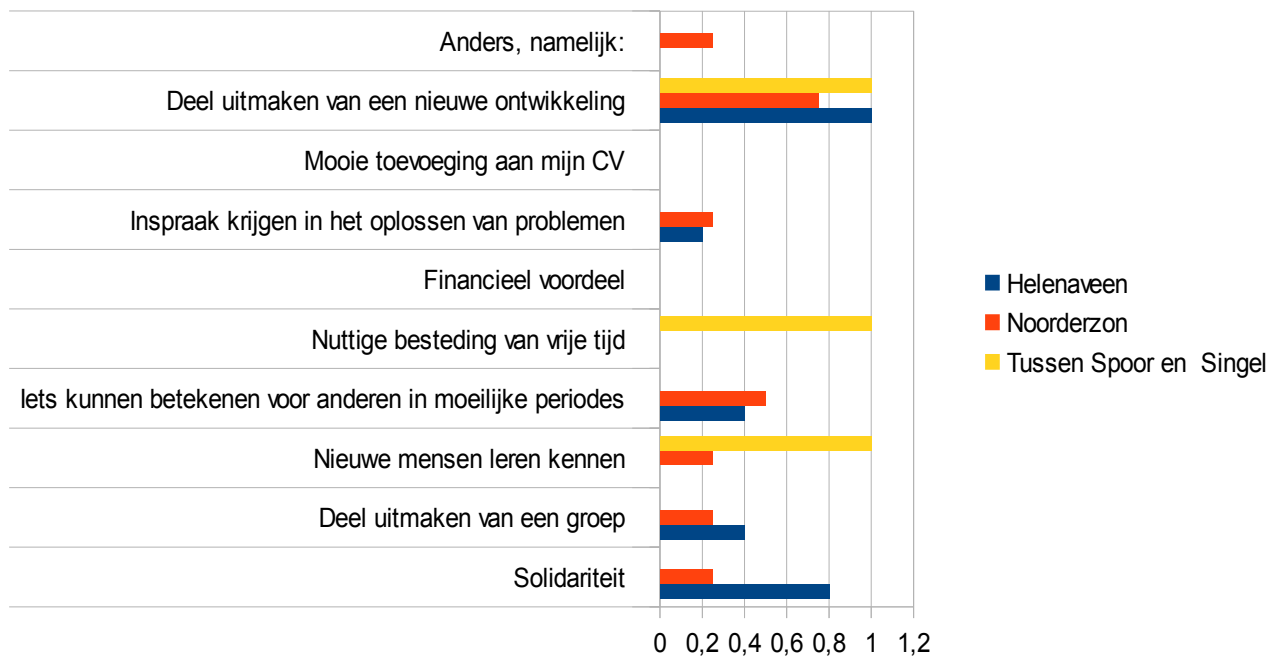

Wat zijn de motivaties van mensen met een bestuurlijke of organiserende rol?

Tabel 39: Motivaties van kartrekkers

Antwoordopties	Helenaveen		Noorderzon		Tussen Spoor en Singel	
	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal
Solidariteit	80,0%	4	25,0%	1	0,0%	0
Deel uitmaken van een groep	40,0%	2	25,0%	1	0,0%	0
Nieuwe mensen leren kennen	0,0%	0	25,0%	1	100,0%	1
Iets kunnen betekenen voor anderen in moeilijke periodes	40,0%	2	50,0%	2	0,0%	0
Nuttige besteding van vrije tijd	0,0%	0	0,0%	0	100,0%	1
Financieel voordeel	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0
Inspraak krijgen in het oplossen van een probleem	20,0%	1	25,0%	1	0,0%	0
Mooie toevoeging aan mijn CV	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0
Deel uitmaken van een nieuwe ontwikkeling	100,0%	5	75,0%	3	100,0%	1
Anders, namelijk:	0,0%	0	25,0%	1	0,0%	0

Afbeelding 22: Motivaties van "kartrekkers"

Zijn respondenten betrokken bij andere vormen van vrijwilligerswerk?

Helenaveen:

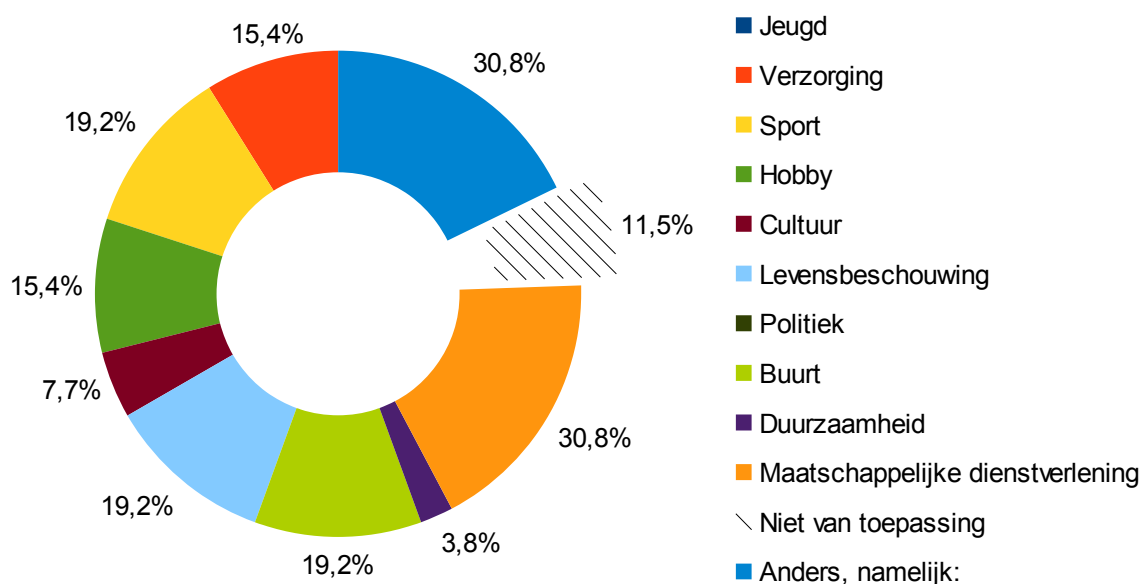
Tabel 40: Betrokkenheid bij vrijwilligerswerk of vereniging naast collectief (Helenaveen)

Antwoordopties	Percentage reacties	Aantal reacties
Jeugd	0,0%	0
School	0,0%	0
Verzorging	15,4%	4
Sport	19,2%	5
Hobby	15,4%	4
Cultuur	7,7%	2
Levensbeschouwing	19,2%	5
Vakbond	0,0%	0
Politiek	0,0%	0
Rechtshulp	0,0%	0
Wonen	0,0%	0
Buurt	19,2%	5
Duurzaamheid	3,8%	1
Maatschappelijke dienstverlening	30,8%	8
Niet van toepassing	11,5%	3
Anders, namelijk:	30,8%	8

Toevoeging "Anders, namelijk":

- Katholieke Ouderen Bond
- Mondiale bewustwording
- Ondersteunend werk bij hap-snap-activiteiten

Afbeelding 23: Helenaveen: Betrokkenheid bij vrijwilligerswerk of vereniging naast collectief

Noorderzon:

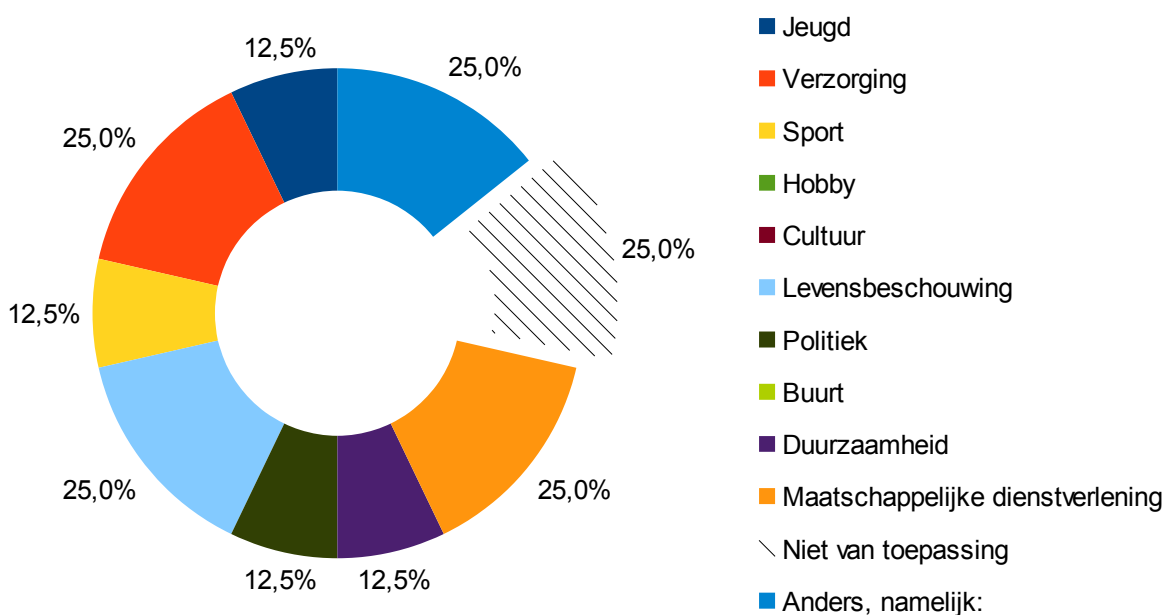
Tabel 41: Betrokkenheid bij vrijwilligerswerk of vereniging naast collectief (Noorderzon)

Antwoordopties	Percentage reacties	Aantal reacties
Jeugd	12,5%	1
School	0,0%	0
Verzorging	25,0%	2
Sport	12,5%	1
Hobby	0,0%	0
Cultuur	0,0%	0
Levensbeschouwing	25,0%	2
Vakbond	0,0%	0
Politiek	12,5%	1
Rechtshulp	0,0%	0
Wonen	0,0%	0
Buurt	0,0%	0
Duurzaamheid	12,5%	1
Maatschappelijke dienstverlening	25,0%	2
Niet van toepassing	25,0%	2
Anders, namelijk:	25,0%	2

Toevoeging "anders, namelijk":

- administratieve ondersteuning ouderen
- onderwijs

Afbeelding 24: Noorderzon: Betrokkenheid bij vrijwilligerswerk of vereniging naast collectief

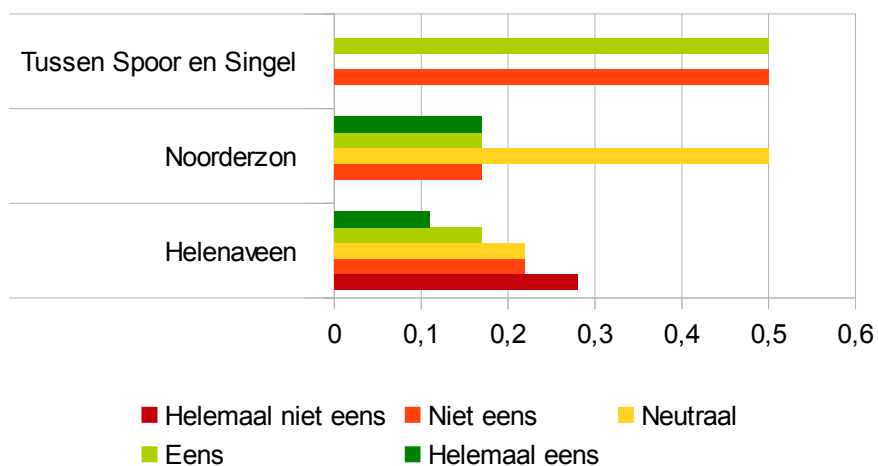

In hoeverre kunnen vaardigheden (professioneel/vrijwilliger) worden ingezet voor de werkzaamheden voor het collectief?

Tabel 42: Stelling: Ik heb veel gehad aan mijn opleiding in het werk dat ik voor mijn organisatie doe

Collectief	Helemaal niet eens		Niet eens		Neutraal		Eens		Helemaal eens	
Helenaveen	28,00%	5	22,00%	4	22,00%	4	17,00%	3	11,00%	2
Noorderzon	0,00%	0	17,00%	1	50,00%	3	17,00%	1	17,00%	1
Tussen Spoor en Singel	0,00%	0	50,00%	1	0,00%	0	50,00%	1	0,00%	0

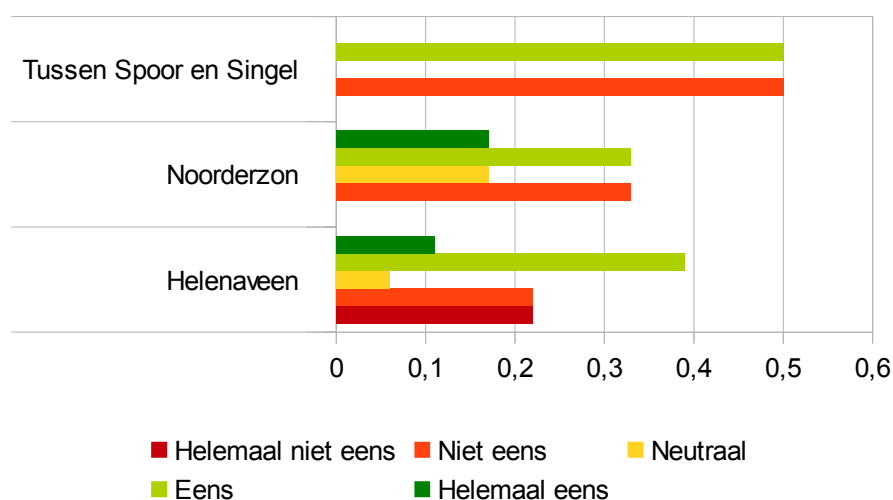
Afbeelding 25: Stelling: Ik heb veel gehad aan mijn opleiding in het werk dat ik voor mijn organisatie doe

Tabel 43: Stelling: Ik zet mijn professionele ervaringen vaak in bij mijn werkzaamheden voor mijn organisatie

Collectief	Helemaal niet eens		Niet eens		Neutraal		Eens		Helemaal eens	
Helenaveen	22,00%	4	22,00%	4	6,00%	1	39,00%	7	11,00%	2
Noorderzon	0,00%	0	33,00%	2	17,00%	1	33,00%	2	17,00%	1
Tussen Spoor en Singel	0,00%	0	50,00%	1	0,00%	0	50,00%	1	0,00%	0

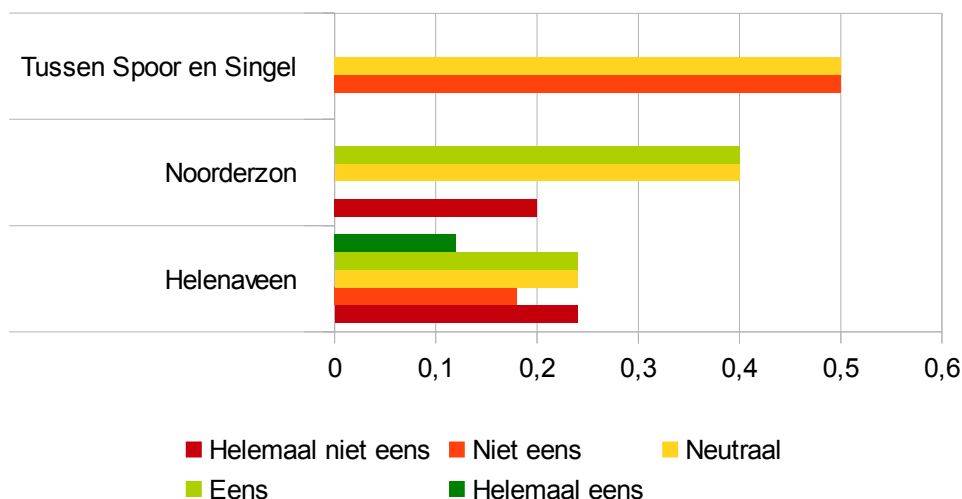
Afbeelding 26: Stelling: Ik zet mijn professionele ervaringen vaak in bij mijn werkzaamheden voor mijn organisatie

Tabel 44: Stelling: Ik vind dat er voldoende gebruik wordt gemaakt van de kennis en vaardigheden van de leden van mijn organisatie.

Collectief	Helemaal niet eens		Niet eens		Neutraal		Eens		Helemaal eens	
Helenaveen	24,00%	4	18,00%	3	24,00%	4	24,00%	4	12,00%	2
Noorderzon	20,00%	1	0,00%	0	40,00%	2	40,00%	2	0,00%	0
Tussen Spoor en Singel	0,00%	0	50,00%	1	50,00%	1	0,00%	0	0,00%	0

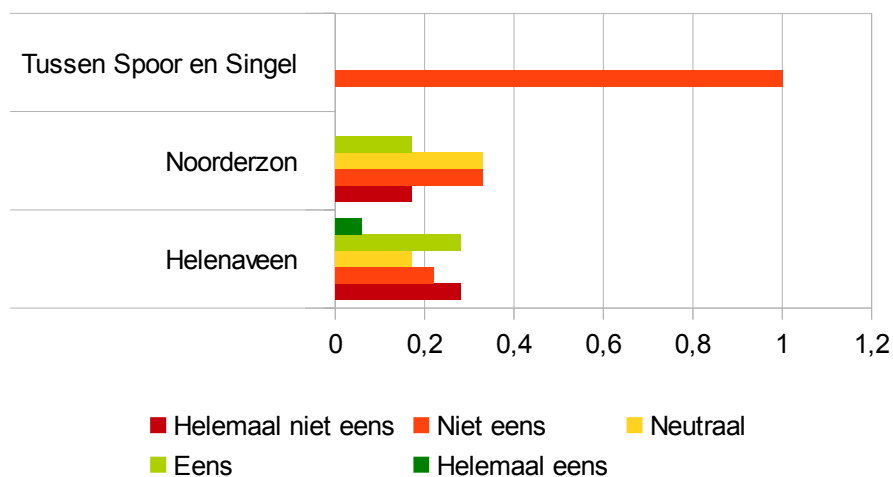
Afbeelding 27: Stelling: Ik vind dat er voldoende gebruik wordt gemaakt van de kennis en vaardigheden van de leden van mijn organisatie.

Tabel 45: Stelling: Zonder mijn ervaring en kennis uit het professionele leven zou ik mijn taken voor mijn organisatie niet naar behoren kunnen uitvoeren

Collectief	Helemaal niet eens		Niet eens		Neutraal		Eens		Helemaal eens	
Helenaveen	28,00%	5	22,00%	4	17,00%	3	28,00%	5	6,00%	1
Noorderzon	17,00%	1	33,00%	2	33,00%	2	17,00%	1	0,00%	0
Tussen Spoor en Singel	0,00%	0	100,00%	2	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0

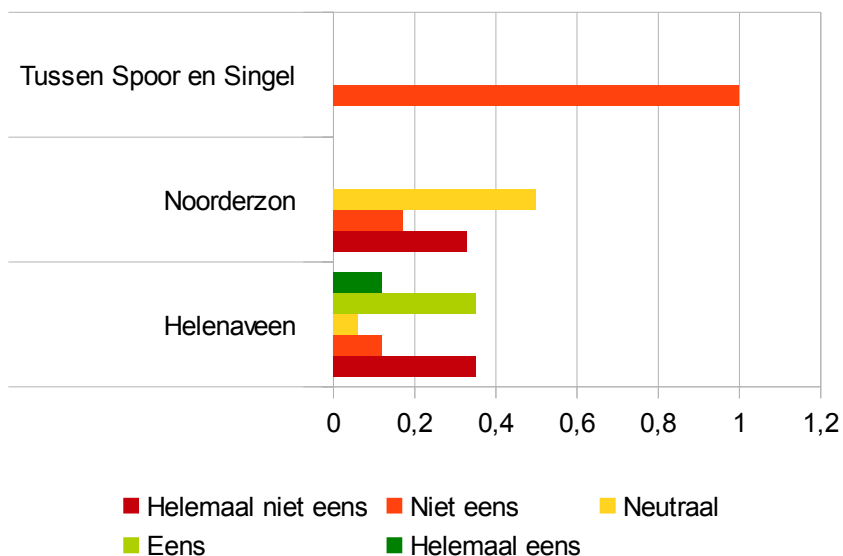
Afbeelding 28: Stelling: Zonder mijn ervaring en kennis uit het professionele leven zou ik mijn taken voor mijn organisatie niet naar behoren kunnen uitvoeren

Afbeelding 29: Stelling: Ik heb veel gehad aan mijn ervaring als vrijwilliger bij de werkzaamheden voor mijn organisatie.

Collectief	Helemaal niet eens		Niet eens		Neutraal		Eens		Helemaal eens	
Helenaveen	35,00%	6	12,00%	2	6,00%	1	35,00%	6	12,00%	2
Noorderzon	33,00%	2	17,00%	1	50,00%	3	0,00%	0	0,00%	0
Tussen Spoor en Singel	0,00%	0	100,00%	2	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0

Afbeelding 30: Stelling: Ik heb veel aan mijn ervaring als vrijwilliger bij mijn werkzaamheden voor mijn organisatie

Sociale cohesie – tabellen en grafieken

In hoeverre kennen de respondenten de andere leden van het collectief bij naam?

Helenaveen:

Tabel 46: Bekendheid met andere leden (Helenaveen)

Antwoordopties	Percentage reacties	Aantal reacties
Nauwelijks (u kent minder dan 10 %)	0,0%	0
Beperkt (u kent 10-25 %)	0,0%	0
Minder dan de helft (u kent 25-50 %)	10,0%	3
Meer dan de helft (u kent 50-75 %)	16,7%	5
(bijna) ledereen (u kent 75-100 %)	73,3%	22

Noorderzon:

Tabel 47: Bekendheid met andere leden (Noorderzon)

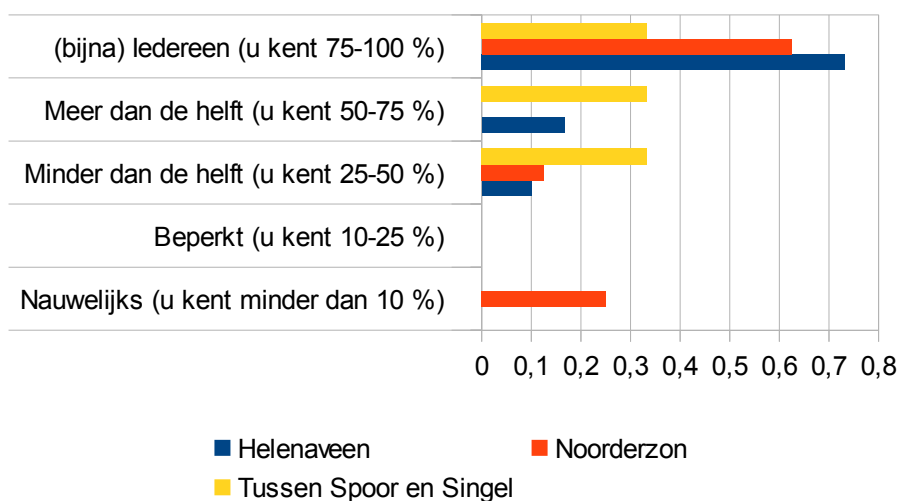
Antwoordopties	Percentage reacties	Aantal reacties
Nauwelijks (u kent minder dan 10 %)	25,0%	2
Beperkt (u kent 10-25 %)	0,0%	0
Minder dan de helft (u kent 25-50 %)	12,5%	1
Meer dan de helft (u kent 50-75 %)	0,0%	0
(bijna) ledereen (u kent 75-100 %)	62,5%	5

Tussen Spoor en Singel:

Tabel 48: Bekendheid met andere leden (Tussen Spoor en Singel)

Antwoordopties	Percentage reacties	Aantal reacties
Nauwelijks (u kent minder dan 10 %)	0,0%	0
Beperkt (u kent 10-25 %)	0,0%	0
Minder dan de helft (u kent 25-50 %)	33,3%	1
Meer dan de helft (u kent 50-75 %)	33,3%	1
(bijna) ledereen (u kent 75-100 %)	33,3%	1

Afbeelding 31: Bekendheid met andere leden in procenten

Hebben de respondenten hun netwerk uitgebreid na deelname?

Helenaveen:

Tabel 49: Uitbreiding netwerk door betrokkenheid (Helenaveen)

Antwoordopties	Percentage reacties	Aantal reacties
Ja	40,0%	12
Nee	60,0%	18
Anders, namelijk:	0,0%	0

Noorderzon:

Tabel 50: Uitbreiding netwerk door betrokkenheid (Noorderzon)

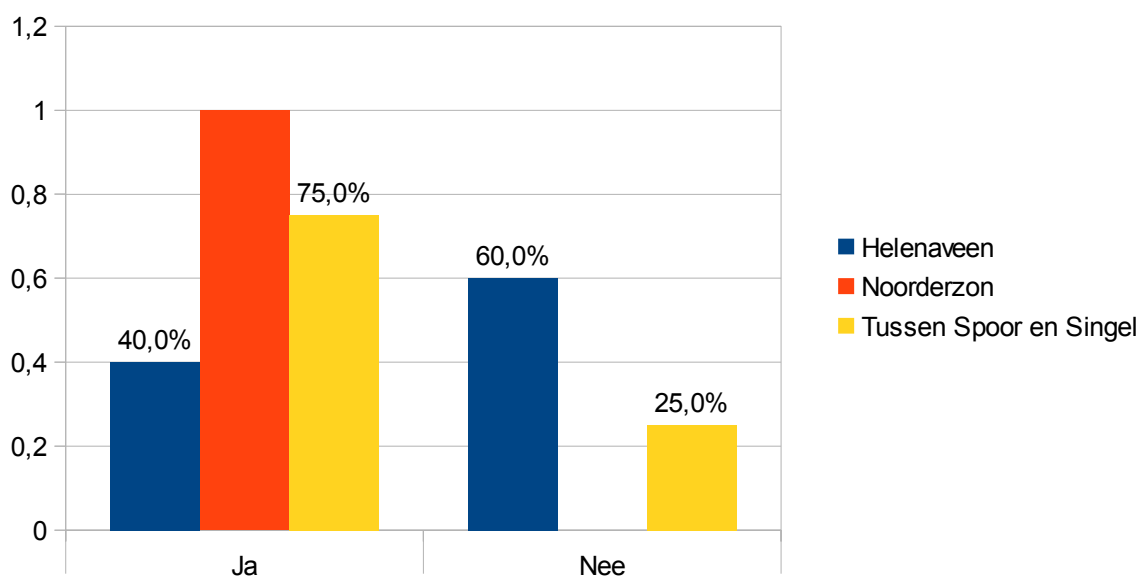
Antwoordopties	Percentage reacties	Aantal reacties
Ja	100,0%	8
Nee	0,0%	0
Anders, namelijk:	0,0%	0

Tussen Spoor en Singel:

Tabel 51: Uitbreiding netwerk door betrokkenheid (Tussen Spoor en Singel)

Antwoordopties	Percentage reacties	Aantal reacties
Ja	75,0%	3
Nee	25,0%	1
Anders, namelijk:	0,0%	0

Afbeelding 32: Uitbreiding van het eigen netwerk door betrokkenheid met het collectief

Blijven de respondenten betrokken als dezelfde diensten commercieel of door de overheid worden aangeboden?

Helenaveen:

Tabel 52: Betrokkenheid als elders hetzelfde wordt aangeboden (Helenaveen)

Antwoordopties	Percentage reacties	Aantal reacties
Weet ik niet	14,8%	4
Ja	74,1%	20
Nee	11,1%	3

Enkele toelichtingen:

- In ons dorp werken we voor elkaar, zonder dat het meteen geld moet kosten
- Solidariteit in dorpsgemeenschap
- Hoe korter de "lijntjes" hoe beter/snelser de uitvoering! Doordat men elkaar bijna allemaal kent is voor sommige de drempel om hulp te vragen niet zo hoog, en weten de helpende beter hoe men kan/moet omgaan met hulpzoekende!
- hulp wordt geboden door mensen uit eigen omgeving

Noorderzon:

Tabel 53: Betrokkenheid als elders hetzelfde wordt aangeboden (Noorderzon)

Antwoordopties	Percentage reacties	Aantal reacties
Weet ik niet	12,5%	1
Ja	87,5%	7
Nee	0,0%	0

Enkele toelichtingen:

- Wij kunnen dat veel beter en veel goedkoper en ik kan er zelf nog wat door verdienen
- Om zo zelfstandig en onafhankelijk mogelijk te blijven
- Wanneer het minder zou gaan kosten allemaal, zeker wel.

Tussen Spoor en Singel:

Tabel 54: Betrokkenheid als elders hetzelfde wordt aangeboden (Tussen Spoor en Singel)

Antwoordopties	Percentage reacties	Aantal reacties
Weet ik niet	0,0%	0
Ja	100,0%	3
Nee	0,0%	0

Enkele toelichtingen:

- Ik houd van kleinschalig en alles zelf in de hand houden
- Dichtbij geregeld vind ik prettiger
- Want het is sociaal en aan plek gebonden

Appendix C – Interviewverslagen

Inleiding

Voor mijn onderzoek naar de motivaties en achtergronden van burgers die zich aansluiten bij burgercollectieven heb ik naast het uitzetten van een enquête ook mensen geïnterviewd. Met de interviews konden antwoorden van de enquête namelijk uitgebreider worden besproken en bovendien kon dieper ingegaan worden op dingen die opvielen in de antwoorden. De mensen die geïnterviewd zijn hebben zelf aangegeven dat ze hieraan wilden meedoen. De nodige voorkennis kwam deels uit de enquête, maar ook de achtergrond van de collectieven had ik al onderzocht in aanloop van het onderzoek. Het was de bedoeling om van elk collectief drie mensen te interviewen, waarvan elk persoon een andere functie had dan de andere twee. Bij voorkeur wilde ik een bestuurslid, een andersoortig actief lid en een gebruikend of slapend lid interviewen. Vanwege onder andere de zeer lage respons vanuit Tussen Spoor en Singel hebben de interviews op deze manier alleen plaats gevonden bij Helenaveen en Noorderzon. Een van de initiatiefnemers van Tussen Spoor en Singel is uiteindelijk geïnterviewd om zowel over de persoonlijke motivaties als het collectief *an sich* te bespreken. Bronnen over de buurtgroep zijn immers schaars. Daarom is het interview wat uitgebreider dan de meeste andere in dit onderzoek.

Helenaveen heb ik op zondag 16 maart bezocht om interviews af te nemen. Allereerst had ik een afspraak met een man van in de zeventig die als lid vooral hand-en-spandiensten uitvoerde en geen bestuurlijke of organiserende taken had. Daarna sprak ik met een vrouw van begin tachtig, die in de enquête aangaf soms gebruik te maken van diensten, maar verder op de achtergrond verbleef en graag alleen betaalde. Als laatste sprak ik met een voormalig bestuurslid. Deze vrouw van in de vijftig was al gestopt met bestuurstaken, maar voor de vergelijking tussen verschillende functies als nog een interessante bron.

Op donderdag 20 maart ben ik afgereisd naar Amsterdam, waar ik verspreid over de stad afspraken had. De opzet was ook hier gelukt. Mijn eerste afspraak was met een aspirant-lid van begin vijftig die zichzelf als gebruikend lid had omschreven in de enquête. Daarna had ik een afspraak met een van de bestuursleden van Noorderzon, een man van achter in de zestig. Als laatste sprak ik met een mevrouw van in de zeventig die dingen organiseert binnen het collectief. Op vrijdag 11 april heb ik in Utrecht een interview afgenomen bij een van de initiatiefnemers van de buurtgroep Tussen Spoor en Singel.

Tijdens de interviews werden allereerst vragen gesteld over de keuze om lid te worden van het betreffende collectief. Daarbij werd onder andere ingegaan op de concrete aanleiding tot het besluit om deel te nemen, de motivaties die daarbij hoorde en of deze motivaties door anderen ook belangrijk zijn. Vervolgens werd gevraagd naar de betrokkenheid van de geïnterviewde. Hierbij kwamen ook zaken als de professionele achtergrond en vrijwilligerswerk ter sprake en hun invloed op het werk voor het collectief. Bovendien werd gevraagd naar wat het de geïnterviewde persoonlijk oplevert om lid te zijn en of er vaardigheden missen in de huidige groep deelnemers. Als laatste onderwerp werd de toekomst van zowel de betrokkenheid van de geïnterviewde als de toekomst van het collectief besproken. Besproken werd of de geïnterviewde lid wilde blijven in de toekomst en welke overwegingen daarin meespelen. Daarnaast gingen de vragen over mogelijke redenen om het lidmaatschap te beëindigen en welke uitdagingen het collectief in de toekomst kon tegenkomen.

De interviews zijn in dit verslag niet letterlijk weergegeven met vraag en antwoord. Er is voor gekozen om een verhalend geheel te maken van de informatie uit de interviews, om zo het leesplezier te vergroten. Hier moet bij vermeld worden dat er geen informatie is toegevoegd. Ook mijn eigen mening is niet aan het verhaal toegevoegd. Alle informatie is afkomstig van de geïnterviewde personen.

Appendix C1 – Interviewverslag Helenaveen – 16 maart 2014

1. Interview met een uitvoerend lid

Geboren 1938, man. Lid sinds de oprichting in december 2009.

Keuze voor lidmaatschap

De concrete aanleiding voor mij om mij aan te sluiten bij de Zorgcoöperatie had te maken met de sluiting van de tennisvelden. Nog voor de Zorgcoöperatie bestond was bij die tennisvelden een kantinegebouw gevestigd. Maar het was meer dan een tenniskantine: veel ouderen kwamen daar overdag naartoe om een potje te kaarten of te kienen. Het was dus een soort hangplek voor ouderen. Toen de tennisclub ging verhuizen naar het nieuwe sportpark verderop, kwam de kantine leeg. Wat zou betekenen dat de ouderen hun dagbesteding ook kwijt zouden zijn in het dorp. Vrijwel direct daarna is de Zorgcoöperatie opgericht. Bij de oprichtingsvergadering was ik zelf aanwezig. De Zorgcoöperatie had plannen om een paviljoen te bouwen dat veel mooier was dan die kantine en uiteindelijk is dat paviljoen ook gebouwd. Nu kunnen in de Gouden Helm (het nieuwe dorpsgemeenschapshuis, red.) de ouderen bijvoorbeeld ook even dutten, dat kon niet in de kantine.

De plannen zouden de ouderen een mooie dag zou geven en daarom heb ik mij vanaf het moment van oprichting aangesloten. Ik wilde me inzetten zodat de ouderen iets te doen konden hebben. Ik steun iedere vereniging die me persoonlijk aan het hart gaat. Dan bedoel ik geen hobbyclub, zoals een tennisclub, wat dat is alleen voor tennissers, maar organisaties die er zijn voor de gemeenschap. Zoals de fanfare, de carnavalsvereniging en de coöperatie. Het is een hobby, of zelfs een passie van mij, om met ouderen te werken. Elke dag ben ik daarom wel bezig met "de oudjes". Elkaar helpen vind ik belangrijk. Wij als gemeenschap moeten elkaar helpen. En als we elkaar helpen dan hebben we een prachtig leven. Die solidariteit heb ik van mijn ouders geleerd en dat is niet veranderd. De neiging om aandacht te vragen als er iets is zit in de aard van het beestje. Ik geloof ook dat bij de andere leden in de coöperatie dat het belangrijkste is om mee te doen, die solidariteit, het helpen van andere mensen. De Zorgcoöperatie wordt dan ook als iets zeer positiefs ervaren door iedereen. Het belangrijkste blijft voor mij echter het helpen van mensen. Of dat nu met een coöperatie, een stichting of iets anders is dat maakt niet uit.

Betrokkenheid

Ik ben betrokken bij de zorgcoöperatie als uitvoerend lid. Dat wil zeggen dat ik help waar ik kan helpen. In het dorp deed ik al mee aan stoepen vegen en bomen snoeien, maar met de coöperatie is daar meer bijgekomen. Zo werd er een sneeuwploug begonnen vanuit de coöperatie. Daar heb ik mij toen ook meteen bij aangesloten. Het verschilt erg hoe vaak die taken uitgevoerd moeten worden. Vorig jaar lag er elke dag sneeuw en waren we dus bijna elke dag bezig. Ik zit niet in de organisatie van de sneeuwploug, maar ik ben gewoon een werkmans die de sneeuw komt scheppen bij mensen.

Voor de coöperatie gebruik ik niet veel van de vaardigheden die ik in mijn loopbaan heb opgedaan. Ik heb het Staatspraktijkdiploma Boekhouden gevolgd en ben bij een bank gaan werken, waar ik me heb opgewerkt tot directeur. Daarvoor werkte ik op het boerenbedrijf van mijn ouders. Op mijn 40^e ben ik tuinder geworden. Ik ben als vrijwilliger altijd erg actief geweest, waarbij ik veel gehad heb aan het feit dat ik directeur was. Mijn bestuurservaring kon ik goed gebruiken voor verschillende besturen, zoals in de rooms-katholieke kerk waar ik penningmeester was en mijn voorzitterschap van de voetbalclub. Iedereen heeft talenten en die moeten we benutten, vind ik. Mijn talent is werken met ouderen. Omdat ik me niet direct bemoei met de organisatie van de coöperatie durf ik niet te zeggen of er vaardigheden missen. Voor de behoeften die er nu zijn loopt het wel, geloof ik. De mensen zijn erg enthousiast over wat er gebeurt vanuit de coöperatie en de organisatie loopt ook goed naar mijn idee. Misschien als ze meer gaan doen dat dan behoefte aan bepaalde vaardigheden duidelijk wordt. Dan heb je misschien meer personeel, financiën en klanten nodig en dat moet je zien aan te trekken.

Wat de coöperatie betreft heb ik mij echter bewust afzijdig gehouden van bestuurstaken. Dit komt omdat ik te eigenwijs ben om in een bestuur te overleggen en zoveel mogelijk alleen doe. Vergaderen vind ik ook maar verknoei van tijd, zonder vergaderen heb je immers geen ruzie. Liever heb ik de regie zelf in handen en neem ik zelf het initiatief als ik dingen verkeerd zie gaan, maar dat kan niet in een coöperatie. Er kunnen geen twee kapiteins op hetzelfde schip zitten. Naast de coöperatie ben ik dan ook actief met mijn eigen stichting, waarmee ik uitstapjes verzorg voor ouderen. Dit valt misschien buiten de coöperatie, maar ik zie mijzelf niet als een concurrent maar meer als collega.

Wel ga ik naar bijeenkomsten en ledenvergaderingen als ik de tijd heb. Dan meng ik me ook wel in het gesprek, maar ik leg me er graag bij neer als ze anders beslissen en gelijk krijgen. Toen de bouw in de beginfase stond, bijvoorbeeld, werd er een nieuwe keuken gebouwd in het paviljoen, terwijl er nog een

keuken was van de kantine. Ik heb toen gevraagd of dat wel nodig was, vanwege de kosten. Maar het bestuur had de financiën ervoor geregeld en ik kan alleen maar zeggen dat ze het uiteindelijk prima hebben gedaan. Achteraf had ik dus geen gelijk gehad. Ook op informele wijze praat ik wel eens met het bestuur over hoe ik dingen zou aanpakken, maar echt bestuurlijk actief ben ik dus niet.

Voor de taken via mijn eigen organisatie, maar ook voor die van de coöperatie heb ik weinig terug nodig van de mensen. Geld hoef ik niet, dat stort ik dan meteen op een of ander fonds. Ik heb wel eens geld gekregen maar dat zette ik dan op het fonds mijn stichting. Mensen hoeven geen dankjewel te zeggen. Als de mensen bijvoorbeeld naar buiten kunnen om te wandelen omdat ik de sneeuw heb weggehaald dan wordt ik daar al gelukkig van. Ook dat eenzame ouderen samen kunnen hobbyën, met elkaar aan tafel zitten en kunnen eten maakt me gelukkig. Omdat ik me het niet kan voorstellen om de hele dag alleen thuis te zitten, doet het me goed dat ik daar iets aan kan doen. Dat geeft me genoeg voldoening om zolang het gaat ermee door te gaan.

Toekomst

In de toekomst ga ik er van uit lid te blijven. Nu help ik mensen. Over tien of vijftien jaar gaan we zelf naar de coöperatie als klant. Verder wil ik lid blijven omdat ik de instelling die ik goed vind wil steunen hoe ik kan, in dit geval de coöperatie. Of het nu met contributie, mijn handen, mijn verstand of mijn netwerk is. Ook als diensten ergens anders te krijgen zijn denk ik lid te blijven. Het gaat er voor mij om dat het doel is om mensen te helpen. Ouderen kunnen bijvoorbeeld ook eten krijgen via Tafeltje Dekje. Hoewel daar wel een zekere sociale kant aan zit, is het toch een bedrijf. De coöperatie is de praktische kant van het doel om mensen een ruimte te geven om vrij dingen te kunnen doen. Als bij de coöperatie het doel gaat worden om geld te verdienen of als het eetpunt uitgroeit tot een plek waar mensen buiten de doelgroep goedkoop gaan eten, dan zou ik daar zeker problemen mee hebben. Als iedereen voor elke dienst betaald moet worden, of het bestuur besteedt het geld aan andere zaken dan het doel, dan zou ik niet meer betrokken willen zijn. Natuurlijk moet er soms iets gevierd kunnen worden door het bestuur. Dat hoort erbij, maar er moet niet elke week een uitstapje gemaakt worden. Ik kan het me echter niet voorstellen dat dit zou gebeuren. Het opzeggen van mijn lidmaatschap zie ik dan ook niet zitten, maar zeg nooit: nooit.

Voor de coöperatie zelf is het in de toekomst belangrijk om dingen te blijven proberen. Niet alle bedachte activiteiten werken altijd. Zo was er een plan om alleenstaanden met vervoer naar een dorp verderop te brengen naar de supermarkt en daar te gaan winkelen onder de begeleiding van een chauffeur. Dit is op niets uitgelopen, maar dat is niet erg. Je moet soms ontdekken dat dingen hier niet kunnen die elders wel werken. Wie weet is er over een tijdje wel genoeg behoefte aan.

Iets anders is eventuele groei in de toekomst. Op het moment zijn deze plannen helemaal niet aan de orde, maar het zou kunnen gebeuren dat men wil uitbreiden. Het is goed om te beseffen dat je iets kunt opbouwen en iets afbreken op hetzelfde moment. Stel dat men in de toekomst wil uitbreiden met een nieuw gebouw op een andere plek in het dorp, dan kan de Gouden Helm daar onder lijden. Het is dus misschien goed om de vraag te stellen of het wenselijk is om te willen groeien. Ikzelf denk van niet. Nu worden er 6 mensen geholpen, maar stel dat het eetpunt uitgebreid wordt tot mensen van 65+. Is dat wel goed voor de gemeenschap? Toch is dit geen grote zorg voor mij of de coöperatie op dit moment. Concrete uitdagingen dienen zich wel aan.

2. Interview met een gebruikend/betalend lid

Geboren in 1930, vrouw. Lid sinds de oprichting in december 2009

Keuze voor lidmaatschap

Vanaf de oprichting ben ik lid van de Zorgcoöperatie Helenaveen. Voor mijzelf was er niet een directe aanleiding om lid te worden. Bij de oprichting hadden ze plannen voor dagbesteding voor ouderen. Om die plannen van de grond te laten komen hadden ze mensen, leden, nodig. Als er niet genoeg mensen meedoen houdt het ook weer op voor dit soort ideeën. Ik ben dus niet lid geworden om meteen te gaan wonen in de zorgwoningen die gebouwd zijn hier in het dorp. Dat wil ik zoveel mogelijk op afstand houden. Sowieso ben ik helemaal niet zo'n verenigingsmens. De belangrijkste reden om lid te worden was om te zorgen dat voor de mensen die van de dagopvang gebruik wilden maken het mogelijk te maken dat ze daar heen konden gaan. Zonder geld lukt dat niet en dan zitten die mensen thuis. Ik moet er zelf niet aan denken om daar twee keer in de week te gaan zitten, want dat ligt mij niet. Misschien dat de situatie later voor mij verandert, maar nu hoeft het niet. Solidariteit vond ik dus erg belangrijk en nog steeds vind ik dat. Ik denk dat iedereen die bij de coöperatie actief is dat doet om de reden dat ze mensen willen helpen. Je hebt hier bijvoorbeeld wel eens mensen die langskomen om te vertellen wat goed is voor je om te doen. Dus ik denk niet dat het gros zich bij de coöperatie heeft aangemeld omdat ze dachten volgende week zelf in de dagopvang te zitten. Ook als die solidariteit minder nodig is en die dagopvang op een andere manier geregeld wordt verwacht ik wel lid te blijven. Het is hier namelijk maar een klein plaatsje en ik wil toch een beetje op de hoogte gehouden worden van alles.

Betrokkenheid

Als betalend/slapend lid doe ik eigenlijk niks met het lidmaatschap. Ik word eraan herinnerd als ik een uitnodiging voor een vergadering krijg. Wel heb ik van een paar diensten gebruik gemaakt. Zo heb ik een paar keer de klusdienst laten komen voor een lekkende kraan. Ook ben ik bij de audicien geweest om mijn gehoor te laten testen toen de coöperatie dat geregeld had. Als het me uitkomt ga ik naar een vergadering toe als ze die hebben of iets anders interessants, maar verder heb ik er niet zoveel mee. De laatste bijeenkomst waar ik ben geweest was van de winter geloof ik, maar ik weet niet meer waar dat over ging. Het was een nogal saaie bijeenkomst, waarbij je dan een hele middag op je stoel zit. Verder doe ik maar weinig met het lidmaatschap. Omdat ik alleenstaand ben op mijn 83^e en aan de rand van het dorp woon kwamen er wel eens mensen van de coöperatie vragen of ik mee kwam doen met de dagopvang. Maar dat hoeft niet van mij. Voor de mensen die bij de dagopvang zitten is het waarschijnlijk een goede oplossing, maar ik ken tegelijkertijd genoeg mensen die zeggen dat zo'n middag hen te lang duurt. Als ik behoefte heb aan zorg vanuit de coöperatie, dan laat ik dat zelf weten. Ik heb een steeds slechter wordende oogziekte die niet te genezen is, dus het zit er vast ooit aan te komen, wie weet. Toch is het soms vervelend als anderen zich met mijn zorgvraag bemoeien en zeggen dat ik beter in de zorgflat hier in het dorp kan wonen. Bovendien zijn de huisjes in een dode hoek gebouwd waar niet veel gebeurt. Mensen die zijn komen wonen in die zorgwoningen kijken dus uit op niks. Daar heb ik geen zin in.

Naast dat ik niet veel gebruik maak van diensten heb ik ook geen actieve rol binnen de coöperatie. Wel ben ik al 25 jaar ben ik actief bij de kerk. Ik wilde het werk voor de kerk niet afstoten om te beginnen bij de coöperatie. Momenteel ben ik koster, maar daarvoor heb ik ook de bloemendienst verzorgd. Als koster was ik de hele zondagochtend en middag vanaf 8 uur bezig. Maar ook doordeweeks ben ik met kerkenwerk een paar dagen per week bezig geweest. Daar ga ik nu mee stoppen, maar als koster blijf ik actief. Het belangrijke van de kerk is dat het voelt als mijn thuis, daarom wil ik daar actief blijven. Bij de oprichting van de coöperatie kreeg ik niet het gevoel iets te moeten doen binnen de coöperatie. Ik behoor tot de groep voor wie anderen moeten werken, dat hoeft niet meer als je 83 bent, vind ik.

Ik heb niet gewerkt, maar lange tijd voor mijn ouders gezorgd. Op mijn 50^e heb ik alsnog mijn volwassen-mavo afgerond, omdat ik toch weer onder de mensen wilde komen. Bij het zorgen voor mijn moeder heb ik geleerd hoe je met dementie moet omgaan, maar met deze ervaring doe ik niks binnen de coöperatie. Wel help ik mijn schoonzus die wat vergeetachtig geworden is met afspraken herinneren. Of dergelijke vaardigheden ontbreken binnen de groep van de coöperatie kan ik niet zeggen, daarvoor ben ik er te weinig en krijg ik er te weinig van mee. Persoonlijk levert het lidmaatschap mij dan ook op dit moment niks op, nog niet. Ik voel bijvoorbeeld geen speciale waardering van anderen dat ik een betalend lid ben. Maar er zijn natuurlijk meer mensen die niet gebruiken en wel betalen. Voor mij persoonlijk is geen direct resultaat voorlopig geen reden om te stoppen met het lidmaatschap.

Toekomst

In de toekomst blijf ik ook lid van de coöperatie. Het alternatief is wonen in Deurne in een tehuis, zoals een bekende doet. Dat is wel prettig wonen, maar je kent daar niemand. Als je niemand kent om je heen heb je ook geen raakvlakken om mee te beginnen. Een belangrijke overweging is wel de betaalbaarheid. Zolang het betaalbaar is blijf ik lid. Ik heb alleen AOW en daar moet het mee lukken. Nu kom ik niks te kort, maar het kan gebeuren dat dat op een gegeven moment niet meer zo is. Ik let dan ook goed op de hoogte van de contributie. Verder heb ik er nooit echt over nagedacht om te stoppen. Zomaar stoppen is toch geen optie, dan hoor je weer nergens bij. Nu zit ik sinds 1981 alleen, dus aan alleen zijn ben ik in zekere zin wel gewend. Toch biedt de coöperatie de mogelijkheid om een praatje te maken. Sommige mensen zie je niet elke dag en die kom ik dan bij het dorps huis tegen, als ik mijn schoonzus daar breng bijvoorbeeld. Als dezelfde diensten ergens anders worden aangeboden blijf ik daarom wel bij de coöperatie. Ik heb een huishoudelijke hulp die ik zelf in Deurne heb geregeld via het WMO-loket, niet via de zorgcoördinator die nu in het dorp zit. Toch blijf ik lid, vanwege de mensen van hier. Voor de toekomst van de coöperatie zie ik weinig uitdagingen. In het algemeen bij vrijwilligerswerk is het een uitdaging om genoeg vrijwilligers te vinden en ook te blijven vinden. Zo ook bij de zorgcoöperatie denk ik. Iets anders is de snelheid van dienstverlening, bijvoorbeeld bij de klusdienst. Een aanvraag hiervoor gaat dan via het bestuur en die bellen dan een van de twee klusjesmannen. Die moet vervolgens allerlei formulieren invullen. Dat vindt die klusjesman ook alleen maar lastig. Het behandelen van het papierwerk duurt lang en dat werkt niet goed. De volgende keer had ik de klusjesman wel direct gebeld om van die formulieren af te zijn en toen was het sneller geregeld.

3. Interview met een oud-bestuurslid, huidig uitvoerend lid

Geboren in 1961, vrouw. Lid sinds de oprichting in december 2009.

Keuze voor lidmaatschap

Als een van de initiatiefnemers ben ik vanaf het begin betrokken bij de zorgcoöperatie Helenaveen. Voor mij was de directe aanleiding om actief te worden het feit dat mijn moeder naar een grotere afdeling moest van het verzorgingshuis waar ze woonde, in een dorp verderop. Bij mij kwam meteen de vraag op: kunnen wij dit niet zelf regelen? Vervolgens kwam het klooster vrij wat mogelijkheden gaf. Er werd door de dorpsraad een werkgroep opgericht samen met de kruisvereniging om mogelijkheden te onderzoeken. Samen met iemand van de kruisvereniging had ik het idee voor een coöperatie en deze is vervolgens in 2009 opgericht, met mijzelf in het bestuur.

Mijn drijfveer was vooral dat ik vond dat ouderenzorg anders moest kunnen en veel dichterbij geregeld. Ik vond het belangrijk dat er inspraak en invloed zou komen op hoe de zorg werd ingericht voor mensen in Helenaveen. Die inspraak heb je niet bij grote verzorgingstehuizen, maar op kleine schaal kun je die wel krijgen. In een kleine kern kunnen dingen duurzaam, persoonlijk en goedkoper geregeld worden. Ook vond ik het belangrijk meer onderdeel te zijn van de samenleving en een aandeel te hebben daarin en dat vind ik nog steeds. Het is belangrijk te beseffen dat we onderdeel zijn van een groter geheel. Ik wilde me dienstbaar maken. Deze motivatie werd breed gedragen merkte ik bij de anderen in de coöperatie. Ook in het bestuur voelde ik echt een klik van een bepaald soort gedeeld idealisme. Alleen de visie op de praktijk verschilde een keer, dat kan. Veel mensen in het dorp denken dat ze pas lid moeten worden als ze zorg of hulp nodig hebben, maar dat is niet zo. Bij hen leeft dus niet zo dat solidariteitsgevoel om samen als dorp zorg te dragen voor de kwetsbaren. Er zijn mensen in het dorp die niet ergens lid van willen zijn waar ze niet direct iets voor terugkrijgen, dat geldt niet voor mij. Maar natuurlijk doe ik het ergens ook wel vanuit eigenbelang. Ik wil later uiteindelijk ook gebruik maken van de zorgcoöperatie. Ik heb liever steeds bekenden om mij heen, dan dat ik later in een luxe zorghotel ga zitten of iets dergelijks. Wat bovendien zo mooi is aan een coöperatie, is dat je ook dingen met bedrijven kan afspreken. Die zakelijke mogelijkheden heb je niet bij een vereniging. Ik ben dus erg blij met de coöperatie in ons dorp.

Betrokkenheid

Mijn betrokkenheid was een tijd op twee niveau's. Zo ben ik secretaris in het bestuur geweest en hield ik mij bezig met notuleren bij vergaderingen, de post, bij sollicitaties aanwezig zijn, etc. Naast mijn bestuursfunctie was ik ook in de uitvoer actief bij de dagbesteding. Dan was ik vaak meer dan een dag per week bezig met de coöperatie. Dat ik zowel uitvoerend als besturend actief was leverde problemen op. Ik was te betrokken. Bovendien moest ik door ziekte de kaarten opnieuw schudden en afstand nemen van de coöperatie. Nu ben ik nog steeds lid, maar ik ben op een andere manier bezig. Ik wilde graag veel vernieuwende dingen uitproberen die andere mensen niet zo zagen, dat was ook het slijt bij mijn weggaan uit het bestuur. Dat ik wat alternatief ben in de zorg gaf meningsverschil in de samenwerking, maar ik ben met een goed gevoel weggegaan. Daar heb ik van geleerd en daarom ben ik nu ook met een ander project bezig. Bij de coöperatie ben ik nu aan het begin van het seizoen weer uitvoerend bezig met het onderhouden van de kruidentuin die we hier hebben. Dat doe ik zo'n uur in de week.

De afgelopen periode heeft me goed laten zien wat mist in zo'n coöperatie. Doordat iedereen bevlogen is en met passie samen aan een doel werkt kan er frictie ontstaan. Dat betekent niet meteen ruzie, maar vaak juist een niet-uitgesproken probleem. Dit heeft te maken met de verwevenheid van persoonlijke contacten in de coöperatie. Iedereen wil de lieve vrede bewaren. Je wil niet dingen onnodig op de spits drijven, omdat je ze misschien niet zo belangrijk vindt, maar daardoor wordt de situatie ook niet opgelost. Wat dus miste was een mengvorm van begeleiding voor conflictbemiddeling, duidelijke communicatie en begeleiding in relaties. Het moeilijke is namelijk dat je geen functioneringsgesprekken kan voeren zoals in een bedrijf. Dat doe je niet in een coöperatie. Het probleem van communicatie speelde ook naar de gemeenschap toe. Bij de oprichting kregen we namelijk veel tegenstand van een mevrouw die zich lange tijd al inzette als vrijwilliger voor de basisschool. Die voelde zich namelijk niet gezien. Het geeft maar aan hoe goed je moet nadenken over wat er al is in het dorp en wat je daarmee moet doen als je iets begint.

Voor mijn werkzaamheden bij de coöperatie heb ik veel gehad aan mijn professionele achtergrond. Tegenwoordig werk ik in de land en tuinbouw, maar voorheen werkte ik in de zorg. Zo werkte ik in een ziekenhuis, een psychiatrisch ziekenhuis en in de thuiszorg. In de zorg leerde ik het belang van persoonlijk contact en persoonlijke aandacht bij zorg. Doordat ik toen werkzaam was in de zorg heb ik

eigenlijk doorgekregen hoe het werkte en welke instanties er allemaal waren. Dit gaf een belangrijke achtergrond om te kunnen beginnen met de dagbesteding, omdat je weet waar je aan moet denken. Nu hebben we bijvoorbeeld een AED hangen. Zonder die achtergrond was het misschien niet van de grond gekomen zoals het nu is. Dat ik leiding heb gegeven aan een paar mensen op de werkvloer heb ik echter niet kunnen gebruiken voor de coöperatie naar mijn mening. Daarvoor lagen de betrokkenheid en de belangen toch anders. Bovendien hoef ik niet per se de leiding te hebben, omdat ik niet dingen onnodig de spits op wil drijven. Ook mijn werk in de land- en tuinbouw heeft bijgedragen. Als permacultuрист geloof ik in sociale duurzaamheid en dat heeft ook betrekking op de zorg. Thuis op het bedrijf ben ik dan ook steeds actiever aan het worden met de ontwikkeling van een moestuin, gedeeltelijk met mensen van de coöperatie. Ook als vrijwilliger ben ik erg bezig met mondiale bewustwording op het gebied van sociale duurzaamheid, waardoor ik me binnen het dorp heb kunnen onderscheiden. Mensen weten wat ze aan me hebben en waarvoor ze mij kunnen inschakelen. Voor de coöperatie heeft me dat geleerd dat je door ergens voor te gaan met integriteit en enthousiasme mensen uiteindelijk meekrijgt. Ik zit niet meer in het bestuur, maar mijn plan van gezond eten te gaan regelen via de moestuin is toch opgepikt.

De coöperatie levert mij veel op. Ten eerste heb ik door de coöperatie een positie van herkenning en erkenning gekregen. Mensen weten je te vinden en weten waarvoor ze je nodig kunnen hebben. Verder levert het mij later hopelijk goede zorg in mijn eigen dorp op, al vind ik dat nog wel ver klinken. Voor het gezin is het wel een belasting geweest al die activiteit bij de coöperatie, waardoor ik minder ben gaan doen. Of ik met de zorgcoöperatie later ook voor mijn kinderen goede zorg geregeld heb weet ik echt niet. Dat is erg ver weg. Desondanks ben ik erg trots op wat er is bereikt met de coöperatie en wat het nu doet. Het dorps huis was er niet zonder coöperatie gekomen. Daar is veel geld voor nodig en dat redt je niet met een vereniging. Verder heb ik inderdaad de invloed gekregen die ik wilde op de zorg. Voor mezelf haal er ik in ieder geval veel uit en dat maakt het voor de langere termijn ook genoeg om ermee door te gaan.

Toekomst

Lid van de zorgcoöperatie zal ik dus ook wel blijven in de toekomst. Ik kan me niet voorstellen om het lijntje door te knippen. Een coöperatie is zo'n mooie democratische manier van dingen zelf regelen. Dus om mijn lidmaatschap te beëindigen zou er veel moeten gebeuren. De hoogte van de contributie speelt daar bijvoorbeeld echt niet in mee voor mij. Maar zoals ik eerder zei zijn er wel uitdagingen voor de coöperatie. De coöperatie werkt goed, maar er is eigenlijk al een klein instituutje gevormd. Zo'n kleine club blijft toch kwetsbaar door al die persoonlijke verhoudingen. Conflictvermijdend gedrag is niet goed. Het is mooi dat iedereen bezig is met zijn passie, maar die persoonlijke banden maken het wel een zwak geheel.

Communicatie is erg belangrijk zowel binnen de organisatie als naar de gemeenschap toe. Zo hadden we op een gegeven moment geen nieuwe ouderen meer voor de dagbesteding. Toen bleek dat we de dagbesteding teveel gepromoot hadden, wat mensen weer afweerde. Mensen wilden met rust gelaten worden. Communicatie is dus altijd een uitdaging. Nu met een zorgcoördinator in dienst komt er hopelijk een professionaliseringsslag. Ik hoop dat dat goed is voor de onderlinge omgang en communicatie en dat zij ervoor kan zorgen dat er meer lijn komt in de zorgcoöperatie. Dat het geen *free-wheeling* blijft van vrijwilligers. Zo kan zij de ondersteuning bieden die miste. Een andere nieuwe ontwikkeling is de aanstelling van de nieuwe bestuursleden. Ik ben benieuwd hoe het zich ontwikkelt, alhoewel ik vertrouwen heb in hoe alles geregeld gaat worden in de toekomst. In Helenaveen is gelukkig een klimaat van vrijwilligers en een goede voedingsbodem voor de coöperatie via het dorps overleg. Tot nog toe is er genoeg potentie voor vrijwilligerswerk in Helenaveen. De ouderen zijn echter nu nog erg afhankelijk. Ik verwacht dat later er een nieuw slag ouderen zal zijn die meer zelf zal regelen. Dat zie ook zo voor mijzelf voor me.

In de verdere toekomst is het een uitdaging om te kijken of het mogelijk is in andere kernen van Deurne meer participatiesamenleving op te wekken. Kan in andere dorpen ook wat wij doen? Het hoeft niet eens per se een zorgcoöperatie te zijn, misschien een dorpscoöperatie, maar in ieder geval een coöperatie. Natuurlijk moet het wel passend zijn op de situatie daar en op een eigen manier. Kijken of er een coöperatie – dorpscoöperatie, niet eens per se zorgcoöperatie – ook mogelijk is andere kernen.

Appendix C2 – Interviewverslag Noorderzon – 20 maart 2014

1. Interview met een gebruikend (aspirant-)lid

Geboren in 1961, vrouw. Lid sinds 1-1-2014

Keuze voor lidmaatschap

Sinds januari 2014 ben ik aspirant-lid van de coöperatieve vereniging Noorderzon. De reden om op zoek te gaan naar een dergelijk initiatief kwam onder andere omdat ik steeds slechter loop en op twee hoog woon. Via een vriendin kwam ik in contact met Noorderzon. Zij had een artikel gelezen in Het Parool over een introductiebijeenkomst van Noorderzon en vroeg of ik mee wilde gaan. De introductiebijeenkomst werd door Han de Jong verzorgd. Het verhaal dat hij vertelde over het combineren van wonen en werken met een groep in een pand en het allemaal samen doen sprak mij erg aan. De boodschap was dat je als oudere nog altijd peultjes kunt doppen. Bovendien kun je met het plan zelf aangeven hoeveel uur je wil blijven werken, tot bij wijze van spreken je 75e of nog later. Ik zit nu in de WAO, maar op deze manier hoopte ik in de toekomst toch een deel van mijn eigen inkomen weer te verdienen. Het geplande restaurant op de begane grond stelt de bewoners in de nabije toekomst in staat om geld te verdienen afhankelijk van het gewerkte aantal uren, wat van de huur van hun appartement wordt afgehaald.

Naast het verhaal van samen wonen en werken was het financiële voordeel ook een motivatie voor me. De sociale huur is omlaag gegaan en daardoor val ik er nu net buiten. De vrije sector is te duur voor mij met mijn huidige inkomen, dus de coöperatie biedt mij een andere manier om aan een woning te komen waar ik geen trappen hoeft te lopen. Ik miste ook inspraak op zaken als de hoogte van mijn huur en over mijn omgeving. Je bent aan de goden overgeleverd als je een andere woning zoekt in Amsterdam. Met de coöperatie wordt samen overlegd waar het pand gaat komen, welke bedrijfjes er komen en wat de hoogte van je huur is. Bovendien maak ik deel uit van een nieuwe ontwikkeling door de energieneutrale plannen voor het pand. Bij het pand willen ze zonnepanelen en een moestuin op het dak neerzetten. Ik ben tuinier met een eigen, grote moestuin en mij lijkt het prachtig om dat op mijn dak te hebben. Nu is dat toekomstmuziek voor mij, maar via de coöperatie is er dus een versnelde manier om daarmee aan de gang te gaan.

Mijn netwerk is via de coöperatie weliswaar uitgebreid, maar ik had daar helemaal niet bewust bij stil gestaan toen ik lid werd. Dit is iets dat ik heb gemerkt dat gebeurde. Bij een ledenvergadering zaten we bijvoorbeeld een keer in een pas geopend huiskamerrestaurant van een jong stel. Daarin zat ook een klein winkeltje. Nu handel ik voor hobby in antiek en curiosa en daar had zij interesse in. Zo kwam ik dus in contact met een voor mij interessant persoon. Het is meer een bijkomstigheid dan dat ik het opzoek. Wat ik wel leuk vind aan die initiatieven is dat je alle dingen samen doet en dan heb je gewoon veel meer kansen dan dat je alles in je eentje moet doen en nergens geld voor hebt. Al deze punten zijn nog steeds belangrijk. Noorderzon is voor mij de plek waar ze allemaal samenkomen.

Bij de anderen zullen dezelfde redenen leven, denk ik. De meesten zijn erg enthousiast over het verhaal. Er zitten mensen bij die tot hun honderdste willen werken. Wat ik soms jammer vind is de manier waarop anderen hun motivaties invullen. Zo zitten er bij voorbaat al heel veel zorgelementen in die de coöperatie wil inbouwen in het pand. Ik denk juist: stop er nou geen huisarts en verpleegster in, maar zorg dat je in het pand kan fitnessen. Ze gaan er bij voorbaat vanuit dat ze behoeftig worden. Dat vind ik kletskoek. Mijn vader is 86 en fietst en doet alles nagenoeg zelf. Zorg er dus gewoon voor dat je daar gratis kan fitnessen in plaats van die huisartsenpost. Men is te gefocust op dat ze straks hulp nodig hebben, van elkaar of via gezamenlijke inkoop, terwijl ik het juist van de andere kant bekijkt. Dit vooral heeft te maken met dat ik verreweg de jongste ben met 52. Na mij zijn ze ongeveer 65 en de oudste is 84. Mocht de situatie voor mij veranderen dat mijn motivaties niet meer opgaan, dan zijn er geen andere redenen om te blijven. Over het aansluiten bij Noorderzon heb ik namelijk veel nagedacht en nog steeds doe ik dat wel hoor. Ik woon sinds mijn 28e alleen en dat bevalt me uitstekend. En bij de woongroep woon je weliswaar alleen, maar tegelijkertijd wordt er wel van alles van je gevraagd. En ik vind het eenmaal heel prettig om onafhankelijk en zelfstandig te wonen. Dus mocht ik een woning vinden met een tuin en een werkruimte dan ben ik direct lid-af bij de coöperatie.

Betrokkenheid

Momenteel ben ik aspirant-lid, maar ik word overal bij betrokken. Als er plek is en ik wordt geaccepteerd

door de groep, dan wordt ik volwaardig lid. Als aspirant-lid ben ik aanwezig bij alle ledenvergadering en lees ik de mail over de coöperatie. Dus ik doe en denk op die manier mee, maar omdat ik in de WAO zit kom ik energie te kort om nu dingen uit te voeren. Als er een plan klaar is kan ik mee doen, maar omdat ik niet veel energie heb ben ik niet iemand waar je 100% op kan rekenen. Dat kan ik zelf namelijk ook niet. Daarom heb ik ook geen andere functie overwogen. Dus ik ga vooral naar de ledenvergadering. Dat is één keer in de twee maanden. Verder lees ik alles wat er te lezen valt.

Mijn professionele achtergrond is in de financiële dienstverlening. Ik werkte bij een leasebureau voor grote bedrijfsobjecten (vliegtuigen, mammoetkranen). In 22 jaar heb ik me kapot gewerkt en na steeds kort terug gekeerd te zijn moest ik er uiteindelijk mee stoppen. Bij de coöperatie zou ik als volwaardig lid mijn bancaire kennis goed kunnen gebruiken voor het financiële plaatje. Bijvoorbeeld om te zien waar ze het geld vandaan willen halen voor het pand en dergelijke. Ze zijn nu wat dat betreft ook nog niet ver. Als ik er naar kijk zet ik grote vraagtekens en denk ik dat ze dromen. Maar goed, dan moet ik zelf met een ander verhaal komen. Zoals ik al zei durf ik niet ergens in te springen, omdat ik bang ben niet meer losgelaten te worden als men weet dat ik financieel expert ben. Dus het is echt een potentiële actie. Als vrijwilliger verzorg ik mijn vader en vroeger deed ik dat ook voor mijn moeder. Verder help ik hem en een vriendin van mijn ouders met financiële administratie. Op amateurbasis zou ik dit ook binnen de coöperatie kunnen doen voor andere leden, maar zij zullen dat waarschijnlijk liever door familie laten doen. Om de gehele boekhouding voor de coöperatie te doen moet ik niet aan denken. Mijn bijdrage kan ik leveren door te wijzen op zwakke punten in de financiële plannen. Zo kreeg de coöperatie laatst uiteindelijk toch geen pand toegewezen en wilde men weten waarom. Toen heb ik gezegd in de ledenvergadering dat het waarschijnlijk kwam omdat het financiële plaatje niet klopte. Wie weet dat ik later – eenmalig – in een financieel clubje kan komen of zoiets. Ik denk namelijk dat er een tekort aan financieel inzicht is binnen de coöperatie.

In mijn loopbaan ben ik bovendien leidinggevende geweest, maar dit gebruik ik niet voor de coöperatie. Het is juist een andere reden dat ik aarzel om actief betrokken te zijn. Iedereen staat in zo'n coöperatie namelijk op hetzelfde niveau en daar moet je voorzichtig mee zijn. Dus ik denk dat die ervaring mij juist tegenwerkt. Tegen medewerkers kun je namelijk duidelijk zeggen wat je wil, maar hier wil ik niet op tenen trappen. Tegenover de overheid zou het echter wel in het voordeel kunnen werken, omdat je als leidinggevende leert overtuigen. Maar ook dit is nu niet aan de orde.

Naast het gebrek aan financiële knowhow verbaas ik mij eerlijk gezegd over het gebrek aan inzet onder de leden. Er zijn een aantal kartrekkers die heel veel doen, zoals een Han de Jong en de vorige voorzitter, en de rest vaart maar een beetje mee heb ik het idee. Voornamelijk het doorzetten ontbreekt. Ze zijn 8 jaar bezig en er is nog steeds geen financieel plan. Veel leden runnen nog een eigen bedrijf en daar zit veel kennis die gebruikt kan worden. Het zou kunnen zijn dat ze te druk zijn met het runnen van hun eigen bedrijf. Ook is de communicatie waardeloos. Toen ik samen met mijn vriendin bij onze eerste ledenvergadering kwam werden wij niet eens voorgesteld. Op en gegeven moment kwam er ruzie tussen een paar leden en toen zijn we ook maar weer weggegaan. Toch levert betrokkenheid bij Noorderzon mij voldoening en veel energie op door bezig te zijn met andere mensen. Bovendien maak ik kennis met andere mensen, wat ik ook erg leuk vind. Verder levert het plan om het pand energieneutraal te maken en een eigen moestuin te beginnen later een verbetering van de omgeving op. Die groente komt onbespoten in het restaurant beneden. Het doel van dat restaurant is de buurt bedienen en op die manier betekenen je wat voor de omgeving waar de woongroep is gevestigd. Het feit dat je met zijn allen ergens aan werkt geeft mij ook veel voldoening. Dit is voor mij voorlopig nog wel voldoende om mee door te gaan.

Toekomst

Zoals het er nu uitziet blijf ik dus wel bij de coöperatie. Ik ben ontzettend benieuwd naar waar dit heen gaat. Naast Noorderzon ben ik ook aan het kijken naar andere projecten. In de Watergraafsmeer zit een project dat ook woonruimte biedt. Daar heb ik met diezelfde vriendin van mij gekeken, maar daar bleek het grotendeels om geld te gaan. Als je geld had kon je daar binnenkomen, maar dat hebben wij allebei niet. Noorderzon houdt heel erg vast aan 10 euro per vierkante meter. Dat ik in het restaurant ga werken kan ik mijn huur daarmee nog verlagen. Dat maakt het voor mij mogelijk om mee te doen. Hoe ze die 10 euro vol gaan houden zie ik eerlijk gezegd niet gebeuren. Voor mij zou het wel een reden zijn om te stoppen als de plannen niet realistischer worden. Anders ben ik zo nog tien jaar bezig. Voor mezelf heb ik geen termijn vastgelegd om te bepalen of ik door wil, dat niet. Binnenkort komt echter wel de begroting en daar ben ik heel benieuwd naar. Als de plannen nog steeds niet realistisch zijn dan zou het kunnen zijn dat ik opsta en zeg dat ik mij terugtrek.

Voor de toekomst van Noorderzon zie ik een paar uitdagingen. Onderhuidse spanningen maken het nu

soms moeilijk. Ik denk dat er veel oud zeer zit. Sommige mensen geven alleen maar tegengas en brengen zelf niets nieuws in. Zulke spanning moet wel uitgewerkt worden. Zoiets moet eruit, anders begin je met problemen later. Het blijft nu al niet alleen bij irritatie. Pas is er iemand opgestapt, die wees op de zwakte van het financiële plan maar waar totaal niet naar geluisterd werd. Mensen met dit soort kwaliteiten moet je echter wel gaan gebruiken. Daarvoor moet je elkaar goed kennen en weten wat elkaars sterktes en zwaktes zijn. Voor het bedrijf waar ik werkte heb ik in de ondernemingsraad gezeten en daar heb ik geleerd hoe je door iemand in te zetten op zijn kracht, geen last hebt van zijn zwaktes. De kunst is om achter ieders kracht te komen. Dan kun je een rekenneef die altijd met getallen bezig is gericht inzetten en er vervolgens van uitgaan dat hij een waterdicht financieel plan bedenkt. Als de leden elkaar niet goed kennen, dan weet je niet wat voor kracht je in huis hebt. Dat is een valkuil. Er werd wel aandacht aan besteed door een opgezette koffiegroep voor nieuwe leden, maar dat werkte niet omdat er maar weinig mensen op af kwamen. Het zal dus van belang zijn om duidelijk te maken naar de leden dat het nodig is om elkaar beter te leren kennen.

Iets anders is de overheid. Ik denk echt dat het concept van met z'n allen een pand runnen met voorzieningen beneden en tegelijkertijd de buurt erbij betrekken een fantastisch idee is. Maar de overheid zou hier ook in moeten meedoen. Noorderzon wil echter absoluut onafhankelijk zijn. Dit betekent dat je zo'n 6 miljoen alleen moet ophoesten. Dat moet je ergens vandaan zien te krijgen. Dat zal ook een ontzettend grote uitdaging zijn voor Noorderzon, om het financiële plan realistisch te krijgen zonder overheidssteun.

2. Interview met een bestuurslid (secretaris)

Geboren in 1947, man. Lid sinds 5 à 6 jaar.

Keuze voor lidmaatschap

Sinds vijf of zes jaar ben ik betrokken bij Noorderzon. Ik kwam toen wonen in Amsterdam vanuit Maastricht en binnen een week had ik een uitnodiging gekregen van Noorderzon. In Maastricht woonde ik namelijk al in een woongroep, dus ik wilde dat in Amsterdam ook graag. In een woongroep wonen past bij mij. Zo heb ik mijn hele leven eigenlijk gewoond. Dus ik heb verschillende woongroepen bezocht en aangeschreven. Vervolgens kreeg ik van Noorderzon een uitnodiging. Toen was het echt nog alleen een woongroep. Inmiddels zijn daar nieuwe elementen aan toegevoegd en is het de organisatie die het nu is. Voor mij was Noorderzon ook een leuke manier om nieuwe mensen te leren kennen. Je komt namelijk in een nieuwe stad en dan is het prettig om mensen te kennen. Dus naast dat ik lid werd van de tennisvereniging, werd ik om die reden ook lid bij Noorderzon. Bij de eerste vergadering was er toevallig een bestuursverkiezing aan de orde, maar toen was er geen voorzitter. Toen was aanvankelijk besloten een voorzitter van buiten aan te trekken, die niet bij ons wilde wonen maar wel voorzitter zijn. Dat vond ik gek, want zo maak je natuurlijk geen goede indruk. Uiteindelijk kwam ook het secretariaat vacant. Zo'n functie was mij op het lijf geschreven. Het leek mij enorm leuk om op die manier in korte tijd nieuwe mensen te leren kennen. Ik vond een leuke groep in Noorderzon, dus dat trok mij erg. Ik had in die tijd ook niet echt een baan meer. Volgens mij werkte ik een dag per week in een filmmuseum, dus ik had ook veel tijd over om iets te doen. Actief bezig zijn vind ik belangrijk. Ik ben iemand die graag dingen doet en contact legt met mensen. Nog steeds. Het is eigenlijk alleen maar erger geworden.

Binnen Noorderzon is er een verschillende benadering door iedereen denk ik. Maar iedereen vindt het natuurlijk leuk om samen in een groep te wonen en daarbij hoort het financiële voordeel dat meespeelt. Nu is door de combinatie wonen en werken er een nieuw element gekomen wat mensen aanspreekt. Dat geldt ook voor het element van zorg. Het is natuurlijk crisis in zorgland, dus dat speelt voor mensen een rol en wij kunnen dat regelen. Er komt bijvoorbeeld een zuster bij ons wonen, wat door reiskosten en overhead weg te halen zorg veel voordeliger maakt. Dat soort voordeel maakt het allemaal erg fijn. Mocht dat voordeel er niet meer zijn dan blijf ik nog steeds wel in een groep wonen. Ik ben echt een groepswooner pur sang en ik zal altijd een groep zoeken met reuring en waar je actief blijft.

Betrokkenheid

Ik ben betrokken bij Noorderzon als bestuurslid, om precies te zijn secretaris. Vanaf het begin heb ik gedacht aan een bestuurlijke functie. Ik ben echt een bestuurder. Zeker het secretariaat is mij op het lijf geschreven. Mijn taken zijn het doen van al het verslagwerk, het maken van de agenda's en uitnodigingen schrijven. Je draait natuurlijk met het hele bestuur de organisatie, maar met administratie ben je toch een beetje de spil als secretaris. Tegelijkertijd houd ik me bezig met de groepsdynamiek en met de bemensing van de commissies. Zo heb je nu de commissie energie en de commissie zorg. Die organiseren workshops op die gebieden. Wij willen bijvoorbeeld later onze energie zelf regelen, zodat de meter op nul blijft staan. Dat zal natuurlijk niet helemaal lukken, maar we willen daar zo dicht mogelijk bij komen.

Verder zijn wij met z'n drieën in het bestuur de kartrekkers voor het vinden van een pand. Wij zoeken panden en gaan dan met partijen overleggen en onderhandelen. Daarvoor hebben we ook bedrijfsplannen nodig, wat we deskundig uitbesteden. Ook zijn we veel in contact met architecten over die panden. En we moeten natuurlijk het volledige beheer van het pand allemaal zelf regelen, want het wordt ons eigen pand en niet van een woningbouwvereniging. Dus daar zijn we ook veel mee bezig. Daarnaast organiseren we met het bestuur dat voor degenen die willen vooraf aan de ledenvergadering samen gegeten kan worden. Met al deze dingen ben ik gemiddeld 20 uur per week bezig, denk ik. Uit mijn leven en loopbaan kan ik veel gebruiken voor Noorderzon. Ik heb de sociale academie gedaan en daarna nog een vervolg opleiding sociale pedagogiek in Nijmegen, wat gelijkstond aan een universitaire opleiding. Dat heb ik twee jaar gedaan. Van beroep ben ik begonnen als straathoekwerker en later opbouwwerker. Daarna ben ik beleidsmedewerker minderheden geweest. Vervolgens ben ik in de danswereld terechtgekomen en ben ik onder andere artistiek directeur van een dansfestival in Limburg geweest. Dat heb ik acht jaar gedaan, waarna ik voor mezelf begon met een eigen bureau waarmee ik in de organisatie heb gezeten van verschillende conferenties. Toen ik 59 werd heb ik besloten om naar Amsterdam te gaan, omdat ik iets met film wilde doen. Zo kwam ik bij het filmmuseum terecht. Tijdens mijn professionele carrière heb ik woongroepen opgericht in Limburg en heb ik ook professioneel onderzoek gedaan naar met twee verenigingen naar Sun Cities in Amerika en Seniorsgenossenschaften in Duitsland gedaan. Hier heb ik veel aan bij Noorderzon. Daarnaast ben ik door mijn carrière goed in het

werken met groepen. Verder heb ik veel aan mijn taalvaardigheid. Ik heb ook een tijdje carrière gemaakt in de lokale politiek als gemeenteraadslid en secretaris van de Partij van de Arbeid Limburg, dus in het politieke handwerk heb ik ook ervaring opgedaan. Netwerken is ook een vaardigheid die ik goed kan gebruiken en daarnaast heb ik goede stukken leren schrijven. Dat ik leiding heb gegeven aan mensen helpt ook erg bij mijn bestuurstaak. Je moet namelijk goed dingen kunnen uitleggen aan anderen. Je moet het extra duidelijk verwoorden, terwijl je vaak de neiging hebt om te denken dat andere mensen precies weten wat jij weet. Maar dit is natuurlijk zelden het geval. Al deze dingen kan ik voor mijn gevoel kwijt in Noorderzon. En alles wat ik niet kan daar zoek ik mensen voor. Een ander bestuurslid is bijvoorbeeld economisch heel goed en zo vullen wij elkaar aan. Nog een ander bestuurslid komt uit de vakbeweging en is een onderhandelaar pur sang. Dat is heel handig.

Binnen de groep van Noorderzon missen er echter nog wel vaardigheden. Zo missen we de financiële knowhow. We moeten natuurlijk binnenkort de financiën regelen voor het pand, want de bank gaat op een gegeven moment vragen wat we zelf gaan inleggen. Daar moeten we een plan bedenken met een externe adviseur. We hebben nu wel ideeën, maar het moet echt een plan worden. Daarnaast mis ik het ondernemend zijn. Er zijn een aantal mensen die wat consumerend zijn, of beter consuminder. Je krijgt als lid natuurlijk kansen om te werken, maar je moet je dan wel uitgedaagd voelen. Dat laatste is iets dat ik wel mis. Als we nu de samenleving zien waar alles wordt afgebroken, de zorg, de huurtoeslag en later vast ook de AOW, dan is het gewoon heel belangrijk om zelf je broek op te houden. Deze generatie denkt toch nog veel op de manier van dat je na je 65e niet meer hoeft te werken.

Naast Noorderzon ben ik ook betrokken als vrijwilliger bij een project rond energie met verschillende organisaties zoals Wij hebben kippen en Zuiderlucht hier in Amsterdam. Wij hebben ons samengebonden en een workshop over energie georganiseerd. Daarmee hebben we een paragraaf geschreven over energie die uiteindelijk ook te gebruiken wordt voor Noorderzon. Die paragraaf kan voor alle coöperaties die via Noorderzon opgericht worden wat betekenen. Ik zoek namelijk altijd bewust de verbinding met mijn leefomgeving, dus die verbinding met Noorderzon komt er altijd bij als ik iets onderneem.

Zelf haal ik veel uit mijn betrokkenheid bij Noorderzon. Ten eerste levert het heel veel arbeidsvreugde op. Ik vind het ontzettend leuk om te doen. Om in contact te zijn met allerlei colleges in Amsterdam is zeer interessant. Daarnaast houd ik er uiteindelijk natuurlijk financieel ook wat aan over. Het is de bedoeling dat als er een pand gevonden wordt dat wij – de kartrekkers – al onze energie die we er ingestoken hebben kunnen kapitaliseren. Dan room ik een bedrag van tienduizend euro eraf. Als ik bedenk dat ik meer dan 4000 uur erin heb gestoken, dan moet dat wel kunnen. Daarnaast wordt het later door het samenwonen ook allemaal goedkoper. Nu moet ik als er een lampje kapot is naar Amstelveen bellen via allerlei nummers en dan komt er iemand uit Amstelveen het lampje maken. Dat is een duur lampje. Bij ons hoeft dat later niet, want dat doen we zelf en dat bespaart gewoon veel geld. Wat het ook levert is dat wij later samen de baas zijn van het pand en van de coöperatie. We hebben dan niet alleen inspraak, maar samenspraak. Over wie er komt wonen en over de dienstverlening, dat kunnen we samen allemaal zelf bepalen. Dit soort gemeenschapsleven maakt het voor mij op de langere termijn de moeite waard om verder te gaan met de coöperatie, omdat je er gewoon zoveel voordeel van hebt.

Toekomst

Ik blijf dus in de toekomst zeker lid. In een groep waar reuring is en waar je in beweging blijft wil ik graag blijven. In mijn huidige woongroep zitten heel veel ingedutte mensen. Het lopen over de gang is voor hun al een inbreuk op de privacy. En dan woon je in het centrum. Ik wil graag zolang mogelijk actief blijven leven, anders mag het van mij ophouden. Daarom zou ik nooit willen stoppen bij Noorderzon. De enige reden die ik kan verzinnen dat ik zou stoppen is als ik bijvoorbeeld dement wordt, of echt veel minder. Het sterke van onze organisatie is echter dat wij altijd kijken naar wat iemand wel kan en niet naar wat iemand niet kan. Wij waren eens bij een project waar mensen van dik boven de 70 medische apparatuur in elkaar aan het zetten waren een paar uur per dag, terwijl ze gezellig aan het praten waren. Zij hadden zo beweging en wat te doen en dat ging prima. Als ik dat simpele werk niet meer zou kunnen doen, dan moet ik een keer afhaken, maar je kan dus heel lang actief blijven.

Voor de toekomst van de coöperatie zie ik een uitdaging in het vormen van een samenwerkingsverband tussen coöperaties in Amsterdam. Wij waren de eerste en hebben nu het wiel uitgevonden met Noorderzon, dus wij kunnen met een netwerk van nieuwe coöperaties heel veel ontwikkelen en uitwisselen. Zo kan er ook diversiteit ontstaan tussen de coöperaties die voortkomen uit onze groepen. Zo is er een andere woongroep van Noorderzon die één bedrijfje in het pand meer dan genoeg zouden vinden. Die variatie is prima en die uitwisseling daarvan lijkt mij heel leuk. Iets waar we als groep op moeten letten is de erosie van de groep. Dat is een valkuil. Wij hebben nu een groep van 50 tot en met 75 en we worden allemaal ouder. In de groep waar ik nu woon zitten te veel ouderen die niets meer

willen. Er waren een paar jongere bewoners bijgekomen maar die werden meteen door de ouderen overruled. Dingen als levendigheid moeten wel in de groep blijven. Gelukkig heeft zorgorganisatie Cordaan samen met ons de uitdaging opgepakt om een vorm van zorg te vinden waarmee je gelukkig en betrokken ouder kan worden. Een vorm waar je ook nog geprikkeld wordt. Daar speelt kleinschaligheid een rol. Verder hebben we 73 mogelijke bedrijfjes bedacht die te beginnen zijn vanuit onze organisatie. Het opborrelen van dit soort creativiteit blijft een uitdaging voor de toekomst.

3. Interview met een organiserend lid

Geboren in 1939, vrouw. Lid sinds 3,5 jaar

Keuze voor lidmaatschap

Zo'n drieënhalve jaar geleden werd ik lid bij Noorderzon. De aanleiding was dat ik via Han (secretaris) en andere vrienden merkte dat hun woongroep geen leeftijdsgrens had. Die van mij had dat wel en die had ik inmiddels overschreden. Het is niet zo dat ik me altijd georiënteerd heb op het wonen in woongroepen, maar toen ik naar Amsterdam kwam vijf jaar geleden heb ik daar wel naar gezocht. Toen ik uiteindelijk lid werd speelde het leren kennen van nieuwe mensen niet echt mee. Inmiddels had ik namelijk al aardig wat mensen leren kennen. Tegelijkertijd sloot ik me er niet voor af. Dat mijn kring groter werd was wat dat betreft een toevoeging. En andere mensen konden dan wat aan mij hebben. Ik heb voor woongroepen wel altijd een warm hard gehad. Het ouder worden met leeftijdsgenoten om je heen maakt het ouder worden veel aangenamer. Je kan elkaar dan inschakelen om hulp te geven of te ontvangen. Dat maakt het leven veel gemakkelijker en dan hoef je bovendien niet altijd alleen maar te rekenen op de kinderen.

Bij die hulp had ik verder geen concreet beeld. Nog steeds niet. Het was wel met het idee dat ik het voorlopig meer kan geven dan dat ik het zelf nodig heb. Ook het idee van werken in plaats van achter de geraniums zitten, waarbij ik niet van mezelf denk een bedrijfje te beginnen, vond ik erg leuk om aan bij te dragen. Dit werkidee is echter wel nieuw, dus dat is een nieuwe motivatie om lid te blijven. Toen ik lid werd was het vooral het wonen en zorgen voor elkaar dat aansprak. De motivatie om te werken betekent niet dat ik binnenkort in het pand allerlei activiteiten ga aantrekken omdat er geld moet komen, maar helpen en een steentje bijdragen doe ik graag. Bovendien lijkt het moeten blijven werken me ook wel griezelig. Zolang het goed gaat is er natuurlijk niks aan de hand, maar wat gebeurt er als je niet meer kan? Solidariteit is een groot goed en het is mooi om samen wat op te brengen, maar het moet wel haalbaar blijven. Voor mezelf vind ik het prettig om niet van de financiën afhankelijk te zijn en dat het alleen maar wat toevoegt.

De motivaties van andere leden lopen heel erg uiteen. Zo heb je mensen die graag willen werken via de coöperatie, al dan niet betaald. Een ander wil weer een toneelgroep opzetten en een ander een atelier. Het verschilt denk ik per persoon of het bedrijvige aspect als motivatie primair van belang is of dat het naast de wens om samen te wonen met anderen in een groep een plek heeft. Dat geldt allemaal niet voor mij. Voor mij is het vooral het samenleven en klaar kunnen staan voor een ander. Gelukkig is het zo dat je niet móet werken en dat het een aanvulling is op je verblijf in de groep. Rond die motivaties zijn op het moment bepaalde ontwikkelingen in de groep. Deze ontwikkelingen leiden niet direct tot een scheiding, maar het is niet helemaal duidelijk welke koers Noorderzon opgaat. Er zijn leden die zeggen dat wat er nu aankomt in het plan niet is wat ze wilden. Zij wilden juist alleen het wonen en zorgen delen, in plaats van ook dat werkplan, en die trekken zich een beetje terug. Dus de motivaties lopen nogal uiteen en ik zit daar wat tussenin.

Mocht ik voor het samen wonen en werken en vooral het naar elkaar omzien niet meer Noorderzon niet meer nodig hebben, dan blijf ik geen lid. Privé zijn we ook bezig met het ontwikkelen van een stadsdorp hier in de hof. Dus ik mik niet op één spoor. Voorlopig vind ik Noorderzon interessant genoeg om lid te blijven en mijn steentje bij te dragen.

Betrokkenheid

Ik zit in een commissie voor nieuwe leden bij Noorderzon. Dat betekent dat wij voor nieuwe leden in een eerste gesprek uitleggen wat de bedoeling is. Zo moet een nieuw lid in het eerste jaar actief meedraaien. Later vertellen we dat hij of zij de financiën moet laten toetsen door iemand. We vragen of er dingen opgevallen zijn waarmee wij als coöperatie voordeel van kunnen hebben. En vervolgens kijken we als commissie of we de persoon definitief voordragen als lid bij de ledenvergadering. Daarnaast ben ik met mijn partner begonnen met een initiatief om elkaar beter te leren kennen, omdat er nogal een vergadercultuur heerste bij Noorderzon en niemand elkaar echt kende. We hebben toen voorgesteld een koffiemorgen te organiseren een keer in de maand. Dat heeft een jaar gedraaid bij ons in de woonkamer, maar dat is helaas geen succes geworden. Verder stel ik onze woonkamer ter beschikking als er vergaderd moet worden. Gemiddeld ben ik zes tot acht uur bezig per maand met de commissie en de ledenvergaderingen. Wat de kartrekkers doen is niet gemiddeld voor de andere leden. De ene maand vergader ik met commissie elke week, maar nu heb ik al een paar maanden niet vergaderd. Ik ben van mezelf geen initiatiefnemer, dus ik had geen bijzonder actieve rol in gedachte. Het was echter zo dat er bepaalde dingen moesten gebeuren en dan meld ik me wel aan, ja. Nu organiseer ik wel dingen, maar de

omvang vind ik minimaal.

Bij de coöperatie kan ik enigszins wat doen met wat ik geleerd heb tijdens mijn loopbaan, al wil ik er niet te zwaar aan tillen. Ik heb zowel in het onderwijs gewerkt als in het maatschappelijk werk, nadat ik de HBO had gedaan. Eerst heb ik voor de klas gestaan op de basisschool en voor volwassenen. Daarna heb ik bij de kindbescherming gezeten en als laatste werkte ik in de revalidatie als maatschappelijk werker. Je krijgt bepaalde mensenkennis mee als maatschappelijk werker en als onderwijzer. In die functies heb ik natuurlijk ook veel kinderen en volwassenen moeten begeleiden en aansturen. Ook heb ik met het leiden van een vergadering en het schrijven van een nota er wel wat voordeel van. Mijn vrijwilligerswerk heeft me het belang geleerd van sociaal zijn en van jezelf open te stellen voor anderen. Ik deed bezoekwerk via de Unie van Vrijwilligers. Wat ik verder van mijn loopbaan terugvind in de coöperatie is dat ik niet zo nodig hoef te leiden en te coördineren. In zowel mijn werkzame leven als vrijwilligersleven heb ik namelijk een coördinerende functie ingeruild voor het grondwerk van hetzelfde werk. In de huidige groep van Noorderzon vind ik niet dat er vaardigheden ontbreken. Ik ben juist eerder onder de indruk van wat er aan vaardigheden voorradig is in de groep. Zelf ben ik niet in staat om mensen schilderles te geven. Zeker de voortrekkersrol zie ik voor mijzelf niet zitten, dus daar heb ik bewondering voor. Wat dat betreft zit er genoeg deskundigheid in de groep. Wat ik net zei over een ontwikkeling in de groep ligt verder niet aan het ontbreken van vaardigheden in de groep. Dat is meer een kwestie van verschillende ideeën over het plan.

Hoewel ik voorlopig de woongroep nog niet nodig heb, is er voldoende dat me betrokken houdt. Het is echt een toekomstplan. Voor mijn gevoel heb ik door lid te zijn keuzemogelijkheden voor later. Wat het lidmaatschap nu al wel oplevert is het groepsgevoel. Niet dat ik dat miste, dat is te zwaar verwoord, maar het kan wel een aanvulling geven aan je leven. Door de groep kom je soms op nieuwe sporen terecht. Bijvoorbeeld kun je via iemand uit je groep op het spoor komen van een leuke theatervoorstelling. Dat groepsgevoel kan heel verrijkend zijn als toevoeging. Wat ik verder erg belangrijk vind is de duurzaamheid die erbij hoort en het samen inkopen van dingen. Voor het verwezenlijken van die duurzaamheid heb ik ook wel geld over. Voor mij is dat samen met het in de toekomst wonen in een groep voldoende om voorlopig door te gaan.

Toekomst

Mijn deelname is voornamelijk toekomstgericht. Voor mij is het een belangrijk om niet in mijn eentje ouder te worden. Met deze groep krijg ik allemaal leuke mensen om mij heen waar ik best mee wil samenwonen. Toch is het anders dan het nodig hebben. Ik zie namelijk ook wel andere vormen om niet te vereenzamen. Bovendien woon ik nu met mijn partner samen in dit appartement, waardoor de situatie zich anders heeft ontwikkeld dan ik had bedacht toen ik net in Amsterdam kwam wonen als weduwe. Als ik lang gelukkig blijf zoals ik nu leef dan kom ik misschien niet eens in een woongroep. Maar mocht ik alleen zijn en vereenzamen en hulp nodig hebben en ik moest dan nog een woongroep zoeken, dan zou het te laat zijn.

Maar misschien als ik straks minder mobiel ben dat ik heel hard de kans loop om te vereenzamen. Dat wil ik dan graag vooruit zijn door met mensen samen te leven waarmee je geregeld bij elkaar op de koffie komt. Dat heb je toch minder makkelijk met een jong gezin dat naast je komt wonen. Mocht ik wat ik wil ergens anders ook kunnen krijgen, buiten de coöperatie, dan kan dat ook. De ontbrekende leeftijdsgrens was uiteindelijk de aanleiding om me aan te sluiten bij Noorderzon.

Als ik echter merk dat er in dit gebouw waar ik nu woon een groep van 20 mensen zich vormt die intern ook een woongroep willen beginnen, dan is dat voor mij ook een goede optie. Het kan dus zijn dat we de plannen wat wijzigen. We zijn van plan om hier te inventariseren en te kijken of we tot een woongroepvorm kunnen komen. Dat staat erg op de voorgrond in het gebouw. Hier in de buurt bij de Griekse huizen zijn ze pas Stadsdorp KNSM-eiland begonnen. Daar gaan we binnenkort mee in gesprek om te kijken hoe je zoiets opzet, wat hun doelstellingen zijn en of ze tips voor ons hebben. Dan kunnen we daarmee misschien hier in aan de gang. Dit betekent niet dat ik van Noorderzon af wil, maar wel dat ik het voor mogelijk houd dat naast Noorderzon ook nog andere woonvormen bestaan. Als ik met een woongroep kan wonen op de plek waar ik nu woon hoef ik natuurlijk ook niet mijn huis te verkopen en dat soort moeilijkheden. Aan deze tafel kan ik ook wel met een stuk of acht mensen eten.

Alhoewel ze nu totaal niet aan de orde zijn, zouden er toch redenen voor mij zijn om te stoppen bij Noorderzon. Ten eerste, als het niet meer voor iedereen van de huidige groep betaalbaar blijft, wil ik er niet meer bij horen. Ik wil niet dat er een elitegroepje ontstaat omdat anderen het niet meer kunnen betalen. De doelstelling die er nu is moet er gewoon blijven. Anders ga ik liever met een woningbouwvereniging in zee. Ten tweede is het pand belangrijk. Als het pand me niet aanstaat zal ik op

het laatste nippertje besluiten om het toch maar niet te doen. Ik zit niet met spoed op een woonplek te wachten, want ik woon mooi en heb nog geen enkele zorg nodig. Langs een drukke verkeersweg of een donker stuk van een gebouw hoef ik niet te wonen bijvoorbeeld. Natuurlijk hoop ik niet dat het zover komt. Want ik ben in die groep gestapt omdat ik daar mensen kende en vervolgens werden weer kennissen van mij ook lid van die groep. Als laatste zou ik me terugtrekken als de woongroep zoveel tijd in beslag neemt dat ik niet rustig er tussenuit kan. We hebben een stacaravan in het midden van het land en daar wil ik wel naartoe kunnen blijven gaan.

Voor de toekomst van Noorderzon zal de grootste uitdaging het feitelijk realiseren van de plannen zijn. Is er echt woonvorm mogelijk waarin je een bed & breakfast, een restaurant en een atelier inricht? Ik vind het allemaal heel erg leuk, maar ik vraag me wel steeds vaker af of het ook daadwerkelijk financieel haalbaar is. De groepjes die zich vormen binnen de coöperatie en andere prioriteiten hebben dan de andere leden worden door sommigen als bedreigend gezien. Ik vind dat dat moet kunnen. Je kan niet alleen maar gelijkgestemden hebben in een groep.

Appendix C3 – Interviewverslag Tussen Spoor en Singel – 11 april 2014

Interview met een initiatiefnemer

Geboren in 1956, vrouw. Betrokken sinds juni 2013.

Keuze lidmaatschap

Binnen de buurtgroep ben ik een van de initiatiefnemers. We wilden meer voor elkaar gaan doen hier in de wijk. Er bestond al een jaarlijks buurtfeest en een borrel, maar in juni vorig jaar (2013, red.) zijn we gaan kijken naar wat me nog meer konden doen. Een van de bewoners heeft contacten met Stichting Een Nieuwe Oude Dag, waardoor we subsidies konden krijgen voor de ontwikkeling van wijkinitiatieven. Omdat ik met allerlei dingen al actief was in de buurt, zoals het organiseren van de buurtfeesten en het met een groepje samenstellen van het buurtkrantje, ben ik door hem benaderd om mee te doen. Dat was voor mij de concrete aanleiding dat ik betrokken raakte met de groep. Ik wilde graag meedoen, omdat ik het belangrijk vind om uit het isolement te komen van alles zelf willen doen en regelen. Het is heel aantrekkelijk om in je directe leefomgeving op verschillende manieren contact met elkaar te hebben. Dat kan een praatje zijn, maar ook spullen lenen van elkaar en zorgen en omkijken naar elkaar. Dat geeft ook veel plezier in het samenleven in een buurt. Ik had heel erg het gevoel dat we als maatschappij er aan toe waren om meer te gaan kijken hoe we dingen dichterbij kunnen regelen op een betere manier. Ik woon hier in huis samen met andere mensen en dan delen en lenen wij ook gewoon spullen van elkaar. Dat vind ik een ideale vorm van leven. Om een voorbeeld te noemen: het komt hier in de buurt voor dat 's zomers drie mensen met een eigen hogedrukspuit hun terras schoonmaken, terwijl je voor die jaarlijkse klus met z'n drieën toch prima een spuit kan lenen. Ook wonen hier studenten, waarvan er soms eentje een auto nodig heeft. Dat zijn dingen die je in de buurt prima kan regelen.

Over zorg ben ik gaan nadenken toen hier een echtpaar vertrok uit de buurt, omdat de man van vijfenzeventig het niet meer zag zitten om de trap naar hun bovenwoning op te klimmen. Hoewel er weinig ouderen wonen in deze wijk, vroeg ik me toen toch af hoe je nou toekomstbestendig hier kan blijven wonen. Een van de andere initiatiefnemers is in de vijftig en heeft longklachten, wat kan hij doen als binnenkort de PGB afgeschaft wordt? Nu heeft hij een probleem in dat geval. Kun je zoiets in de buurt oppakken? Zo ging het denken dus al snel de zorgkant op, ook al heb ik het zelf nog niet nodig. Toch is het goed om over na te denken en tijdig geregeld te hebben.

De combinatie van vooruitdenken op maatschappelijke ontwikkelingen, meer contacten binnen de buurt zodat mensen meer naar elkaar zouden omkijken, maar ook economische voordelen door kostendeling motiveerde mij om met de andere initiatiefnemers te kijken naar de mogelijkheid een zorgcoöperatie op te zetten. Vervolgens hebben we met drie man een bijeenkomst georganiseerd, waardoor de initiatiefgroep uitgroeide tot een man of acht. Daaruit hebben enkelen een coördinatierol op zich genomen om te kijken hoe we alles in de buurt samen konden krijgen in een coöperatie. We zitten hier met 140 huishoudens in vier straten. Dat is te weinig massa om een zorgcoöperatie op te zetten, bleek al snel. Bovendien is het onduidelijk wie het wil oppakken om iets te gaan doen in de wijk. Daarom zijn we voor de coöperatie aan het kijken voor samenwerking met andere wijken in Oost, zoals Oudwijk, Buiten Wittevrouwen en Wilhelminapark tot aan het stadion. Sinds november komt daarvoor een groep samen. In eerste instantie ging het om te kijken hoe zorg en opvang in combinatie met culturele activiteiten georganiseerd konden worden, maar nu ligt de nadruk vooral op zorg en welzijn.

Niet iedereen denkt hetzelfde over de coöperatie in de buurt. Veel denken dat het allemaal wel van zelf geregeld wordt en dat het niet zo officieel hoeft. Daar zit in het geval van onze buurt inderdaad een kern van waarheid in. Een tijd terug had iemand zijn heup gebroken en toen stonden op dezelfde dag verschillende mensen op de stoep om te vragen of ze boodschappen konden doen. Als er iets is dan wordt dat dus wel op een of andere manier bekend. Toch is het naar elkaar omzien op puur persoonlijk initiatief voor mij te vrijblijvend. Dit kan later misschien een probleem worden. Maar het vormgeven van structurele zorg om elkaar blijkt lastig. Solidariteit en naar elkaar omzien wordt hier zeker als positief ervaren, maar zodra er sprake was van het opzetten van een organisatie hiervoor kwam er meteen kritiek over zaken als privacy en dat "je er toch voor gekozen hebt om in de stad te wonen". Vanaf het begin bij het nadenken over een coöperatie was er dus al een tweespalt.

Zelf vind ik het wel erg belangrijk om op structurele basis iets te gaan regelen, vanwege de maatschappelijke ontwikkelingen. Mocht het zo zijn dat de noodzaak hiervoor minder groot wordt, door wat voor reden dan ook, dan lijkt het mij toch prettig om een goed netwerk in de buurt te behouden. Het plezier dat je haalt uit contact met goede burens is heel prettig.

Betrokkenheid

Binnen de buurt houd ik me vooral bezig met de organisatie van activiteiten. Dan regel ik de inhoud van bijeenkomsten en de verslaglegging ervan. Verder leg ik contacten en houd ik me bezig met het verzinnen van nieuwe ideeën tot aan de terugkoppeling van de uitvoer ervan. Daarnaast doe ik mee aan het organiseren van de buurtactiviteiten en het krantje. Er is een groep van 12 mensen dat actief is in de wijk, die keren bij alle activiteiten terug. Die mensen hebben allemaal een bepaald soort gemak lijkt het. Het zijn geen mensen die alles heel netjes, zakelijk en op papier geregeld willen hebben. Er zit een zekere losheid in de groep. Als de coöperatie uiteindelijk opgezet wordt dan ben ik liever organiserend bezig dan dat ik bestuurlijke taken op mij neem. Ik zit niet te wachten op het hebben van formele contacten met instanties. Er zijn mensen in de wijk die dat waarschijnlijk wel zouden willen, maar nu nog niet. Zo wonen hier bestuurders van organisaties, maar die zitten nog in hun laatste carrièrefase. Bovendien zijn het bestuurders van organisaties, zoals een manager in de zorg, die al veel veranderingen hebben meegemaakt hebben, waardoor er een soort metaalmoeheid in die groep zit. Dus op vrijwillige basis zouden enkelen misschien wel in het bestuur willen zitten kan ik me zo voorstellen, maar nu zijn ze nog te druk daarvoor.

Ikzelf ben loopbaancoach, stress coach en assessment psycholoog. Nu komen mensen soms al uit de buurt voor een dergelijk gesprek. Later in de coöperatie zou ik mij best beschikbaar willen stellen voor mensen uit de coöperatie voor vragen over hun loopbaan bijvoorbeeld. Verder heb ik ervaring als leidinggevende opgedaan, maar ik vind niet dat het helpt binnen de buurtgroep. Het is namelijk een andere manier van samenwerken dan op de gemiddelde werkvloer. Je wil op positieve wijze draagvlak creëren zodat mensen met elkaar en apart verantwoordelijkheden op zich nemen, terwijl je ze ook op hun verantwoordelijkheden kan aanspreken. Iedereen doet het hier vrijwillig in de buurt, maar het is wel belangrijk dat dingen die moeten gebeuren ook gebeuren. Plezier blijft namelijk erg belangrijk, zonder dat werkt een initiatief niet lang in de buurt. Mijn vrijwilligersbestaan speelt zich voornamelijk af in de buurt. Ik heb de neiging om makkelijke praktische zaken te willen regelen, dus dat doe ik veel in de buurt als vrijwilliger. In het verenigingsleven ben ik nooit zo actief geweest. Vroeger ben ik wel lid geweest van een sportclub, maar dat was niet echt een leven naast mijn gewone leven. Het kwam daarom ook nooit bij me op om daar iets actiefs te gaan doen.

Als ik kijk naar de anderen in de buurt dan zie ik veel talent. Er wonen veel hoogopgeleiden met verschillende achtergronden: een psychiater, mensen uit sociale diensten, HRM'ers, mensen uit het onderwijs, een oud-priester en kunstenaars. Ook is de opleidingsachtergrond van de studenten heel afwisselend geloof ik. Dan zijn er nog genoeg waarvan ik niet weten wat hun achtergrond is. Afwisselend is de buurt dus zeker. Er wonen zowel studenten als mensen tegen de pensioenleeftijd, hoewel slechts enkele ouderen. Er wonen bovendien zowel huurders als huiseigenaren. Het is dus een relatief rijke en afwisselende buurt waar veel potentie zit, dus we zouden gewoon meer voor elkaar kunnen doen. Als we deze talenten allemaal kunnen benutten voor de gemeenschap zou dat mooi zijn. Het is goed om te weten wat je aan elkaar hebt. Dat je een psychiater in de buurt kan aanschieten over bepaalde zaken die je bij je huisarts niet uitgebreid besproken krijgt. Dat persoonlijke, maar toch functionele contact heb je hier in de wijk. Als we iets willen opzetten missen we echter ook bepaalde talenten in de buurt. We hebben nu veel mensen in de sociale sector en dienstverlening in de groep. In de actieve groep mis ik nog vooral mensen met een financiële of economische achtergrond. Ik denk dat we daar heel wat aan kunnen hebben. Voor wat we nu doen is het nog niet belangrijk, maar als we richting businessmodellen en plannen gaan met de coöperatie, dan is het goed om ook mensen uit die hoek erbij te kunnen betrekken.

Wat ik uit de buurt haal is plezier en het gevoel dat je erbij hoort. Je bent echt lid van de buurt en van dit deel van de stad. Ik voel me heel erg thuis in deze wijk. Het heeft iets dorps hier. Niet dat iedereen op straat zit in de zomer, maar het is wel heel normaal om op iemand af te stappen voor een praatje op straat. Mensen weten het van elkaar als iemand ziek is, of lang weg, of als er diefstal is geweest. Tegelijkertijd wordt in deze buurt je vrijheid je ook heel erg gegund. Er is een samenhang zonder dat het voelt als sociale controle. Mensen die hier weggaan zeggen ook wel dat ze het gemeenschapsgevoel missen.

Toekomst

Doordat ik me thuis voel in deze buurt blijf ik voorlopig graag erbij betrokken en ook bij de coöperatie. Als echter na een tijd blijkt dat er totaal geen behoefte is aan meer doen met elkaar, dan stop ik op een gegeven moment wel. We zijn hier ook een eettafel begonnen om met mensen één keer in de maand te eten en het is maar één keer gelukt om met een groep die groot genoeg was te gaan eten. Het zou kunnen dat eenzaamheid hier niet zo speelt, maar dat weten we gewoon niet. Als de initiatieven niet aanslaan dan heeft het weinig zin om door te gaan. Daar zitten ook wel uitdagingen in voor het actieve leven in de buurt, maar ook de coöperatie.

Het vinden van een goede balans in wederkerigheid is een belangrijke uitdaging. Het is vaak veel makkelijker iets aan te bieden dan om iets te vragen. Vraagverlegenheid kan dus een probleem zijn. Tegelijkertijd is het organiseren van dat aanbod lastig als je niet precies weet waar de vraag ligt. Een duidelijke vraag is heel belangrijk, want met alleen maar idealisme en bevlogenheid is het maar afvragen wat er uiteindelijk uitkomt. Wat een valkuil is om achter dat draagvlak te komen is dat je mensen gaat lastig vallen, dat moet je ook niet willen. Voor bepaalde vragen weten we al dat we de coöperatie niet nodig hebben, want via een website kunnen we al op postcode vraag en aanbod voor het lenen van spullen regelen. Dit werkt prima voor de buurt. Wat dus overblijft is vooral de zorgvraag en welzijn. Een andere uitdaging is het gebruik maken van al het talent in de wijk en dat mensen nog meer op eigen initiatief zich op de hoogte stellen van wat er speelt. Zo krijg je vanzelf een duidelijk draagvlak. Het is nu vooral dezelfde groep die steeds actief is. Hoe kun je dit nu uitbreiden? Je moet natuurlijk niet mensen gaan pressen terwijl ze niet willen, maar tegelijkertijd zijn er mensen die niet makkelijk contact leggen of het eng vinden om actief te zijn omdat ze nog niet veel mensen kennen in de buurt. Mensen blijven toch angstig voor het dichterbij elkaar komen als burens. Wil je dat namelijk wel? Ook is er een groep die naast professionele verplichtingen niet ook nog verplichtingen wil in de privésfeer. Zij hebben het liever losjes geregeld. Laat staan dat iedereen tijd heeft. Veel mensen werken en doen daarnaast nog iets erbij. Moet daar dan tijd vanaf?

Om tegen deze reservaties wat te doen zou het mooi zijn om met een paar cases zichtbaar te maken dat veel hiervan koudwatervrees is. Wat ze bijvoorbeeld bij Stadsdorp Nieuwmarkt hebben gedaan is een emeritus hoogleraar uit de buurt een lezing laten houden over community building in de oudheid. Door zo'n gesprek te sturen door een intellectuele impuls mee te geven waarmee mensen een aangrijpingspunt hebben kom je vanzelf uit bij mensen die daardoor gegrepen worden en het leuk vinden om daarmee aan de slag te gaan. Hier in de buurt hebben we meteen in concrete termen gepraat over wat mensen wilden en hoe ze dat wilden. Met zo'n aangrijpend verhaal als in Nieuwmarkt kun je op een wat minder opvallende manier inderdaad toch mensen met je mee kan krijgen en draagvlak kan creëren.

Voor het opzetten van de coöperatie is het kunnen samenwerken met de andere wijken verreweg de belangrijkste uitdaging. Er zit veel verschil in de wijken die meepraten. Wilhelminapark is een nog rijkere buurt, terwijl Oudwijk weer heel gemixt is qua achtergrond met veel meer autochtone Utrechters. Zeker als het stuk tot het stadion erbij komt wordt het vinden van draagvlak een uitdaging. Binnen de groep die bezig is met de coöperatie merk ik al verschil. Dit is vooral zichtbaar tussen hoe de ouderen ten opzichte van de wat jongere leden erin staan. De oudere leden van de groep denken in een meer traditionele, nette en correcte overlegcultuur, terwijl de jongere bewoners juist met veel enthousiasme en snelheid tot het meer samen doen en de coöperatie willen komen.